

Guraso erdaldunen kezkak:
Nola lagundu euskaraz ikasten ari den haurrari?

ARGIA

2005eko azaroaren 13a | LXVIII. urtea | 2.015 zenbakia | 3,30 euro

Erlea gure sendagile

Apiterapiako erremedio zahar eta berriak

TOMAS URZAINKI
Nabarralde ekimenaren lehendakaria

“Estatu eredua ez dago
likidazio garaian,
batzuek sinetsarazi
nahi diguten bezala”

FERMIN IRAOLAGOITIA
Ibaizabal argitaletxeko sortzaileetakoa

“Egiteko agindu baino,
egiten lagundu diot
jendeari. Hor dago
sekretua”

9 778402 139093

Azaroaren 13tik
aurrera hobeto
ezagutuko duzu

Euskal Herria

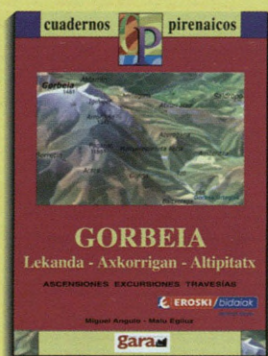
Orain, **Gararekin**, **Gorbeia**ko paisaiak
gozatu ahalko duzu; naturak
elehezaharrak eta historiak bat egiten
duten toki mitiko horretan...

Garobelgo sekretuak aurkitu ahalko
dituzu, baita **Aizkorri**ko ibilbide eta
hegaletan barrena atsegin hartu ere

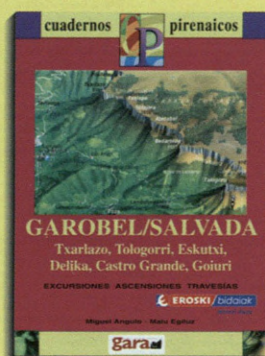
- Miguel Anguloren 3 mapa hiru dimentsioko irudikapen-sistema batean eginak
- 3 gida alderdi bakoitzera iristeko igoera adierazgarrienekin, txangoak, eta mota guztietako datu erabilgarriak

GARA + 2,50 euro
emanaldi bakoitza

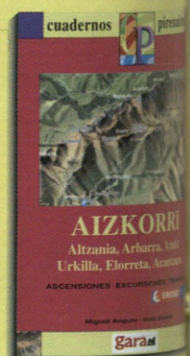
Gorbeia

Mapa: azaroaren 13an
Gida: azaroaren 16an

Garobel

Mapa: azaroaren 20an
Gida: azaroaren 23an

Aizkorri

Mapa: azaroaren 27an
Gida: azaroaren 30an

Gaiak

- 18 **Tunelak: Mendiak zulatzeak** badu ordainsaria. Unai Brea.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
 22 **Gotzon Garate.** Euskaldunak eta euskaltzaleak.
 23 **Xabier Ezeizabarrena.**
 Estatut-a eta eskubide historikoak.
 25 **Joxerra Garzia.** Txirrita eta publizitatea.
Joxe Mari Ostolaza. Kotto.
 26 **Anuntxi Arana.** Gupidagabeak.

Erdiko kaiera

- 27 **Ballet Biarritz junior.** Sarerik gabeko jauzia.
 Nagore Irazustabarrena.
 31 **Urtzi Urrutikoetxea:**
 «Jendea da Bilboko altxorrik preziatuena». Pilar Iparragirre.
 34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
 36 **Argitalpenak: Antxiñe Mendizabali** elkarrizketa. Pilar Iparragirre.
 38 **Denbora-pasak.**
 40 **Ihesi: Berastegi, Muñagorriren** herri berdea. Estitxu Eizagirre.
 44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre
 Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

U. Urrutikoetxea.

Tomas Urzainki.

Termometroa

- 46 **Tomas Urzainki: «Ibarretxe Planak** ez du gure nazio-genozidioa azaltzen». Mikel Asurmendi.
 51 **Guraso erdaldunen kezka.**
 Kike Amonariz.
 54 **Pentsio publikoak murrizten** jarraituko dute.
 Daniel Udalaiz.
 56 **Bero-beroa.**

4 | Apiterapia

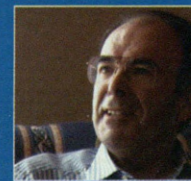

Erleak sendagile

Eztia, propolia, polena, argizaria, erregina-jelea... Ederki ustia daiteke intsektu hori. Ezti gozoa jateaz gain ordea, hainbat gaitzen sendabide gisa erabili izan dira erlearengandik sortutako erremedioak, eta gaur egun, gero eta gehiago. Akaso, erremedio horien artean ezezagunena da erlearen zitzada.

- 24 | **Luparekin** Elixabete Garmendia
 58 | **Azkena** Bernardo Atxaga

11 | Fermin Iraolagoitia

Berrogeita hamar urte egin ditu Eubako komentuan. Eta eguneroko lanarekin, bere mundutxo eratu du bertan: Lauaxeta Ikastola, Ibaizabal argitaletxea, Orue Fundazioaren erresidentzia... Lan egiteko sekretua azaldu digu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzaileria: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aierza, Mari Karmen Loarte, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruñia. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskulna. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

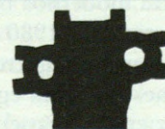

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
 diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
 Departamentua

gizarte ekintza

Apiterapia

Gure sendagile hegodunak

Erleen erremedioez inguratuta bizi gara. Nori ez diote eman etxean eztarria sendatu edo goxatzeko ezia, hutsik bezala limoiaz edo beste zerbaitez nahastuta? Herritar askok hartu du polena edo erregina-jelea ahuldadea gainditzeko eta indartzeko. Propoliaz galdetzen baduzu edozein eko-denda edo belar-dendatan, asko usatzen dela esango dizute, azalerako, hotzeriarentzako eta beste gaitz askotarako. Kirolari ugarik aitortuko dizu ezia+polena+erregina-jelea konbinaketa oso gustukoa duela bere jardueran. Azkenean farmazietara ere iritsi da apiterapia. Baina ateratzen dioguna baino etekin askoz gehiago eskaintzen du. Erabiltzen jakin behar.

PELLO ZUBIRIA

Argazkiak: Dani Blanco

MILAKA URTEZ gurasoetatik haurretara pasa den herri jakintzaren arabera usatzen dira erlearen bidezko erremedioak gure artean, gehienetan. Zenbait medikuk espreski errezeztatzen dituela ere, egia den arren. Baina azken ehun urteotan zientzialariek asko ikertu dituzte bai erlea bera eta bai berak ekoizten dituenak. Horregatik munduan gaur apiterapiaz idazten direnen artean hautatu eta liburu interesgarrienetako bat argitaratu du euskaratuta ARGIAk. Azaroaren 27an Usurbilgo Erle Egunean aurkeztuko da *Erleak gure sendagile* (Apiterapia Hoy liburuaren euskarazko bertsio berezia) Julio Cesar Diaz mediku argentinarrarena.

Gure artean "apiterapia" hitza oraindik bitxi egiten da. Ez berria hala ere. Adibidez, joan den udaberrian Gipuzkoako Villabonako Frailasor nekazari eskolan gai honetaz ikastaro trinkoa eskaini zuen beste mediku argentinarr batek, Hugo Agirrek, eta bere hitzaldiek oihartzun zabala izan zuten komunikabideetan. Baina egia da erlezaintza modernoa bera Euskal Herrian nahiko berria dela: 1980 urteetan hasi zela esan dezakegu, aurretik horretan aha-legintzen ari zirenei mespretxurik egin gabe. Horregatik apiterapia ere atzerapenez iritsi zaigu.

Erlezaintzak eta bere ondoan apiterapiak bide luzea egina dute munduan. XX. mendean

Valentziako Bicorp herriko Cova de l'aranya zuloko irudiak duela 8.000 urtekoak dira. Hemen agertzeko hautatu dugun pintura zatian garbi ikusten da emakume bat erlauntzatik ezia ateratzen, inguruan erleak dituela.

Sobiet Batasunean eta "sozialismo errealean" bizi ziren herrialdeetan asko landu ziren erleetan oinarritutako erremedioak, Mendebaldeko botika asko bertan produzitu ezin zituztelako, besteren artean. Kuba izan da azken urteotan apiterapiari lan asko egin ondoren terapia bide hori osasun bide publikoan integratu duen herrialdea. Gainera beste leku askotan ere landu da apiterapia: Alemanian, Amerikako Estatu Batuetan, Japonian... Esaten da gaur egun AEBetan 50.000tik gora direla erleen ziztada edo apitoxina hartzen dutenak, tratamendurik deigarrienetakoa aipatzeagatik. Txina eta Japoniako terapia zaharrei erleen propietateak erantsita berriz, apipuntura martxan da aspalditik. Apiterapiak Interneten duen leku zabalak ematen du daukan hedapenaren neurri bat.

Gizakiak gizaki denetik erabili ditu ongizaterako erleak eta beren produktuak. Laborantza eta artzaintza asmatu aurretik, gizakiak, ehiztari eta biltzaile zenean, gozoa ahoratzeko aukera bakarretakoa erleei ezia ostea zuen. Valentziako Bicorp herriko Cova de l'aranyan dauden duela 8.000 urteko margoetan ageri dira ezti bilketako irudi ederrak, eta baita erleen erasoak ere. Geroago, historia idatzita gorde duten lehen agiriak hasita, beti agertuko dira erleen bidez sendatzeko terapien aipamenak, izan Mesopotamian edo Egipton.

Philip Tercen azterketak apiterapiak daukan produkturik "heavyenari" dagozkio, erleen pozoiz edo apitoxinari. Euskal Herrian honen ezagutza ez dago oso zabalduta herriarren artean, baina uste daitekeena baino gehiago erabiltzen da. Erleen ziztada erabiltzen duten terapeuten artean hemen ezagunena Madrilgo Pedro Perez da, gehiago badiren arren. Penintsula osoetik joaten zaizkio gaixoak, alternatiba bila dabiltzanak edo beste erremediorik ezean azken aukera bat saiatu nahi dutenak: artritis, hezueria, esklerosi anizkoitza eta beste hainbat gaitzeta-ko bat daukatenak.

Erleen pozoizari hainbat gaitz sendatu edo samurtzeko ahalmena aitortzen diote adituek. Bere erabilera enpirikoa (sendatze mekanismoa ezagutu ez arren emaitzak onak direlakoan egiten dena) aspaldikoa da.

Beti aipatzen da Carlo Mag-nori sendagileek hezueria arintzeko erlea jartzen ziotela ziztada egin ziezaion. Baina aipatu dugun Tercezen geroztik asko ikertu da pozoia.

Apitoxina gai berezia da erlauntzako beste produktuen artean. Polena, propolia, ezta eta besteak ez bezala, pozoia ez da elikaduraren osagarria, botika baten ezaugarriak ditu. Julio Cesar Diazek honela laburbildu ditu pozoia-aren aplikazio ezagunenak: "Sistema immunologikoaren depresioa, angina, infekzio txiki, marranta eta gripe errepikakorak. Arteria- edo zain-tronbosia, bai koronarioa, zerebrala edo barizeetako. Hipertentsioa, bronkioetako asma, displasiak eta neoplasiak. Nerbio ziatiko, aurpegiko, trigemino edo beste edozein nerbio- tiko neuralgiak. Mota guztietako, direla ehun bigun edo gogorretako, oinaze edo inflamazioak. Artritis, artrosia eta erreumak (hau dateke erabilerarik ezagunena). Hainbat alergia sindrome".

Apitoxina mediku eta mediku ez diren apiterapeuta askok erabiltzen du, gaixoaren gorputzean nagusiki bizkarre- zurraren bi aldeetan erleak ipini eta horietan ziztaraziz. Horiekin batera, batzuetan mina dagoen beste ataletan ere (belaunak, besaginak, eta abar) ipintzen dituzte. Horrelakoetan sarri apiterapeutak erakusten die gaixoei non eta nola ipini erlea eta gero gaixo bakoitza bera moldatzen da, etxeko norbaiten laguntzarekin; horrelakoetan erleak norberak dauzka edo adiskide bati eskatzen dizkio. Posible da erleak Internetez

Ebers-en papiro egipcioar famatuak (1.700 urte Kristo aurretik) ezta, argizaria eta propoliaz luze mintzo dira. Hortik aurrera, Biblia, Aristoteles, Plinio, Dioskorides, Galeno, Hipokrates, Mahoma, Abizena... horiek eta askoz gehiagok aipatuak dituzte erlearen bidezko erremedioak.

Erleak pozoia ere ona du

XIX. mende bukaeran apiterapia zaharrari medikuntza modernon txertatzeko lehen aukera iritsi zitzaion, Philip Terc sendagile pioneroari esker. Terc 1844an Bohemian jaio zen, erreumatikoa zen, eta sekulako minak sufritzen omen zituen. 1868an, lorategian eserita zegoela, erle mordo batek eraso zion eta medikua ohartu zen handik aurrera minak gutxitu eta hezurdura askoz errazago mugitzen hasi zitzaioela. Ondorengo hamar urteetan fenomeno hura ikertu eta beste gaixoekin esperimentatu zuen Tercen, bere lankideek iseka egiten zioten arren. Tercen Vienako unibertsitatean aurkeztu zituen bere azterketen fruituak, baina epaitu behar zutenak oldartu egin zitzaizkion eta eroetxean sartuko zuten beldurrez hiriburu hartatik alde egin zuen. 1910ean plazaratu zuen bere liburua, eta haren urratsei jarraituko zitzaizkion Frantzia, Ingalaterra eta Alemaniako beste mediku batzuk.

Argazkikoa bezalako kaxa txikietan egun batzuetan ondo egoten dira erleak, ezti pittin bat eta ura ipinita. Eritasun kronikoak edo beste terapiekin sendatu ezinak dituzten gaixo askok erlearen eztenkada etxean hartzen du, eskuz ipinita. Aldiz, mediku batzuek apitoxina (pozoia elaboratua) injektatzen diete gaixoei.

erosi eta garraio azkarrez eskuratzea. Beste mediku batzuek apitoxina prestatua erabiltzen dute, injekziotan emanez. Aldiz, beste bide bat apipuntura da, lehenbizikoz 1920etan Japonian erabili zena; hau da, erleen pozoia akupunturako guneetan ipintzea.

Apiterapeuta guztiek abisatzen dute behin eta berriro kontu eman behar dela alergiakin. Gutxi dira (herritarren %1 baino gutxiago) erlearen pozoia alergi diotenak, baina horiek ziztada oso gutxi nahikoak dituzte ondoez oso gogorak emateko, eta hil ere egin daitezke ospitalera azkar eraman ezean. Horrelakoek erreazio gaiztoak izango dituzte polena edo ezti gordina janez gero ere, beti dauzkatelako pozoia arrastoak. Horregatik, apiterapian dabilen edonork daki zein garrantzizkoa den ezertan hasi aurretik alergi duen ala ez jakitea, eta apitoxina erabiltzekotan beti mediku baten gidaritzapean egin behar dela.

Eztia barruak eta azalak gozatzeko

Erlearen gainerako produktuak gure artean askoz erabiliagoak dira. Julio Cesarren liburuak denak aztertzen ditu, eta hemen oso ginetik azalduko ditugu. Hasteko, argizari edo ezkoa dago. Duela gutxi arte euskal baserrietan erlauntzak baldin bazeuden, horietatik jateko ezti eta abaraskaren ezkoarekin kandela -etxean argi egiteko bezala elizarako- egiteko

Erleari batik bat ezti atera nahi dio erlezainak, gozagarri gisa erabili dezaten saltzeko. Baina badaki osasunarentzako altxorra daukala erleak bere kutxa oparoan: ezti az gain ezkoa, polena, propolia, erregina-jelea... eta pozoia bera.

zen. Argizari hori beharrezkoa zen belarrez egiten ziren ukendu eta kremetarako ere.

Ezkoak A bitamina anitz badaukanez, larruazalarentzako primerakoa da. Horregatik erabiltzen da hainbeste kosmetikan eta azaleko erremediatarako. Badira eztiarekin batera jatea gomendatzen dutenak, abaraska bera jatea.

Eztia da erlezaintzako eta apiterapiako produktuetan erregina. Milaka urtez hau izan da gizakiaren gozo iturri bakarretakoa. Kanaberratik eta erremolatxatik ateratako azukreek kendu diote urteotan eztiari tokia elikadura modernoan. Baina jakin behar da gizakiarentzako askoz azukre hobea dela ezti: monosakaridoa da (besteak disakaridoak dira eta gure barrunbeek horiek asimilatze lan gehiago egin behar dute) eta berarekin dauzka metabolizatzeko behar dituen entzima, mineral eta oligoelementuak.

Sendagaia ere bada ezti. Antzinatean ezti haragia kontserbatzeko erabili bazuten, bere ahalmen bakterizidagatik da. Egiptoarrek hala usatzen omen zuten, eta beste herri askok ere bai. Bitxikeria bat aipatzeko, Alejandro Handia Babilonian hil zenean, Mazedoniaraino ontzi batean ezti sartuta eraman omen zuten, usteldu gabe. Lehenago, Asiriako Asurbanipal liburutegian (650 Kristo aurretik) ezti erabiltzen duten sendagaien formulak daude idatzita. Are lehenago, Egipto zaharreko medikuntzaz dagoen agiritik zaharrenean, Georg Ebers-ek aurkitutako *Gizakiaren gorputzaren atal guztientzako sendagarriak prestatzeko buruzko liburua* papiro famatuan (3.500 urte Kristo aurretik) ezti aipatzen da formula askotan.

Eztiaren erabilera batzuk azalean emanda lortzen dira. Horrela usatu da ezti zauriak sendatzeko, azaleko gaitzak hobetzeko eta azken urteotan erreduretarako. Askotan ezti beste produktu batzuekin konbinatuta erabiltzen da, hala nola propoliarekin edo olio esentzialekin. Kubako kliniketan erredura larrietan asko darabilte medikuek.

Eztia gehienik, ordea, ahotik hartu ohi dugu. Honetan soilik diabetikoek daukate kontraindikatu. Badira mediku apiterapeutak baldintza batzuetan (gainerako karbohidratoak zorrotz mugatuz) diabetikoei ere ezti gomenatzen dietenak, baina hau da apiterapiak dauzkan polemiketako bat; horretan utziko dugu. Gorputz ahulduarentzako azukre on eta ongi prestatutakoa dela jakina da. Zabaldua dago eztiari eta arnasbideetako arazoetarako egiten duen mesedea ere. Baina beste erabilpen batzuk ez dira hain ezagunak. Gastritisaren kasua, adibidez. Oro har, heste osoarentzako da onuragarria.

Zenbaitek ezti jan berritan nabaritzen duen garraztasun puntua mediku batzuek honela esplikatzen dute: eztiak -azidoa dela-

ko- hartutakoan garraztasun hori sentiarazten du, baina berehala eragiten du gorputzaren erreakzio alkalinizatzailea. Bakterioen kontrako ahalmen pixka bat badu; gainera ahoan pixka bat mastekatzuz gero eztiak peroxidoa jariatzeko du (ur oxigenatua) eta honek ere eragin bakterizida dauka. Julio Cesar Diazek kontatzen ditu eztiaren beste hainbat aplikazio bere liburuan.

Bada hala ere mediku horrek alde batera utzi duen ezti nahasketa bat, European asko lantzen dena. Aromiel deitu diote ezti olio esentzialekin nahastuta sortutako produktuari eta guk euskaraz "lurrinezti" bataiatu dugu (Euskaltzaindiak besterik agintzen ez digun bitartean). Aromiel edo lurrinezti hauetan bildu nahi dira gaitz edo arazo bakoitzerako ezti jakin bat eta olio esentzial bat edo batzuk, sendabelarrei eta landare jakin batzuetatik distilazio bidez eskuratzen direnak. Adibide bat ipintzeko, Cherbuliez eta Domergo-ren *L'Apitherapie, medecine des abeilles* liburuan artrosia daukanari aholkatzen diote erromero eztiarekin eta hiru olio esentzial hauekin egindako lurrinezti: *Rosmarinus officinalis verbenoniferum*, *Thymus saturoide borneol-carvarcoliferum* eta *Origanum majorana*. Aromiela etxean norberak egiten du, ehun gramo eztiri olio esentzial guztien artean 100 tanta erantsita.

Eta nolako ezti kontsumitu? Pasteurizatu gabeko ezti behar du izan bere sendatze ahalmenak edukitzekotan. Berotu gabe elaboratu dena alegia. Herritarrak ezti hori jaten ikasi egin behar izaten du, denetako ezti likido horietara ohitu baita. Ezti gordinak aldiz potoan kristalizatzeko joera du sarritan. Gure erlezainek gehienbat "milalore" izena ematen diete beren eztiei, hainbat zuhaitz eta landareren lore-tako nektarretatik egin dutelako erleek. Badira, hala ere, komertzio berezitueta ezti lore bakarrek: erromeroa, txilarra, ezkia, gaztaina, arkazia... Adituek diote zenbat eta ilunago orduan eta mineral (burdina, batez ere) gehiago dutela. Aromielak lore bakarrek eztieta oinarritzen dira.

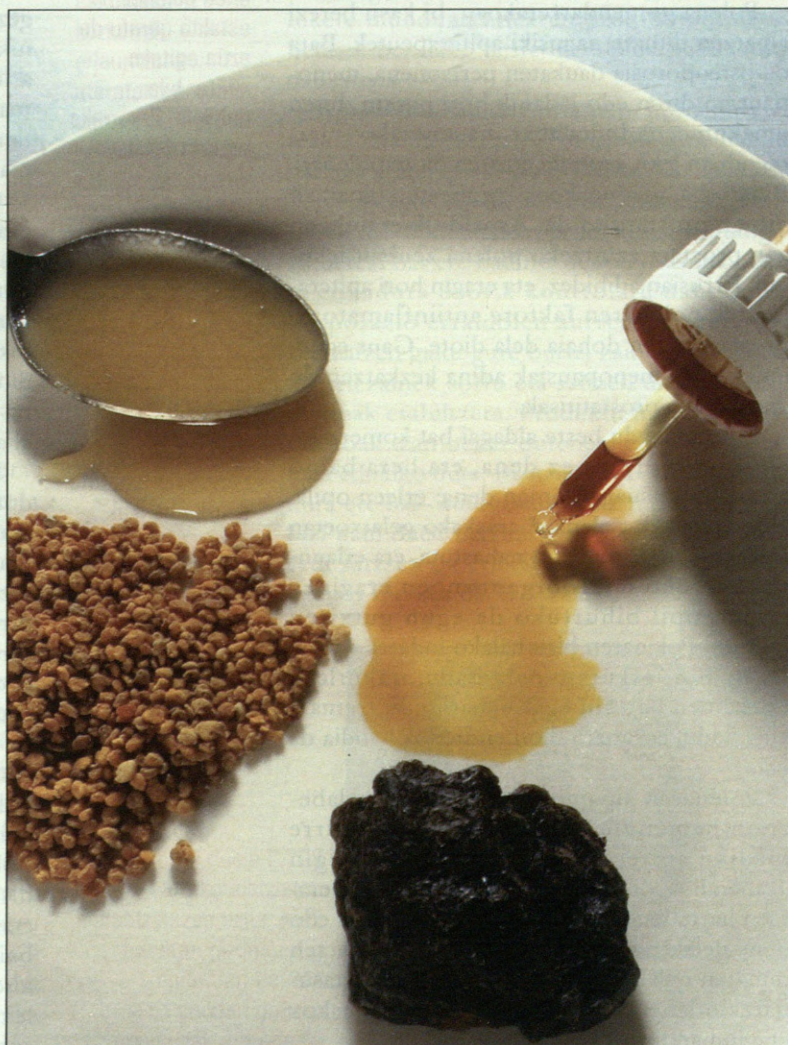
Polena, multibitaminiko eta multimineral

Polena gauza berria da Euskal Herrian. Hemengo erlezainek duela 25 urte arte ez zioten kentzen erleari (usadioz, euskaraz erlea deitu zaio erlauntzako erle multzo osoari ere). Gaur aldiz erlauntzak dituzten askok salduko dizu polena, bestela, edozein komertzioetan aurki dezakezuna. Gure komertzioetan saltzen den polena idortua da ia beti; horrelakoetan, ahalik eta garbiena eta gehiegi berotu gabe lehortua izatea dela pentsatzea beste

Argazkian ageri dira ezti, polena eta propolia, ezko edo argizariarekin batera erlauntzako emaitza nagusiak direnak. Ezti da ezagunena eta erlezainari dirua ematen diona. Polena duela gutxi hasi ziren biltzen Euskal Herriko erlezainak. Propolia antzinatik da ezaguna, baina osasunerako dituen aplikazio ugari eta onak orain ari dira zabaltzen.

biderik ez dugu (inork ez baitu deklaritzen zenbat gradutan elaboratu duen). Apiterapeutek balio handiagoa ematen diote polen freskoari. Hau nekez bilatzen da komertzioan (kazetari honek Ipar Euskal Herrian baino ez du topatu) baina zenbait erlezainek saltzen du. Freskoa izozturik kontserbatzen da, eta hori da bere zailtasuna.

Multibitaminiko eta multimineral onena dela polena diote apiterapeutek. Proteina, mineral, bitamina eta oligoelementu asko dituen, horien beharra dugunerako gomendatzen dute. Hartzen duten askok aipatzen dute halako euforia edo indar sentsazioa ere ematen diela. Polenaren mineral edo bitamina kopuruak ez dira izugarriak dosi bakoitzean, ez behintzat farmazietako gehigarriek dakartzaten kopuruekin alderatuta. Aldiz, apiterapeutek eta medikuntza alopatoikoaren ortodoxiatik ateratzen diren askok honetaz zera diote: polenak (beste osagarri natural batzuek bezala) dauzkan elementuak oro giza gorputzak erabat eta berehala asimilatzeko moduan dakartzala, beharrezko osagarri guztiez inguratuta, horregatik dela hain nabarmena bere eragina. Bestalde, polena

Erregina-jelea dastatu edo gutxienik badela ez dakienik ez da. Erleek kumeen artean erregina izateko bat hautatzen dutenetik ahi berezi eta potentzia handiko honekin elikatuko dute; erregina bihurtu ondoren ere bizi osoan hori jango du. Berrogei eguneko bizia duten gainerako erleen ondoan erregina bost urte arte biziko da, egunero arrautza pila bat errunez, zergatik eta jele hau ematen diotelako. Erlezainarentzako lan handia du erregina-jelea lortzeak —erlauntza engainatu egin behar da, erregina berri bat elikatu dezan, lan berezia eskatzen du...— baina ahul dabilen kristauak prezio ona ordainduz eskertuko.

Ahuldade, neke eta gabezia egoeratan diren haur eta helduei gomendatzen diete apiterapeutek erregina-jelea. Hartzen den jelea

kopurua hain txikia izanik —mingainpean arroz alearen neurriko tantatxoak jarritagezurra dirudi eragin handirik izan behar duenik, baina hau izango da herritarrek osasun arloan gehien ezagutzen duten erle-produktua, eta zerbaitengatik da. Gainerakoan, benetan harrigarria da jele honen osaketa, apiterapiako liburuak damaigutena.

Gaitz eta arazo zehatzetan sartu gabe, bai esan behar da jelea modu ezberdinetan saltzen dela. Gomendatuena: jelea bere horretan hutsik, baina horretarako hotzean kontserbatua behar du. Beste batzuetan ezti eta polenarekin %1ean nahastuta eskaintzen da. Adituek diotenez, ez titan ondo egonkortzen da erregina-jelea. Aldiz asko dira jelea liofilizatuek ahalmen asko galdu dituztela diotenak.

Bada erlauntzako produktuetan kasik anekdotikoa dena baina zenbait lekutan saltzen eta erabiltzen dena: erlamandoen larbak. Erlauntza batean 30.000 edo 50.000 erle egon daitetzke, eta horietatik gehienez 1.000 izango dira ar "mandoak". Erlemando bihurtuko diren larbei hainbat propietate interesgarri egozten diete apiterapeutek eta onenean 10 egunekoak direnean omen daude.

Propolia, erlearen erremedioa

Erlauntzako sendabideetan erregina, gero eta aplikazio gehiagotarako erabiltzen dena, propolia da gaur egun. Dendetan aurkitzen da disolbatua (alkoholetan edo oliotan), krema eta ukenduetan eta baita kapsulatan ere. Zenbait erlazainek bere horretan erabiltzen du ahoan mastekatzuz. Hemen ez baina beste lekuetan lurrunetan, spraytan, loziotan eta supositoriotan ere erabiltzen da. Baina konta

omen da bitamina guztiak dauzkan produktu bakarretakoa.

Polena gomendatzerakoan, bi kasu berezi aipatzen dituzte nagusiki apiterapeutek. Bata da osteoporosia daukaten pertsonena, menopausian diren edo jadanik hori pasatu duten emakumeena bidenabar; hauentzako tratamenduan leku zentrala ematen diote polenari. Bigarrena, gizonezkoak hainbeste kolpatzen dituen prostatitis da. Aspalditik erabiltzen zen prostata zaintzeko polena zenbait lekutan, Errusian adibidez, eta eragin hori apiterapeutek polenaren faktore antiinflamatorio prostatikoaren dohaia dela diote. Gaur egun, emakumea menopausiak adina kezkatzen du gizonezkoa prostatitisak.

Polenak badu beste aldagai bat komertzioan lortzea erraza ez dena, eta bera baino askoz indartsuagoa omen dena: erleen opila. Erle langileek polena abaraskako gelatxoetan sartzen dute listuarekin nahastuta, eta erlauntza barruko mikroorganismoen eraginez erleen opil bihurtuko da egun gutxiren buruan. Polenaren hiru halako indarra dauka. Baina hori eskuratu nahi badu, irakurleak erlezainen batekin egin beharko du tratua... ahal badu, eskatuko dion endredoa handia da eta.

Polenaren aipamenak bukatzeko, udaberrian hemendik pasatu zen Hugo Agirre mediku apiterapeuta argentinarrek egin gomendioa: ordu erdiz eduki behar dela beratzen hartu baino lehen (uretan, jogurtean edo dena delakoan). Horrela pilotatxoak osatzen dituzten milaka ale mikroskopikoak hezetasunarekin lehertu eta giza organismoan askoz eragin handiagoa omen dute.

Argazki handiko erlea polenez estalita geratu da ezitia egiteko nektar bila dabilela. Ezkerreko argazki txikiko erleari oso nabarmen ikusten zaio bildu duen polena metatuz osatu duen pilota. Soinean itsasten zaizkion polen aletxoak igurtzika bildu eta pikor hori antolatzeko bereziki prestatuta dauzka hankak erleak.

buruzko atala ikusiko duen edo-nork aurkituko du berak daukan arazoren bat erraz propoliz tratatzeko modukoa. Bestalde, mediku apiterapeutak erabiltzen dituen argudio zientifikoak zorrotzak dira. Berme handiko bibliografia dago Kuban bezala Europan eta mundu osoan publikatua.

Erleen pozoiarekin gertatzen denaren alderantziz, propoliaren erabilerak ez du arrisku berezirik (eta minik ere ez, noski). Aldiz, gaixoari espektatiba berriak irekitzen dizkio. Propolia ondoezten baterako erabili duen askori gertatu zaio ustekabeen beste arazoren bat konpondu edo arindu diola. Gure inguruan, hori gertatu zaie propolia artritis arintzeko har-

dezagun propoliaren ipuin harrigarria, kontu honek ipuin baten xarma du eta.

Erleak zenbait landareren azal, erretxin eta pipien azalei dauzkaten substantzia bereziak atera eta ahoan erabilia fabrikatzen du propolia. Esan liteke propolia erleak hautatu eta elaboratutako landare-erremedioa dela. Hori erabiltzen du erlauntzako zirrikitu oro estaltzeko, barrura sartzen diren tresna guztiak desinfektatzeko, bibrazioak saihesteko... eta etxe horretan gozo bila sartu diren xomorro edo animaliatxoak (sugandila, sagu, mitxeleta, eta beste) hil ondoren momifikatzeko. Erleari kopiatuz, Egipton faraoien gorpuak momifikatzeko propolia erabili zuten. Altxarietarako bernizetan ere erabili izan da. Stradivariusek biolinak egiterakoan usatzen zuen. Zauriak sendatzeko propoliak duen gaitasunak berriz sona handia hartu zuen XIX. mende bukaeran, Hegoafrikan ingelesek eta boerrek izan zuten gerran.

Propolia izango da azken urteotan apiterapiari gehien ikertu den produktua. Horrela identifikatu zaizkio 160 osagai baino gehiago. Horietan badira flabonoide anitz, azidoak, alkoholak eta glukosidoak, mineralak, bitaminak eta beste hainbat. Horietan interesatu dira batik bat Kubako medikuak, bertan mende-baldeko botikak erabiltzeko daukaten ezintasunagatik, eta propoliari aurkitu dizkiote ezin konta ahala aplikazio. Kuban ikasi eta Hego Amerikako beste mediku batzuekin alor hau asko landu duen Julio Cesar Diazek 20 osagai edo propietate aurkitu dizkio propoliari: bakterioen, onddoen, kolesterolaren eta parasitoen kontrakoa, antiinflamatorioa, birusen eta alergiaen kontrakoa... eta horrela hoge osatu arte.

Farmaziako botiken aurrean alternatiba "bigun" bezala erakargarritasun berezia dauka propoliak. *Erlea gure sendagile* liburuan berari

Ezkerretan ikusten den propolia alkoholetan disolbatuta dago. Eskuineko kozkorrak erlauntzatik ateratako propoliz eginak daude. Propoli hau gero eskaintzen da oliotan disolbatua, alkoholetan, hautsean, eta abar.

tzen hasi ziren batzuei: antibiotiko eta fungizida dohainengatik hartzen hasi eta zeukaten beste gaitz elkartu bat ere, psoriasis, konpondu die. Erlezainek maite dute esatea propolia dela erleen "botikina" eta ez dabilta oker. Hemengo medikuek derrigor ezagutu beharko lukete munduan erlearen produktu honetaz beraiek bezalako beste medikuek publikatuta daukatena.

Aipatu ditugun erle-produktu horien bertuteak direla medio, urteotan zabalkunde handia darama apiterapiak, eta etorkizunean aplikazio berri eta egokiagoak aurkituko zaizkiela dudarik ez da. Apiterapiako produktuek testuinguru berezi bat ere badute: denon osasuna bezala elikadura osorik kontrolatu nahi duten korporazio erraldoien aurrean, apiterapiak bultzatzen gaitu gure burua zaintzeko inguruko erlezainek sortu eta saltzen dituzten produktuak erabiltzera. Produktu horiek kalitate onekoak izan behar dutenez, erlezainen bermea edukiko dute. Bizitza —eta ondorioz elikadura ere bai— autogestio maila txukun batekin bizi nahi duen herritarren burubidean erdiz erdi sartzen da erleen bidezko osasuna. Eta gainera merkea da. ■

Egipton duela 2.700 urteko idatzietan aipatzen zen eztia. Irudi honetan gizona eztia egiten ari da, eta ondoan dauka erlauntzak eta erleak.

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

Gaztaina / Larrua

Mizpira / Alpaka

Mizpira / Larrua

Mizpira / Zilarra

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 PK

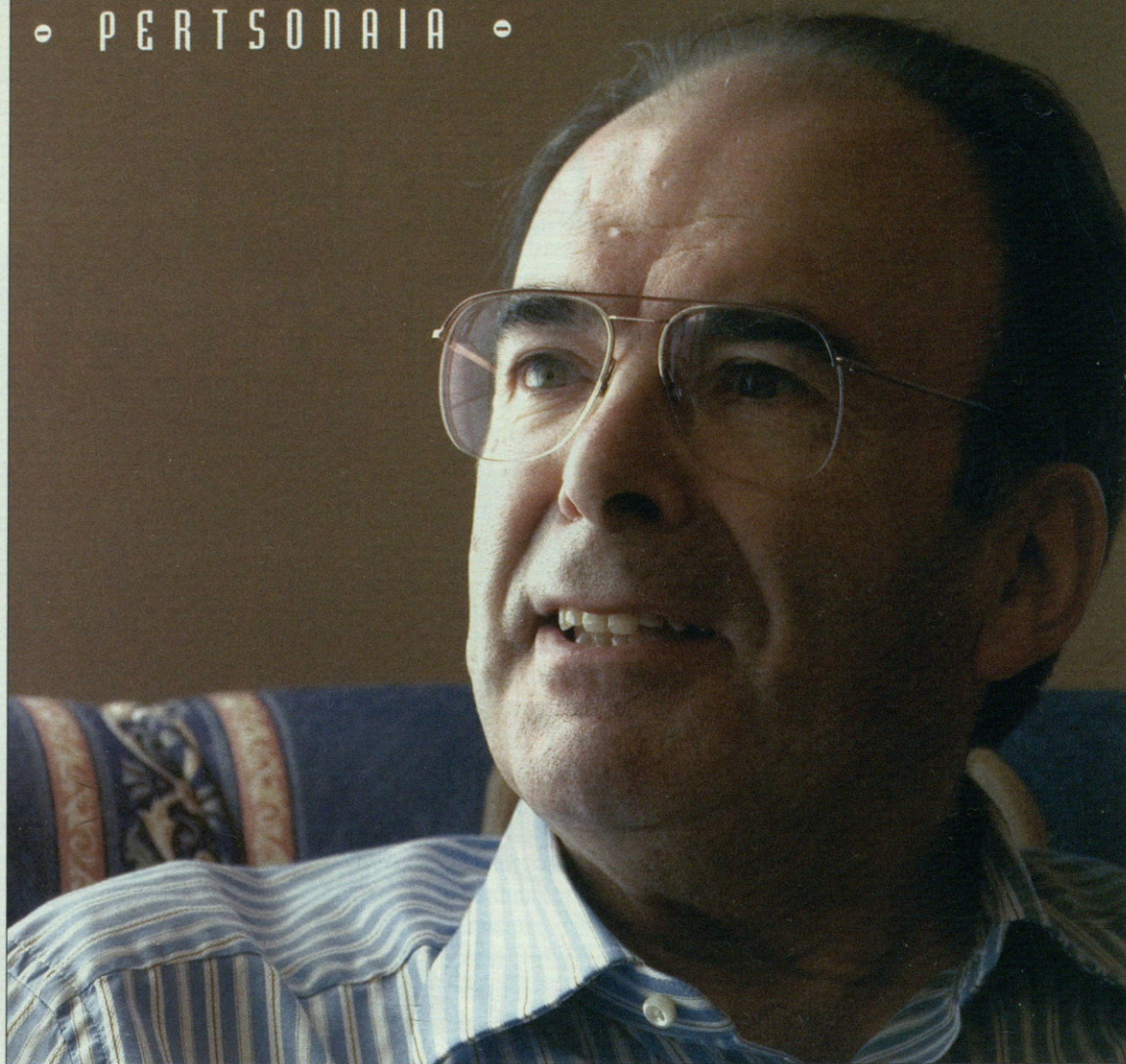
LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htm>

Fermin Iraolagoitia

Bere mundutxoaren sortzaile

Berrogeita hamar urte dira pasiotarrak Eubako (Zornotza, Bizkaia) komentuan jarri zirena. Urrezko ezteiak ospatu berri dituzte. Berrogeita hamar urte atzera, fraide eta fraidegai gazteak ageri dira komentu-etxera sarreran. Horien artean da Fermin Iraolagoitia, orduan hamabost urteko. Denbora joan, bizitza bat osoa, eta ospakizuna. Tartean, omenaldia gure fraideari. "Omenaldia? Zer omenaldi?", ez digu haizerik harrotu nahi. Komentu zena euskal kulturaren erreferente nagusienetarik da gaur egun Bizkaian: ikastola umez beteriko bat, produkzio handiko argitaletxea eta zaharren egoitzarik modernoena dira bertan. Aita Ferminnek eder ditu hitzak, are ederrago eginak.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

«Ez dakigu pertsona izaten»

Nortasun agiria

Fermin Iraolagoitia Mendibe, Aita Fermin (Markina-Etxebarria, 1940). Fraide pasiotarra. Filosofia eta Teologia ikasketak egin eta Eubako komentuan bizi izan da joan deneko 50 urtean. Euskaraz egiteko libertatea izan zuen pasiotarretan eta hainbat bertso, olerki eta testu ondu ditu, barruko deia eta kanpoko premiak uztartuz. Aldian aldiko beharriaznei erantzunez jardun du bizitza osoan, etorkizunari begira beti ere. Horren ondorio da Eubako pasiotarren komentuen harrien gainean eraikitakoa: komentu zen lekuan herri oso bat da gaur egun. Bertan dira Lauaxeta Ikastola, Ibaizabal argitaletxea, Orue Fundazioaren erresidentzia, auditorio ireki berria eta beste. Enperadoreak obratu du miraria. Fermin Iraolagoitia du izena, Aita Fermin.

Hitz egin dezagun zure bidea markatu duen pertsona baten gainean. Zure lehenengo maistra: amama...

Denetik erakutsi zidan. Gu, orduan, zazpi-zortzi urterekin hasten ginen eskolara, eta hara orduko nik banekien matematika guztia, algebra ere bai zerbait, eta irakurtzen, kantetan... musean ere bai! Benetako jakituna zen.

Amamak nola zekien hainbeste?

Jaiotzez. Etxebarrikoa zen, ez zen mendikoa, eta kalea beti kale! Gero, kaleko eta baserriko jakituriak elkartu zituen eta neba-arreba guztientzako etxeko andereñoa izan zen. Maria Jaio zuen izena. Bera izan zen nire benetako maistra. Badakit nik ondo hori. Gainera, gure baserrian aurretik egon zen beste gizon bat bertsolari izan zena: Ebaristo Iriondo, eta haren bertso-paperak eta liburuxkak irakurtzen zituen amamak... Gehien bat Santa Ageda bertsoak, Txirritarenak, *Markesaren alaba* eta hau eta beste... Horrekin batera, etxe inguruan beti izaten zen zerbait, errima batzuekin, ez bertsolari ginelako, baina bai ukitu hori genuelako. Gure euskaltzetasuna, gure euskal garra, han sortu zen. Etxeko indarrak, eta gero jarraitu duen kemen horrek, pilo bat lagundu dit bizitzan zehar, bai fraidetzan jarraitzeko eta bai euskararen alde mila lan egiteko...

Erljio-kontuak ere amamak erakutsi zizkizun?

Baita! Aita-amek ere bai, baina irakurgai asuntuan eta amama zen jakituna. Maiatzeko loreak eta! Guztiek ez zuten suete hori, etxean horrelako maistra edukitzea.

"Maiatzeko loreak"?

Maiatzean egiten diren errezo batzuk dira maiatzeko loreak. Nahiz ipurtargi batekin, edo kandela batekin, farola batekin edo karburorarekin argi egin, iluntzetan, hartu maiatzeko loreetako liburu bat eta irakurri egin behar izaten ziren zati batzuk. Arrosarioa errezatzea balitz legez zen, beste gehigarri batekin. Liburutik txatal bat irakurtzea zen kontua, eta horik aparte agur maria batzuk errezatzea, baina hile guztian.

Nola izan zen fraide joatea? Zein da zure istorio-historia?

Ni bosgarrena nintzen etxean. Aurretik neukan anaia zaharrago bat ez zen seminariora joan, baina hurrengo bai. Nire kasuan, ni ez nintzen joan anaia joan zelako edo ez zelako. Nik zera sentitzen nuen, ez ginela etxean kabitzen. Baserrian, nahiko justu denontzat! bai jateko, bai bizi izateko... Ni, esate baterako, aita eta ama Saratzubarrin utzi, amama eta anaia hartu

Etsenplu ematen

"Ez zaituzte obeditzen, kapitainak etsenplu ematen ez badu, bera eredugarri eta erakargarri ez bada. Nik beti nahi izan dut, bai ikastolan eta bai denean, zentzun demokratiko batean jardutea. Horregatik ez nuen larridurarik eduki orain dela hogeita bost urte gaur egun Lauaxeta Ikastola den zentroaren titulartatea gurasoen eskuetan uzteko. Kontuz, aldeko aholkurik ez nuen eduki, laikoan aldetik izan ezik! Ez eliza, ez kongregazio, ez bestelako! Dena zen beldurra. Nire estiloa zera izan da, jendea motibatzeke, neure burua kapitain jarri, lidertzan, aurrelari... Baina egiteko agindu baino, egiten lagundu diot jendeari. Hor dago sekretua".

eta Baltzolar, beste baserriera joan nintzen, segi! Zergatik? Batean baino gehiagotan, itaun egiten diot neure buruari: "eta zergatik bestaldeko baserri?". Nik uste dut ez ginela kabitzen etxe barruan. Niri gurasoek ez zidaten esan "hara joan zaitez!" ez, ez, neuk aukeratu nuen.

Baltzola baserrian ere ez zinen konforme zu...

Hamaika urte nituen Baltzolar joan nintzeanean, baina han ere ez nintzen betetzen. Lehenagotik, beste senide batzuekin oporraldiak pasa nituen Algortan, eta han, tranbiarekin, batean batari inkatu eta bestean besteari, eta holako alprojakeria batzuk egin... bada, pilo bat ikusi eta ikasi nuen.

Algortatik etxera, eta?

Etxera etorri eta esaten nuen "hemen, etxean, gerora zer? Han, kalean, jendea beste modu batera jantzen da, beste modu batera bizi da". Nik uste dut han hurran beste zer edo zer eduki bagenu, hara joango nintzela, baina ez zegoen! Orduan seminarioa besterik ez zegoen inora ikasten joateko! Markinan gaur egun dagoen eskola laborala edo egon bazen, hara joango nintzen ikasten. Fraidetzako bokazioa edo zera hori esaten da! Nik osaba fraide bat baneukan, baina osabagana ni ez nintzen joaten ea fraide joango ote nintzen; ez, ez, ea madari batzuk edo zer edo zer batzen nituen joaten nintzen... "Bokazioa" esaten da, "holako txispa bat!"... Edo beste hura jausi zen moduan, zaldiak beheara bota... ezta pentsatu ere!

Eta gazte-gazte, pasiotar...

Gabiriara, hamabi urterekin. Etxe zaharra zen, baina frontoia zegoen gutxienez! frontoi bat! Lagun pilo bat eta! Askotan umeek etxera eskapatu nahi izaten zuten; nik ez nuen eduki tentazio txikiarik ere! Ez. Gabiriatik Angostora zen bidea, baina gu, suetez, Deustura joan ginen, eta Deustutik, oraindik beste suete bat, Eubara, hona etorri nintzen orain dela berrogeita hamar urte. Hona etorri zen lehenengo taldekoa izan nintzen. Hemendik, orduan bai, Angostora, nobiziatua egitera. Handik Tafallara Filosofia egiteko, eta Urretxura, han zegoen eta Teologia ikasteko gure zentroa.

1955-56an etorri zineten hona...

Etorri ginen, baina asko ez gara geratzen... Jesus Mari Iturrioz zen nagusia, Legorretakoa, orain arte probintzial izandakoa eta orain Urretxun dagoena. Beste batzuk, Goenaga bat, "giputxe", eta beste banaka batzuk... Askorik ez gara geratzen, ez.

**"Fraidetzako bokazioa esaten da!
Nik osaba fraide bat baneukan
baina ni osabagana ez nintzen
joaten ea fraide joango ote nintzen;
ea madari batzuk edo zer edo zer
batzen nituen joaten nintzen..."**

Zer giro zegoen hemen? Badakigu 60ko hamar-kadaren bukaera aldera euskarazko aldizkariak egiten ari zirela fraide-etxe guztietan: pasiota-rrak, agustindarrak, frantziskotarrak...

Nire lehenengo euskal maisua Koldo Sarasola izan zen, Urretxun bizi da oraindik. Paradigma guztiak, bertsoak egiten eta, hemen hasi ginen. Ni gogoratzen naiz oraindino, hemengo agur egitean bertso batzuk zelan kantatu genituen. Eta gero, aldizkari bat ere berehala sortu zela hemen.

Laiaketan?

Ez, *Laiaketan* Urretxun sortu zuten, hemen *Bidez* izeneko aldizkaritxo bat, txiki-txikia, egiten zen. *Laiaketan* beste moduko zer bat zen: *Laiaketan* hartan oso artikulak sakonak idazten genituen guk.

Mugimendua leku guztietan. Gerra ostea ahazteko guraria, atzera bizi nahia? Zer zen orduan?

Izan ere, hainbesteko zapaltzea zegoen! Herriko eskoletan ere maisu erdaldunak genituen. Etxera joan eta dena euskaraz zen. Bazegoen halako kontraste izugarri bat, eta berez sortzen zen premia hori. Horretan gu suertetsuak izan gara, ze gure irakasle guztiak hemengoak izan dira... Teologia egiten ari ginenean egin zen Vatikanoko Kontzilioa eta berehala hasi ginen gu hango dekretuak eta dokumentuak euskaratzen. Aurretik Filosofian, Tafallan geundenean, bai kantatu, bai idatzi, guk euskaraz egiten genuen. Zergatik? Etxean askatasun hori geneukalako; komentuan, esan nahi dut. Baina lehenengo labekada hori, nik neuk, etxetik daukat.

Ezin kabitu etxean!

"Markina eta Elgoibar artean, muga dago gure etxea, Saratzu-barri baserria, Kalamu mendiaren ondoan, Arratetik berehala. Ni txiripaz naiz bizkaitarra, muga-mugako naiz eta! Gure bizitza, umetan, bai Markinara, bai Elgoibarrera eta bai Eibarrera begira izan zen. Oinez ibiltzen ginen hiru herrietara; perretxikotan, askotan, Arrateko pagadietan zehar. Mendian behera bidezidor asko zegoen. Hala ere, kilometro batzuk ere egiten genituen hiru herri horietara joateko, baina ume denboran dozena erdi kilometro ez da ezer. Gero, beste baserri bat ere eduki genuen, Saratzutik bostehun bat metrora: Baltzola. Ezin kabitu etxean! Pilo bat ginen: aita-amak, amama eta gu, bederatzi neba-arrebak. Aitaita ez nuen ezagutu, baina amama bai. Amama izan zen nire benetako maistra!"

Komentuan babesten zintuzten, hala ere.

Komentuan guk, zorionez, suerte handia izan dugu. Irakasleak babesten bazaitu, etxeko nagusiak ere babestu egiten zaitu. Eta babes horrekin tenplau ibiltzen zara, tenplau! Gurean probintzialak ere euskaldunak izaten ziren beti, eta alde horretatik ere babes! Latinez ikasten genuen Filosofia, latinez Teologia, latinez dena, baina euskaraz barra-barra egiten genuen alde guztietan.

Zer aurkituko genuke garai hartako aldizkarietara jo eta zure idazlanak irakurriko bagenu? *Artzai izan banintz*, *Atsedan-leku*, *Egarri*, *Gaixorik*...

Jazoeraren arabera... Uste dut *Artzai izan banintz* eta *Atsedan-leku*, adibidez, orduko aita santua gogoan hartuta idatzi nituela. Joan XXIII.a niretzat aita santu bat aberatsa izan

**“Nik zera egin dut, inguru hau
eratu, eraberritu, eta derrigorrezkoa
izan dena sortu. Horretarako izan
da Lauaxeta Ikastola, Ibaizabal
argitaletxea, zaharren egoitza...
dena dago lotuta”**

zen, herrikoia, gizatiarra... zentzun horretako. Ondorengoak ez dira izan holakoak. Orain ere olerki bat egingo banu, edo bertso batzuk idatziko banitu, nahiago dut Joan XXIII.ari idatzi beste inori baino.

Idaztea gustatu izan zaizu?

Nik ez dut askorik idatzi. Oso gutxi. Pentsatu gehiago egin dut, idatzi baino. Ez naiz horretara emanda bizi izan. Beharbada, oraindik denbora badago, igual hasiko gara zerbait idazten. Nork jakin oraindino idatziko badut edo ez badut.

Ez duzula askorik idatzi diozu, baina zortzi liburu ere idatzi dituzu umeentzat...

Bai, baina horrek badu azalpena. Nire bizitza kultura-hari bati, hezkuntza-hari bati lotuta dago, joan den hogeita bost-hogeita hamar urtean. Lauaxeta Ikastola sortu, Ibaizabal sortu, IKA sortu... Sortu bai, baina gero horiek jantzi egin behar dira. "Zergatik sortu dituzu, eta zertarako?", galdetzen didate. Nik beti ingurua premian ikusi dut, beharrian batean, eta beharrian horri erantzuten saiatu naiz ni. Lauaxeta Ikastola zertarako sortu nuen? Izugarrizko ahalegina egin behar zen, berrehun eta berrogeita hamar ume ziren orduan; handik hamar urtera 1.500! Eta ehun irakasle baino gehiago! Premia ikusten nuelako egin nuen. Hura egin eta ondoren, beste aldi bat etorri zen, testuliburuak egitea.

Ibaizabal argitaletxea...

Lehenengo, erlijio libururik ez zegoen, hemen sortutakorik ez... Bada, hor sartu nintzen. Sartu, eta berehala egin genituen zortzi liburu, erlijioa euskaraz lantzeko... Hor ere neu izan nintzen arduradun, sortzaile, eratzzaile... Gehien bat ni eragile izaten naiz. Nik eragin eta bestek zertu. Horrela sortu da Ibaizabal osoa. Nik beste alternatiba bat nahi nuen Euskal Herrian eta sortu egin dugu! Kosta egin zaigu, baina azken urteetan 2.500 liburu atera ditugu euskaraz! Zero urtetik hasi eta 18 urtera arte. Orain beste premia batzuk ikusten ditut. Aspaldi baten, beste ideia bat sartu zitzaidan. Hemen inguruan baserri bat geneukan, eta hirugarren adinekoentzako egoitza bat egitea asmatu genuen.

Hogeita bost urteko lana azaldu didazu hiru minutuan, galdera egiteko aukerarik gabe...

Ez dakit nondik abiatu naizen ere, zein galdera egin didazun... Liburu batzuk idatzi nituela edo...

Horixe.

Ni ez naiz idazteari emanda bizi izan, ez dut trankilidaderik eduki idazteko. Nik zera egin dut, inguru hau eratu, eraberritu, eta derrigorrezkoa izan dena sortu, edo sortzen lagundu eta bideak asmatu. Horretarako izan da Lauaxeta Ikastola, horretarako izan da Ibaizabal argitaletxea, horretarako izan da egoitza... baina dena dago lotuta.

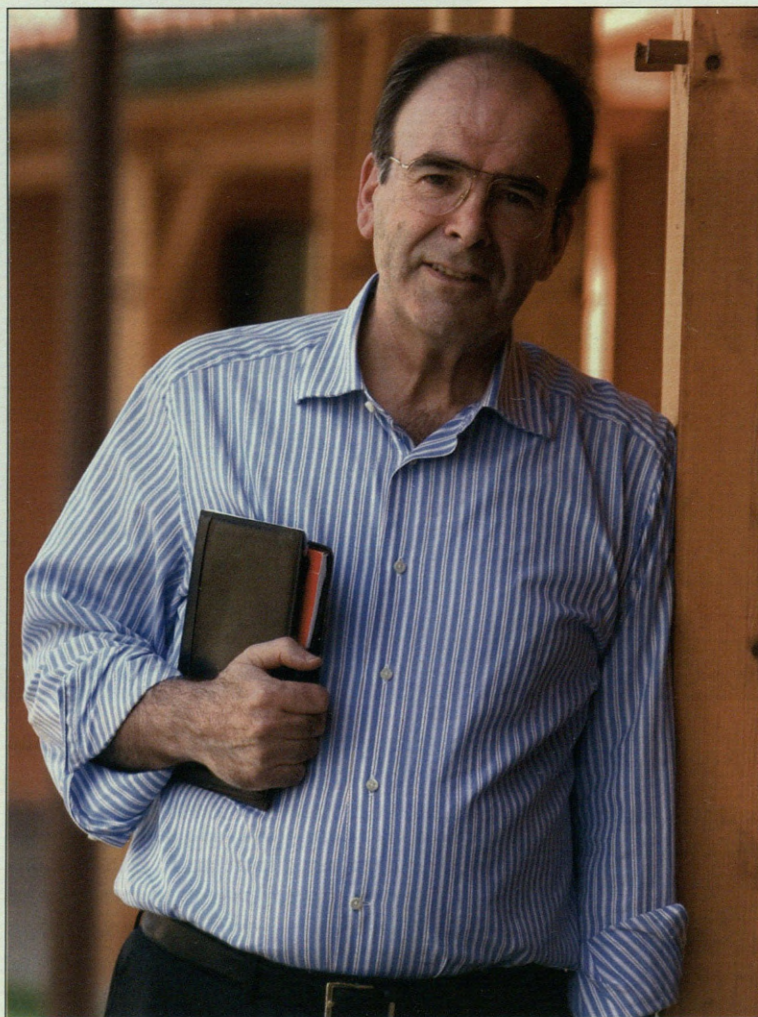
Erraz ematen du horrela esanda.

Adi egonez gero, berez eskatzen du. 2.000 lagunetik gora dabil hemen egunero. Herri bat da hau. Autobusa eskatu diogu udalari, eta uste dut datorren urtean edo izango dugula. Baina zer behar da hemen? Gizartean falta dena! Gaur egunean daukagun arazorik handienetarik bat da, bai familian, bai hezkuntzan, bai denean, nortasun falta. Ez dakigu norbera izaten, pertsona izaten ez dakigu. Hori da erakutsi nahi nukeena, edo behintzat, ahalegin batzuk egin hori erakusteko.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Etenak izan ziren, garai batean, behintzat, euskalkiaren eta batuaren defendatzaileen artean... Bai, baina hori ez da gertatu euskaran bakarrik. Egon da erlijioan, egon da familian... egon da maila guztietan. Zuk esaten baduzu halako egin behar duzula, nik lehenengo berba "ez!". Horrela gabilta! Nigatik batek baino gehiagok bizkaitar burugogorra eta hau eta hura naizela esan izan du, baina egundo ez dut diskutitu nik hori. Entzun bai, esan bai, baina nik egin dudana izan da, egin. Ni bizkaieraz erakusten hasi nintzen ikastolan. Zergatik? Bizkaieraz hitz egiten zuen jendea zetorrelako hona. Ume haiei zer erakutsi behar nien nik lehenengo momentuan? Batua?... Batua?

"Ni bizkaieraz erakusten hasi nintzen ikastolan. Zergatik?"

Bizkaieraz hitz egiten zuen jendea zetorrelako hona. Ume haiei zer erakutsi behar nien lehenengo momentuan? Batua?"

Omenaldia

"Omenaldia? Ze omenaldi, gero! Nik 'Aita Ferminen liburuaren aurkezpena' jarri dut afixan. Hemen irakasle batzuk hainbat denbora eduki ditut esanez: 'Zu!, zer edo zer idatzi behar duzu!'. Zer edo zer idatzi? Nik, idatzi? Nik Euba honetan daukat 'idatzita', nahi baduzu ikusi. Hala ere, poupourri bat egin dugu denon artean, liburua osatzeko. Bertan, guk egin dugun ibilbidea dago, hortxe agertu da hemengo erretratua, paperean. Baina elkarrieketa honetan landu ditugun puntu horietan dira, ez besterik: familia, niretzako ardatza; beste familia, pasiotarra; Lauaxeta, Ibaizabal, egoitza; eta etorkizunera begira, dena zabalik. Omenaldia? Bada omenaldia, eta ez da. Eta bada. Azken batean, lanean zeurekin dabilzan lagun batzuekin elkartzeko. Bizikizunerako horixe da inportanteena".

(...)

Nik bizkaiera ikasi nuen etxean, baina Urretxun estudiante egon nintzen eta han goitik, elizako han goitik, gipuzkeraz egiten nuen. Gure maisuek, orduan, paradigmak erakusten zizkiguten, bizkaieraz alde batetik, eta gipuzkeraz bestetik. Hori jakinez gero batuera oso erraza da, oso-oso erraza. Guk dena ikasten genuen, ez ginen diskutitzen ibiltzen, ez. Ni ez naiz pedagogoa, baina beti esan dut, bai umeei eta bai gurasoei begira: "Bizkaieraz egiten baduzue, utziozu! etorriko da gero momentua batuera sartzeko". Guk hori egin dugu! Hemen lehen EGB zen, hura bukatutakoan hasten ginen batueraz; baina lehenengo bizkaiera ikasita. Zer pasatu da Ibaizabalekin. Lehenengo bizkaieraz atertzen hasi ginen. Zergatik? Inork ateratzen ez zuelako. Gero guk txikientzako bizkaieraz egiten segitu dugu. Noiz arte? Hori herriak esango du. Batzen den arte edo. Baina bitartean zertan ibili behar dugu borrokan? Merez du?

Uste dut jende askok ez zuela ontzat ematen zuen bidea: bizkaiera oinarri, batua gero... Askok ez, baina beste askok bai.

Kontra handiak izan dituzue?

Ez dakit. Nik ez dut diskusio handirik eduki. Ni bakar-bakarrik gogoratzen naiz behin, telebistan, ikastolen federaziokoak eta tartean zirela, eta nik bizkaiera batuera lege defendatzen nuela: euskara! ■

MAHAI badakit JOLASA

**EDIZIO
BERRITUA**

Euskaraz dibertitzeko 1.800 galdera berri

Nola ospatzen dituzte Asterix eta Obelixek guda garaipenak?
Non dago Linpopo ibaia? Zenbat atomo ditu ur tanta batek?
Nik Badakit, eta zuk?

7 urtetik gorakoentzat

Prezioa
33€

Harpidedun prezioa

30€

Eskaerak: www.argia.com
denda@argia.com
943 37 15 45
Ohiko salmenta puntuetan

Mendia zulatzeak badu ordainsaria

Euskal Herriaren zati handi bat, zeharo menditsua ez ezik, mendatetsua ere badela gaineratu genezake, autoa edo kamioia gidatzen dutenek ondo dakitenez. Hori dugu tunelak salbuespena zireneko garaia. Gaur egun, berriz, ohikoagoa da errepide edo trenbideak egiteko mendia zulatzen hastea. Onartuta dago, orobat, tunelek askoz eragin txikiagoa egiten diotela inguruari gainazalek doazen bideek baino, baina horrek ez du esan nahi inongo arazorik sortzen ez dutenik.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

A-8 AUTOBIDEA gaur egun egin behar balitz, haren ibilbideak ez luke zer ikusirik edukiko denok ezagutzen dugunarekin. Iñaki Antiguada EHUKo Geodinamika saileko irakasleak dioenez, "askoz tunel gehiago edukiko litzuke, eta ez hainbeste lubaki". A-8ren proiektua 60ko hamarkadan egin zen, eta 70ekoaren lehen urteetan eraiki zuten. Ingurumenarekiko kontzientzia askoz ahulagoa zen gaur baino, eta horregatik omen dago hain tunel gutxi

bihurguneek ospetsu bihurtu duten Bilbo-Behobian.

Tunelak, izan ere, ingurumenarenganako eragina gutxitzearen sinonimoak dira. Gipuzkoako Foru Aldundiko iturriek adierazi digutenez, "tunelak eraikitzea ingurua ahal den heinean babesteko egiten den ahalegin ekonomikoa da". Aldundikoez badakite zertaz ari diren, AP-1 (hau da, Bergara-Gasteiz) autobidearen lanak burutzen dabilta eta. "Gaur

egungo moldeekin bat datorren autobidea den heinean, AP-1ek tunel eta bidezubi mordoa edukiko du, A-8ak ez bezala". Gipuzkoako zatiari dagokionez, autobidearen heren bat, gutxi gorabehera, tunelek osatuko dute.

Tomas Morales Iñaki Antiguedaden kidea da EHUKo Geodinamika sailean. Beraren ustez, "onartuta dago tunelak ez duela gainazalekoak bezain inpaktu handia. Zergatik? Bada, ez delako ikusten, besterik gabe. Eta gehienetan egia izaten da, baina ez da komeni beti hala dela pentsatzea". Antiguedad kexu da lur azpikoari dagokionean zabaldua dagoen kulturaz, edo kultura ezaz beharbada, "bai gizartean bai politikariengan ere; ikusten ez duguna existitzen ez dela pentsatu ohi da, eta tunelak eraikitzeak sor ditzakeen arazoak arbuiatu egiten dira".

Zeharkako eta zuzeneko ondorioak

Bi dira, batez ere, tunela eraikitzeak ekar ditzakeen arazoak. Bata zeharkakoa da: zuloa egiteko ateratzen den lurra eta harkaitza non edo non utzi behar dira, eta horrek paisaiari eragin diezaioke. "Euskal Y-aren proiektuak alde aurretik onartzen dituen inpaktuetako bat hori da, hain zuzen; tunel kilometro asko egingo dira hor, eta nonbait gorde beharreko material asko eratuko da", azaldu digu Antiguedadek.

Bigarren arazoa tunelean bertan dago, baina

Tunelak dirudite, baina...

Batzuetan, tunela ematen duena ez da benetako tunela. Era horretakoak ditugu, esaterako, Txorierriko autobidekoak eta A-68ko zenbaitzu. "Errepideko lubakia egin eta gero ganga formadun enkofratua gehitzen da eta gainerakoa lurrez betetzen da", Tomas Moralesek azaldu duenez. Errazago ulertzeko: errepideko lubakiari sabaia ipintzen zaio, eta haren gainera lurra botatzen da. Gaur egun, aipatutako sasi-tuneletara hurbiltzerakoan goiko aldea landarez josita ikus daiteke. Hura benetako tunela ez dela adieraziko digun lehenengo aztarna sabaitik gorako altuera eskasa da. Bestetik, adi begiratzuz gero erraz konturatu gaitzke tunel gaineko zorua eta alboetakoa ez direla berdinak.

Halakoak, batez ere, errepide berria herri arteko betidaniko bide zaharrak ez eteteko egiten dira. Bestalde, ez dute paisajea hainbeste zapuzten. Iñaki Antiguedadek azpimarratu duenez, "orain hogeit urte halako lubakiak lubaki geratuko ziren, baina gaur egun askoz garrantzi handiago ematen zaio begi-inpaktuari".

ondorio nagusiak, igartzekotan, kanpoaldean igartzen dira. Iñaki Antiguedadek eta Tomas Moralesek, biak ere hidrogeologian adituak izanik, ondo dakite zein den: lur azpiko ura. "Tunel batek ur erreserba bat zeharkatzeak —dio Antiguedadek— kalteak eragin ditzake epe luzean. Nork daki etorkizunean ur horren beharrik edukiko ote dugun? Baina sarritan ahazten da hori, eta harkaitzak eutsi egingo dion ala ez besterik ez da aztertzen".

kulturagenda

Azaroaren 8tik 21era

Areto Nagusia. 19:15

Pentsamendua eta Literaturari buruzko I. Jardunaldiak:

Pentsamenduak irakurtzen direnean

Azaroak 14

Irakurketa: Asier Sota
Hitzaldia: Unai Elorriaga:
Herriarraren literatura

Azaroak 16

Irakurketa:
Nagore Aranburu
Hitzaldia: Carlos Rojas:
Cicerón y su república

Azaroak 18

Irakurketa: Egoitz Lasa
Hitzaldia: Patxi Ezkiaga:
Renan, gun eta kimu.

Erakusketak

Ganbara

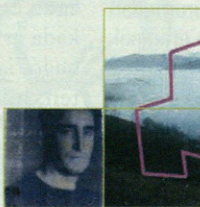
Urriak 20-urtarrilak 7
Jon Zabaleta.
Manuel. Memoria

Erakustaretoa

Urriak 27-urtarrilak 7
Raul Urrutikoetxea. Joan etorria
Rosa Brun

Gandiaga Topagunea,
Arantzazuko Santutegia,
Erakusketak

Abenduaren 11 arte
Manuel Lasarte:
bizitza eta sorkuntza
(asteburu eta jai
egunetan zabalik)

arteleku

MID_E. Nazioarteko
Erakustaldia Euskaditik
Koordinatzailea:
Yox Kolektiboa
www.mid-e.com

Azaroak 11-12

Aurkezpenak,
proiektzioak, DJ saioak,...

Film laburrak. Sarrera doan

Sabur. Un viaje a Bosnia

Azaroak 14. 20:00

Egileak:
Irene Cormenzana-
Maru Solores

Revolta

Azaroak 17. 20:00

Egilea: Juan Aizpitarte

Audiolab. (UN) Common Sounds
Koordinazioa: Xabier Erkizia
www.uncommonsounds.org
Sarrera doan

Azaroak 18

Aurkezpena. 18:00

Proiektzioa:

[UN]COMMON SOUNDS.19:00

Kontzertua: Julie Ottavi. 20:00

Azaroak 19

Aurkezpena: 16:00

Hitzaldia: Carmen Pardo. 17:00

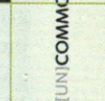
Eztabaida: Carmen Pardo,
Julien Ottavi, Lucas Abela,
Mattin, Iliois...18:00

Kontzertua: Lucas Abela. 20:00

Azaroak 20

Kontzertua:

Great International
Audio Streaming
Orchestra: 17:00

Arlabanekea, luzeena

Oraintxe AP-1 autobidean egiten ari diren Arlabaneko tunela izango da Euskal Autonomia Erkidegoko luzeena, eta baita, seguruenik, Euskal Herrikoa ere —Iparaldeko datuak falta zaizkigu—. 3,3 kilometro luze izango da, eta berau izango da, Bergara-Gasteiz autobidean, Araba eta Gipuzkoa arteko lotura.

Arlabanekoak Belateko tuneletako bati kenduko dio Euskal Herriko luzeena izateko ohorea. 2,9 kilometro ditu hark eta luze bezain polemikoa izan da 90eko hamarkadan eraiki zenetik. Historikoki, eta tunelak hain ohikoak ez ziren garaian, Bilbo eta Basauri arteko Malmasin tunelak eduki du luzeena izateko ospea, kilometro bi baino gutxiago baditu ere. Edozein kasutan, neurri apalak dira gureak Alpeetakoekin konparatuta, han badauzkate eta dozenaka kilometro neurtzen dutenak.

Kanpoko ura kutsa liteke

Morales bat dator: "Tunel bati ekiteko irizpideak, askotan, teknikoegiak dira. Haitz mota jakina bilatzen da, bestelakoei erreparatu gabe". Adibide modura, Antiguedadek zorioneko Y-aren kasua dakarkigu gogora: "Udalaitz mendi azpian badago ur erreserba estrategikoa, oso ezaguna ez izan arren. Gaur egun gutxi erabiltzen da, baina baliteke urte batzuk barru haren beharra izatea. Hala ere, hortik sartu nahi dute tunel kilometro piloa eta hortxe kokatu nahi da, gainera, proiektu osoaren gune eztabaidatsuen: Y-aren adar biak elkartzen diren tokia". Balizko ur biltegiak izorratzeaz gain, baliteke tunela eraikitzeke erabiltzen diren zenbait substantzia kimikok gainazalerako bidea topatzea uraren bitartez, kutsadura sortuz inguruko ibai edo erreketan.

EHUko irakasleak dioskunez, Udalaitzeko tunelok beste bide batetik joan litezke —"eta hala zen lehenengo zirriborroan"—, baina proiektuaren eragileek kareharria dagoen ingurua aukeratu dute, horixe delako hoberen eusten diona. Hau da, errazagoa eta segurua da haiek zulatzea beste haitz mota batzuk baino, beren kabuz eusten dietelako erori gabe. "Y-aren diseinua ikusiz gero", dio Moralesek, "ahalik eta kareharri gehien zeharkatzen ahalegindu direla sumatzen da, gainerako kontuak albora utzita". Aditu biek gaineratu dutenez, teknikaren ikuspegitik ez da zaila alde aurretik jakitea lur azpian ura dagoen ala ez. Ez behintzat zein harkaitz mota dagoen jakitea baino zailagoa, eta horrelako azterketak beti egiten dira tunel baten proiektua garatzerakoan.

Urak, bestalde, arazoak sor ditzake tunelaren egiteran. Ur gehiegi badago askoz sarriago sendotu behar da tunelaren egitura, men-

dian barrena egin ahala. Lanak motelago joaten dira, beraz. Dena dela, hasierakoa da arriskutsuena, Moralesen esanetan. "Lehen bost metroetan langile eta tresnak besterik gabe sartu behar dira, harkaitz hutsaren pean. Gero, hormak eta sabaia hormigoiz eta abarrez sendotzen direnean, arriskua ez da horrenbestekoa". Horregatik tunel-egileek bereziki maite dituzte kareharriak: Santimamiñe edo Ekain bezalako leizeetan galeriek inongo euskarririk gabe zelan irauten duten ikustea besterik ez dago.

Artisautza-lanetatik metodo modernoetara

Tunel gehiago eraikitzearen arrazoi bakarra ez da, noski, ingurumenarenganako arreta bat-batean piztu izana. Moralesek nabarmendu

Tunela eta ingurumenari egindako eraginak gutxitzea sinonimotzat hartzen dira, baina tunelak eraikitzeak baditu ondorioak.

duenez, tunelen eraikuntza geoteknikoa, gaur egun egiten den modukoa, ez zen 60ko hamarkada arte hasi, Espainian behinik behin. Lehenago, ia-ia trenbideetarako baizik ez ziren egiten, horietan ezin da-eta aldapa gogorregirik egon. Artisautza lanak ziren: behargin ugari pikotx eta palari eragiten.

Gaur egun, berriz, bi eratara egiten dira tunelak: leherketaz edo urratzeko makinaz. Euskal Herrian, Moralesen esanetan, askoz gehiago erabiltzen da lehenbizikoa. Zenbait ikerketaren arabera, metodo horrek arazoak ekar ditzake, tunel barneko hormak ez baitira nahi bezain lauak suertatzen. Hala, harkaitzari erantsitako hormigoiak ez bide dio hain ondo eutsiko. Horixe dateke, hain zuzen ere, Belateko tunelean (Nafarroan) 90eko hamarkada amaieran gertatutakoaren zergatia: orduko hartan, eta hainbat alditan, hainbat hormigoiz zati jausi ziren hormetatik, itsatsitako haitza eta guzti. Ondorioz, tunelak zenbait egunez itxi behar izan zituzten, klaustrofobia daukatenen mesederako. ■

EUSKALGNUK LINUX

euskaldundu

org@sms

net,net

Euskaldunak eta euskaltzaleak

Euskalduna, definizioz, euskaraz dakiena da. Ez dakit egungo egunean zenbat garen euskaldunok. Gero eta gehiago. Ikastetxeetan gazte anitzek ikasten dute euskaraz. Euskaldun bihurtzen dira, kanpotik etorri badira ere. Gero euskaraz egiten ote duten, hori beste kontu bat da.

Euskaltzalea euskalduna baino askoz gehiago da. Euskaraz jakiteaz gainera, euskaltzaleak euskara maite du eta ahal duen neurrian euskararen alde lan egiten du. Euskarak oraindik ere bizirik irautean badu, euskaltzaleei eskerrak irautean du.

Euskaltzaleak euskal kontzientzia dauka. Euskaldun hutsa, euskaraz jakin arren, maiz ez da euskaragatik arduratzen. Euskal giroan euskaraz egingo du. "Norat haize, harat aise". Eta haizea Euskal Herrian gehienetan erdararen alde dagoenez gero, bera gustura bizi da erdaraz egiten.

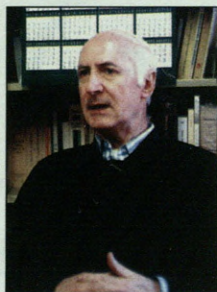
Egungo egunean euskarak duen problemarik latzena hauxe da. Askok euskaraz jakin arren, erdaraz egiten dutela. Hots, euskaldunak dira; euskaltzaleak ez. Ez dute euskal kontzientziarik.

Euskal Herriko euskaldun guztiak euskaltzaleak balira, euskara egoera askoz hobean legoke. Baztertuta dagoen tokietan agertuko litzateke.

Nola eman euskal kontzientzia? Hementxe dago koska.

Lanik handiena ikastetxeetan egin behar da. Euskaraz irakatsi ez ezik, ikastetxeetan euskara erabiltzeko motiboak ere eman behar zaizkie gazteei. Ni neu lan horretan ibilia naiz zenbait ikastetxetan hitzaldiak eginez. Baina lan nagusia bertoko irakasleek eta andereñoek egin behar dute egunero-egunero. Eta aurreneko urratsa beraiek beti euskaraz egitea da. Beraiek izan behar dute euskal kontzientzia. Ez daukanak ezin eman.

Gertatu izan da ikastolan bertan maisuak eta andereñoak elkarrekin erdaraz egitea. Nola egingo dute ikasleek euskaraz beren irakasleak erdaraz mintzatzen ikusten badituzte?

Etxeetan ere gertatu izan da, euskaraz dakiten gurasoek haurrei euskaraz egiteko esan eta beraiek elkarrekin erdaraz jardutea.

Bestela Deustu Unibertsitatean, 35 urtean, Soziologian, Komertzialean eta Historian, neure ikasleen artean kontzientzia hori itsastan saiatu naiz. Eta gero Euskal Filologia sortu genuenean, euskal filologoekin gauza bera. Egiazko euskaldunak toki guztietan erabili behar duela euskara.

Euskaraz egiten duenak bi gauza erakusten dituela. Nortasuna duela eta kultura duela. Nortasuna du giroaren kontra ari delako eta kultura du erdaraz gainera euskaraz ere bada-kielako. Ezin liteke, ordea, lan guztia ikastetxeetara mugatu. Euskal Herri osora hedatu behar da euskal kontzientzia. Nork bere arloan guztiok egin dezakegu ahalegintxo bat.

Badago talde bat, baina, kontu honetan lan bikaina egiten ari dena. Maiz nekeak eta erasoak jasanaz: Euskal Herrian Euskaraz. Talde hori zinez saiatzen da lelo hori zabaltzen: Euskal Herrian euskaraz egin behar dugula. Zazpi probintzietan ari da lanean. Astero-astero irakur liteke non edo han talde horretakoak agertu direla, euskara defendatzeko.

Euskal Herrian Euskaraz taldeari esker, gero eta gehiagok dakite euskara Euskal Herriko lehendabiziko hizkuntza dela eta baztertuta eta zapuztuta baldin badago, alde handiz gure axolagabekeriagatik eta inguruan dugun politika zanpatzailearengatik dela.

Ibarretxeren egitasmoak politikan egin duena, hizkuntza arloan egiten du EHEek. Ibarretxeren planak porrot egin duela diote batzuek. Hauxe uka ezina, ordea:

gaurko egunean toki guztietara hedatu dela plan horrek aldarrikatzen duena. Euskaldunok, geuk erabaki behar dugula etorkizuna.

Eta EHEeri esker gero eta garbiago dago horren antzeko egia. Ezin daitekeela onartu Espainiako hirugarren artikulua, euskaldunok behartu egiten gaituena gazteleraz ikastera eta euskaraz ez. Geure etxean geuk erabaki behar dugu zein hizkuntza ikasi eta zein erabili. ■

Euskal Herrian Euskaraz taldeari esker,
gero eta gehiagok dakite euskara Euskal
Herriko lehendabiziko hizkuntza dela eta
baztertuta eta zapuztuta baldin badago,
alde handiz gure axolagabekeriagatik eta
inguruan dugun politika zanpatzailearengatik
dela. (...) Eta EHEeri esker gero eta
garbiago dago horren antzeko egia. Ezin
daitekeela onartu Espainiako hirugarren
artikulua, euskaldunok behartu egiten
gaituena gazteleraz ikastera eta euskaraz ez.
Geure etxean geuk erabaki behar dugu zein
hizkuntza ikasi eta zein erabili

Xabier Ezeizabarrena

ABOKATUA ETA ZUZENBIDEAN DOKTOREA EHUN

Estatut-a eta eskubide historikoak

Demokrazia konstituzionalak 25 urte bete ondoren, Kataluniako Estatutua aldatzeko proiektuak eskubide historikoak hartu ditu autonomia katalanaren oinarriko printzipio gisa. Espainiako Konstituzioak eskubideok babestu, errespetatu eta lurralde foralen kasuan eguneratzeko aukera ematen du. Doktrina konstituzionalaren lehen xedapen gehigarriaren arabera, lurralde historikoak Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroa baino ez dira, lehen hiruren eguneratzeak Euskal Autonomia Erkidegoa sortuz. Hala ere, harri-garria da Kataluniak eta bere parlamentuak euren autonomiaren oinarri bezala eskubide historikoak bereganatu eta defendatzea. Izan ere, 1978an Kataluniako klase politikoak ez baitzuen zalantzarik izan aipatutako figura mitologia eta pribilegio feudalekin konparatzeko. Gaur, Eusko Legebiltzarrak Estatutua aldatzeko proposamena onartu eta gero, ez dago zalantzarik: eskubide historikoei euren berezko izaera bilatzen dute ordenamenduan, euskaldunek batzeko hori behar baitute, hain zuzen. Dirudienez, parlamentu katalanak kontuan izan du hori ere, eskubide historikoei buruz katalanek zituzten aurreiritzi zaharrak ahaztera iritsi bada.

Edozein kasutan, horrek eskubide historikoen potentziala azpimarratzen du, euren berezko izaera areagotzeaz gain. Bide batez, eskubideon titularitateaz eztabaidatzeko parada ematen du ere. Antzeko irakurketa egin liteke Alemaniako kasuan, Bavierako Ländaren eta Estatu zentralaren erlazioetan batez ere. Zehazki, indarrean dauden klausula batzuek eskubide historikoein bat datozen zenbait puntu onartzen dituzte, bai Alemaniako Konstituzioaren 79.3 artikuluan zein Bavierako Konstituzioaren 178. artikuluan.

Herrero de Miñonek Lehen Xedapen Gehigarriari bere kokapen konstituzionalari dagokion berezko izaera ematen dio. Benetako "talde normatibo" baten eta Konstituzioaren parte izanik, bere balio normatiboaren pretentsioak erabatekoak dira, baita nortasun nazionalen errekonozimendurako elementu gisa ere (*Derechos Históricos y Constitución*, 1998).

Herrero de Miñonen tesiak oraindik baliagarriak dira atal zehatz honetan. Aipatutako autorearen aburuz, eskubide historikoak Euskadi eta Nafarroaren autonomia bereizteko titulu baliagarri eta bakarra dira, beste edozein Autonomia

DANI BLANCO

Erkidegoren integrazioa ezin konpara dakiokeelarik euskaldunari. Izan ere, zentzu berean, eskubide historikoak eurak dira, alde aurreko errealitate objektibo gisa, erkidego nazionala mantentzen dutenak. Gainera, noizbehinka borondate nazional eta demokratikoa alde batera edo bestera bideratzeko gaitasuna dute.

Ez da esan behar PSOE eta PP binomioaren onespina urrun samar gelditzen zaiola tesi horri. Hala ere, eta orain Katalunian ere, azpimarratzekoa da edozein egoeretan eskubide historikoen babesera jotzen dela. Iraganean hainbatek izandako zalantza eta interpretazioen aurrean, eskubide historikoak orain argitasunez azaltzen dira, etorkizunean bere kontzeptuentzako testuinguru egokia bilatzen duen tresna gisa. Eta etorkizuna, gure testuinguruan, ezinbestean marko juridikoaren negoziazioan oinarrituko da.

Ez da esan behar PSOE eta PP binomioaren onespina urrun samar gelditzen zaiola tesi horri. Hala ere, eta orain Katalunian ere, azpimarratzekoa da edozein egoeretan eskubide historikoen babesera jotzen dela. Iraganean hainbatek izandako zalantza eta interpretazioen aurrean, eskubide historikoak orain argitasunez azaltzen dira, etorkizunean bere kontzeptuentzako testuinguru egokia bilatzen duen tresna gisa

Kasu horretan, hiritarrek eta inplikaturako botere publikoek kontsentsua bilatu beharko dute. Horretarako, inork ez du zalantzan jartzen eskubide historikoak hainbat irtenbide eta akordioaren ardatz izan daitezkeela Espainiako Konstituzioaren testuinguruan, baita determinazio askearen kasuan ere. Edonola ere, Gorteetako iritzia zeharo alda liteke baldin eta PSOEko baroiak "seny" katalana edo Zapatero presidentea baino indartsuagoak badira. Denbora beharko da, baina nazio katalanaren zorionerako, Estatutu ezagunak Konstituzioak agintzen duen negoziazio formala izango du, Eusko Legebiltzarretik planteatutako erreformaren kasurako duela zenbait hilabete ostu zuten berdina. ■

Gaur da eguna agendan 0033-559

prefijoa idatzi ere egin beharrik ez
dudana, nahiz eta Pantzo Irigarainen
parodian bezalatsu ibili batzuetan
izen-abizenekin

ko bezperetan, maskarada nola erretratatzeko duen erakutsi zigun otsailean. Gonzalo Etxebarria pintore bilbotar-zuberotartuak Mendikotan daukan tailerrean hartu ninduen eta Donibane Garaziko Itzal Aktiboa elkartekoekin harremanetan jarri. Josette Dacostaren galerian egon nintzen haiekin, haren *Etxea* saileko koadroak eta lore sortenak ikusiz bide batez. Izurako Haize Berri elkartearen senideak, Larraldetarrak, Eñaut eta bere alaba Elena tarteko. Arte garaikidea bultzatzen dute, bi aldeetako artistekin.

Iazko urrian Urdiñarbeko Garaibin usoak sare harrapatzen dituzten ehiztariekin egon nintzen, Mixel Xilope gidari. Oztibarren, Mattin Irigoienek ironia ikonoklastak sortutako *West Ibarre Side Story* ikuskizunaren entseguan, dozenaka herritar musikari, antzezle, dantzari... Gero Katty Irigoin eza gutu nuen, Montanan epailea den euskal-amerikarra. Abenduan, Fermin Arkotxaren eskutik, Xahoren hilobia grabatu genuen Baionan; gurutzerik gabeko hilobia, nahikoa eta sobera ehorzketa zibila izan zuen lehen euskaldunaren jitea antzemateko.

Atzerago geratzen zaizkit beste pertsonaia eta leku batzuk: Jean Louis Irazoki, puntako diseinatzailea, eta Sokoa lantegia Hendaian. Jesus Etxebarria eskultore arabarra, musikariak izan ziren Uruñuelatarren iloba, gerra ondoren Kanbora errefuxiatu eta Marie Hélène Gastigardekin ezkondua, pintorea berau, emakume zoragarria. Ximun Haran, Zuberoan, artean tramankulu asmatu berria zen magnetofoiarekin herri kantak grabatzen zituen pilotaria.

Pier Paul Berzaitzi arnasa hartzea bezain natural jaulkitzen zaizkio kantuak *Lili baten kantoa* diskoan. Ziur nago harrapatuko gaituela musikildiarak *Baratze* batekin bezala. Kantuz erabat konkistatzen gaituzte Iparraldekoek. Baina ez da kantua Iparraldean lantzen den alor bakarra. Itxaro Bordari hitzak lapurtuz, "kürutxatüko gira" halako batean, egunerokoak sortzen duen ondare aberatsa trukatzeko. ■

Joxerra Garzia

Txirrita eta publizitatea

Hasiera berdina dute Txirritaren bertsoak eta ETBren iragarkiak: andaluziar bat Euskal Herrira dator, han ez daukan zerbaiten bila. Lan bila bata, gatz eta piper bila bestea. Txirritarena "haizeak biali du/handikan honuntza"; iragarkikoa kamioiz iristen da gureru, baina txoro-haizea gidari duela.

Andaluziar jendearekiko ikusmoldea topikoa bezain makurra da bietan: Txirritak –nork eta Txirritak!– alferrarekin identifikatzen du, eta iragarkiak berezko graziarekin. Barkagarriagoa iruditzen zait Txirritarena, pertsona jakin batez ari baita; iragarkiak, aldiz, propio asmatutako andaluz (kontra)topiko bat aurkeztzen digu, horrelako saltsatan sartzeko inolako beharrik gabe.

Zierto dakit inolako borondate txarrik gabe egindako iragarkia dela. Hori baino ziertoago dakit, ordea, iragarkiak gazteleraz eginak izateak arrisku latzak dakartzala. Batetik, euskarazko bertsioa azken unerako uzten da, eta, onenean, batere gatzik eta piperrik gabekoak izan ohi dira. Bestetik, hizkuntza bakoitzak bere mundua ezartzen du, nahi ez dela ere. Euskaraz, nekez iritsiko ginateke Andaluziaraino grazia bila.

Kontuak kontu, indarra duten euskal iragarleak beren baldintzak ezartzen hasten ez badira, Txirritak bere andaluziarrak eraikitako paretaz esan zuena esan beharko dugu euskarazko publizitateaz ere: "Behera eroriko dek/ez hakiok bultza". ■

HIRUKO TXIRRIAN
Joxe Mari Ostolaza

Kotto

Ez nuen ezagutzen, nahiz guk bezala Ibardineko uretatik edan. Berak Berako oinean, guk Urruñakoa. Berak Espainiakotik, guk Frantziakotik. Erdian, kaskoan, bentak, erdibituak bizi garenaren lekukok, ikulu kontrabandoaren merkatal guneak. Funtzionatzen die, eta behar dute berea gure euskal zaurian pozoia eman eta sakontzeko. Guardia zibil, polizi, militar, funtzionario frankista eta enparatu ohien oinordekoak ditugun gehiengo komertziantearen paraiean zintugun zu Euskal Herriaren ordezkari, mendi beraren haranetakoak batera bizitzeko ahalegin horretan akabatu zaituzten hori. Hori zuten hain zuzen eraman ezinek, arbasoengandik inkubatuta jasotako birusa, bakean utz gaitzaten eragozten dien eritasuna. Bortxaz eraman zintuzten, eta torturatu ohi duten eran. Kartzelara kondenatu ere. Duela bederatzi hilabete libre utzi zintuzten, mila eta hirurehun bat egunez zure onenak ziegetako bakardadeetan utziak zenituela jada. Ez zuten aski horrekin. Gehiago behar zuten. Kartzelara berri. Urrun eta bakartua. Ataka horretatik pasatuko edonork daki, bere buruaz beste egitea dela tortura hori gainditzeko eratako bat. Espainia eta Frantziako Gobernuetako arduradunek ere bai. Jakitun ziren eta kondenatu zintuzten urka-ziegara. ■

Anuntxi Arana

IDAZLEA

Gupidagabeak

Erasoan datoz gure agintariak, beren azpiegitura planak karpitetan. Hemengo aldean Lasserrek eta Agerrrek Orthez-Iruña 2x2 bandako errepidea egitera tematuak dira, eta Iparla mendian hamaikagarren pista egin nahi du Etxebarrenek.

Horko aldean ere lau haragiak dabilzkigu ikara, goi karguak antolamendu politikaz mintzo direnean. Uztailaren 31ko ARGIA pozik ageri da Joxe Joan Gonzalez de Txabarri Gipuzkoa martxan delako, dirua eta proiektuak badirelako, eta anbizio handikoak: Arrasateko eta Urumeako autobideak, A-8aren zabaltzea eta Pasaiaiko superportua. Ezinbestekoa hau, beste probintziek (Bilboko portuak, urrean) ez dizkioteko gipuzkoarrei babak eltzetik aterako. Gutxi gara eta probintzialistak: ez ikusmolde orokorrik, ez osagarritasunik, ez elkartasunik.

Errege-bideko garraio basa kritikatzin dutenei ahalzun nagusiak erantzuten die ez dituela inoiz astoaren gainean ikusten, eta bai autoan eta bakarka: haren iritziz, eredu neokomunistaren bultzatzaileek dute eredu neoliberal gehien praktikatzin. Beraz, aurrera kamioiak eta besteak isilik.

Gure habitataren etorkizuna jende bakoitzaren kontzientziaren gainean uztea zer da, inozo ala makiavelikoa? Adituak izan gabe denak ohartzen gara nork bere interes txikiak begiratzen dituenen interes orokorrak izaten direla kaltetuak. Agintarien eginbidea da ororen onura bilatzea, eta horren erantzule dira, beren esku baitute herritarren jarduerak baldintzatzea, prestatzen dituzten alternatiben eta araudien bitartez, zergak hor ezarriz eta handik kenduz.

Itxura, ez dute funtsezko berritasunik nahi. Txabarrik dio indarrean den eredu aldatu baino areago (*Inch-allah*), eredu horri erantzuna eman behar zaiola. Presio fiskalaren bidez zaborren *-enbalageen-* gutxitzeko poza ez digute emango.

Nuria Lopez de Gereñu Garraio sailburua-

GAZKA IROZ

ri agorrilaren 16ko *Berrian* galdetu diote ez ote litzatekeen komeni garraioaren murriztea. Ba, ez. Industriak merkantziak arin mugitzea eskatzen du eta horixe da gaur egungo erronka: garapenak du lehentasuna, iraunkortasuna bigarren mailakoa da —lehena hautatzeak suntsiketara eramango ez bagintu bezala—. Eta berriz ere errua jendeari bota, gain-gainetik ongizatea nahi dugula eta horretarako garapen mailari eutsi behar zaiola. Eguberri gereziak jatea eta antipodetatik ekarri arrosak eskura izatea, hori al da ongizatea? Egunero 12.000 kamioi pasatzen ikusten duen autopistan ibiltzeko ekarriko digu garapen pertsonala?

AHTa da denetarako erremedioa. Jaurlari-tza hogei urte eta gehiago agintean eta, Baionatik Bilbora zer trenbide petrala! AHTaren proiektu handios eta energia irensearen menturan egon gabe, bazeukaten Eusko Trenea doi bat zuzentzea eta nola-bait Europako sarearekin lotura erraztea. Hori ezinezkoa dela esango digute, teknikarien txostenak gure aurpegiaren aurrean astinduz. Ezagutzen dugu leloa, mila aldiz entzun baitugu ingeniari nuklearrak bakarrik haizu direla atomoaren arriskuaz mintzatzen. Ba, zaila da sinestea eginak diren trenbideak hobetzea AHT berria egitea baino zailagoa dela.

Irailaren 30eko *Berrian*, Katrina-ren efektua edo, Esther Larrañaga Ingurumenaren sailburuak iragarri du, garraioen erruz Kyotoko ituna betetzetik gero eta urrunago garen, joera zuzentzeko plan bat egin gogo duela Lakuak. Bai, baina, alderantzizko zentzuan doaz Bartzelonako goi bileraren osteko jardukitzeak.

Beste itenbiderik ez balitz bezala, zapal-makinak, honda-makinak eta sunti-makinak aktibatzen dituzte, gupida gabe eta soraio pasatzen dira edozeren eta edozeinen gainean, dirua mugitzen eta negozioak ondo ibiltzen direno denok irabazle garena predikatzen diguten bitartean. Ez da dudarik, baten batzuk irabazle baino gehiago ere, aberats egiten dira. ■

Gure habitataren etorkizuna jende bakoitzaren kontzientziaren gainean uztea zer da, inozo ala makiavelikoa?
Adituak izan gabe denak ohartzen gara nork bere interes txikiak begiratzen dituenen interes orokorrak izaten direla kaltetuak. Agintarien eginbidea da ororen onura bilatzea, eta horren erantzule dira, beren esku baitute herritarren jarduerak baldintzatzea, prestatzen dituzten alternatiben eta araudien bitartez, zergak hor ezarriz eta handik kenduz

Literatura

Urtzi Urrutikoetxeak
Auzoak liburuaz eta
Bilboz hitz egin digu

- ❑ *Ezpalak*
- ❑ *Argitalpenak*

- ❑ *Denbora-pasak*
- ❑ *Ihesi*
- ❑ *Makina bat kontu*

Teknologia

Ordenadore azkarrenak
280 bilioi eragiketa
egiten ditu segundoko

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Ballet Biarritz junior

Irailean jarri zen abian Ballet Biarritzen senide txikia. Printzipioz, 12 dantzari gazteri 6 hilabeteko formazioa eskaintzeko jaio zen; bokazioz, Euskal Herri osoko gazte konpainia iraunkorra eraikitzen hasteko. Horretarako publikoaren eta erakundeen babesa beharko dute. Eta merezi duela frogatzeko hil honen 17an euren lan propioa, *Tximeleta*, estreinatuko dute.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Argazkiak: Dani Blanco

Sarerik gabeko jauzia

Euskal Herrian ez dago ballet dantzarien formaziorako azpiegiturarik. Horregatik, dantzari gazteek erabaki bat hartu behar dute: txikitatik hainbeste ahalegin eskatu dien hura utzi edo atzerrira joan bide horri eusten saiatzeko. Joan den irailean, ordea, oasi txiki bat sortu zen gazte horiei profesionaletarako jauzia ematen laguntzeko. Oasiak Ballet Biarritz Junior (BBj) du izena eta Donostiako Egiako Kultur Etxean dago.

gauza berrietarako espiritu irekia da. Thierry-ri pertsonak interesatzen zaizkio, haien alderdi humanoa, ez du makina perfektuekin lan egin nahi. Noski, oinarri tekniko minimoa behar da. Baina dantzan pertsonaren ezaugarri intimoak ikusten dira, dantzan ari denaren izaera agerian geratzen da, eta horixe da interesatzen zaiguna”.

Irizpide horri jarraituz 12 neska aukeratu zituzten, ezinbestean, 2 mutil besterik ez zirelako frogara aurkeztu; bata ez zuen maila eman, besteak bai, eta horregatik Parisko zentro batetik hots egin eta bertara joatea erabaki zuen.

Hamabi hautatuak irailetik aurrera lanean dira Egiako Kultur Etxean. Astelehenetik ostiralera goizeko 09:00etan hasten dira ikastaroak. Judith Argomaniz eta Irma Hoffren donostiarrak dira eta 08:00etan jaikitzea nahikoa dute. Anne-Sophie Placier-Birabent (Bordele), Aurélie Luque (Olorue), Victoria de la Fuente (Madril), Gisela Riba (Bartzelona) eta

BALLETAREN AMETSEAN pauso bat aurrera egiteko ia 50 dantzari gaztek euren onena eman zuten joan den uztaillean. Ballet Biarritz Juniorren sartzeko audizioa zen. Biz-pahiru urte lehenago hasi zen Ballet Biarritz dantzari gazteekin sentsibilizazio kanpainan, udako akademia antolatzen. Horrela ikusi zuten, batetik, gazteen formazioan dagoen hutsunea. Bestetik, berau betetzeko lehengaia badagoela eta, beraz, posible dela gazte konpainia martxan jartzea.

Casting horretan ez zuten birtuosismorik eskatu. Gaël Domenger BBj-ko koreografo eta irakasleak dioenez, “Thierry Malandain –Ballet Biarritzeko zuzendaria– eta berarekin lan egiten dugunok ez dugu buruan ideia zehatzik, dantzari idealik. Gehiago da energia eta izaera kontua. Bilatzen genuen ezaugarri garrantzitsuen

Sara Hernandez (Bartzelona) ere ordu bere-tsuan esnatzen dira, Donostiako ikasle pisutan bizi baitira. Miren Gomezek lehenxeago jaiki behar du Irundik etorri behar duelako. Baina guztietan goiztiarrenak Noémie Garcia, Jone Miren Agirre, Séverine Lefevre eta Pauline Fabien dira, goizeko 06:30ak aldera esnatzen baitira Baionatik Donostiara joateko. Zerrendari erreparatu besterik ez dago, Ballet Biarritz bezala, BBj ere mugazgaidikoa dela ikusteko.

Astearte eta ostegun goizetan teknika garaikide eta klasiko eskolak hartzen dituzte eta gainerako egunetan klasikokoa baino ez. Horretan ari ziren iritsi garenean, batean jauzi, bestean oina burutik gora altxa... Erraz egiten dutela dirudi, baina klasea amaitu eta

Oro har, sakrifizio handirik ez dutela egiten uste dute: "Bizitza normala egiten dugu azkenean, baina gure lanabesa gorputza dela kontuan hartuta. Zaindu egin behar duzu eta hori gorputzak berak eskatzen dizu". Mezua argi utzi nahi izan dute: "Ez dezatela pentsa beste planeta batekoak garenik".

Aurreprofesionalak

Horrela defini genitzake BBj-ko dantzariak. Aurreprofesionalak dira, profesionaltasunaren bidean daudelako, horixe delako BBj ekimenaren xedea. "Dantzaren mundua oso berezia da" dio Gaël Domengerrek, "soilik dantzari dagozkion arauak, lan egiteko modua, pentsatzeko modua dituen. Mundu arruntetik at, beste mundu bat da dantzare-

musika itzaltzean arnasestuka sumatu ditugu. Ohi duten moduan, 12:30ak aldera bazkaltzeko edo gutxienez arratsalderako indar apur bat berreskuratzeko atsedena egin dute. "Sarritan ballet dantzarien inguruan ematen duten irudi topikoa ez da zuzena" diote, "denetik jaten dugu eta asko gainera". Esfortzu fisikoa egiten dute eta horrek elikadura egokia eskatzen die. Hala ere "litxarreak, txokolatea eta horrelakoak ere jaten ditugu" diote barrez, eta mahaia begiratzea besterik ez dago egia diotela ikusteko, "baina soilik hori jango bagenu ez genioke eutsiko".

Lo egitea ere garrantzitsua omen da, baina tarteka parrandei ez diete uko egiten. Ezta erretzeari ere. Harrituta ikusi dugu hamabi dantzarietatik bost erretzaileak direla. Balletaren munduan normala dela esan digute.

BBj-ko dantzariak eguerdiko atsedena dute. Denetik jaten dutela ikusi ahal izan dugu. Oro har, bizitza normala egiten dutela diote eta ez dutela sakrifizio handirik egin behar. Gustuko tokian aldaparik ez.

na. Ez diegu teknika soilik erakusten. mundu honek esan nahi duena azaltzeko ere gaude hemen. Nola makillatu, elikadura egokia nola eraman, osasuna nola zaindu.... esaten diegu".

Tximeleta

Irailetik hona, dagoeneko bere ikasleek izan duten garapena nabaritzen ote duen galdetu diogu Gaël Domengerri: "Gazteak dira -18 eta 22 urte bitarte- eta kontzentratzea kosta egiten zaie. Baina apurka lortuko dute beharrezko kontzentrazioa. Aurreko ideiak baztertzen eta lan sakonagoa egiten hasi direla da azpimarratzekoa. Talde irekia da, giro ederra dugu eta, batez ere, gogo handia. Nire eskolan asko ezagutu nituen izugarritzko maila teknikoa zutenak. Baina azkenean dan-

Ballet Biarritz, Thierry Malandain eta Mozart

Ballet Biarritz Junior martxan jartzeak ez du esan nahi Ballet Biarritz bera, BBj jaio berriaren senide nagusia, geldi egon denik. Iragan urrian estreinatutako *Mozart Ballets* produkzio berria Thierry Malandainek zuzentzen duen Nazional eta Mugazgandiko Zentro Koreografikoak. Bi zati ditu W.A. Mozarten musikan oinarritutako lan honek.

Batetik *Mozart à 2k* Mozarten orkestra eta piano kontzertuak eta Thierry Malandainen koreografia erabiltzen ditu bost bikoteren pasio eta oinazeak irudikatzeko. Bestetik, *Les Petits Riens* (Hondar Txiki Batzuk) sorta dago, hau ere Mozarten musikaz eta Thierry Malandainen koreografiaren osatu dute. Lan hau Jean-Georges Noverrek sortu zuen Pari-

Les Petits Riens (Hondar txiki batzuk) obrarako Jorge Gallardok prestatutako jantzi-tako bat.

sen 1778an, Mozart gaztearen musikaren gainean eta maitasunaren gaziak baino gozok kontatzen ditu. Ballet Biarritzen asmoa ez da Noverren lana zehatz-mehatz errepikatzea, egileak bere lana inprobisaziotzat jotzen baitzuen. Thierry Malandainen beraren hitzetan, Noverre "birtuosismoaren kontra agertu zen eta bere esanetan eskola-dantzaren oinarriko arauak dantza espresiboaren zerbitzura jarri behar ziren". 16 dantzarik parte hartzen du lan honetan.

Ballet Biarritz eta BBjen ekitaldi guztien berri jakin nahi duenak (emanaldiak, entseguak, mintegiak, mintzaldiak...) www.balletbiarritz.com web orrialdera jo dezake.

tza utzi egin zuten gogorik ez zeukatelako. Eta, aldiz, gogoari esker oso urrun iritsi direnak ezagutu ditut".

Dantzari-entzuten formazioa eskaintzen dute, baina, era berean, publikoarentzat interesgarria den mailan daudela aitortu du Domengerrek. Horregatik datorren astean, hilaren 17an estreinatuko den *Tximeleta* izeneko ikuskizuna prestatzen ari dira. Bazkalondan, eskolak amaitu eta entseguak hasten da. 15:30 edo 16:00ak arte jardungo dute produkzioa fintzen. Hiru zati ditu lan honek: *Gau Itxuraldatua*, *Zisnearen Heriotza* eta *Boleroa*. Azken bi zatietan Thierry Malandainena da koreografia eta musikaren egileak Camille Saint-Saëns eta Maurice Ravel dira, hurrenez hurren. *Gau Itxuraldatua* koreografia Domenger berak egin du, BBj-ko hamabi nesKentzat propio. Arnold Schoenberg musikariaren pieza bat hautatu du hamabi soi-

nurentzat egin dagoelako. "Talde baten erretratua egin nahi dut, hamabi soinuren bidez, hamabi izaera azalduz".

Balleteko neskak ez omen daude urduri estreinaldiaren zain. Ohituta omen daude eszenatoki gainean aritzen eta, gainera, berriki, hilaren 4an *Batekmila* antzerkia, musika eta dantza uztartzen dituen ikuskizunean parte hartu dute.

Jarraitzeko giltza

Urduriegi ez egonagatik, Tximeletaren estreinaldia garrantzitsua da BBj-arentzat. "Ikuskizun profesionala egin behar dugu" dio Gaëlek, "6 hilabete hauetan zertarako gai garen erakutsi behar dugu". Izan ere ekimenak printzipioz 6 hilabeteko iraupena du, datorren urteko otsailera arte, hain zuzen. Baina ardura dunek proiektua iraunkorra izatea nahiko lukete, benetako gazte konpainia. 6 hilabete hauetarako mugaz bi aldeetako erakundeek laguntza izan dute, baina babesak areagotu eta modu horretan BBj sendotzea da euren nahia, publikoaren babesak ahaztu gabe, noski. Esan bezala estreinaldia hil honen 17an izango da Donostiako Gazteszenan; abenduan Zornotza eta Andoainen izango da ikusgai; 2006ko urtarrilean Getxo, Barañain eta Hendaiara joango dira; azkenik, otsailean Biarritzen eta Garazin dantza egingo dute.

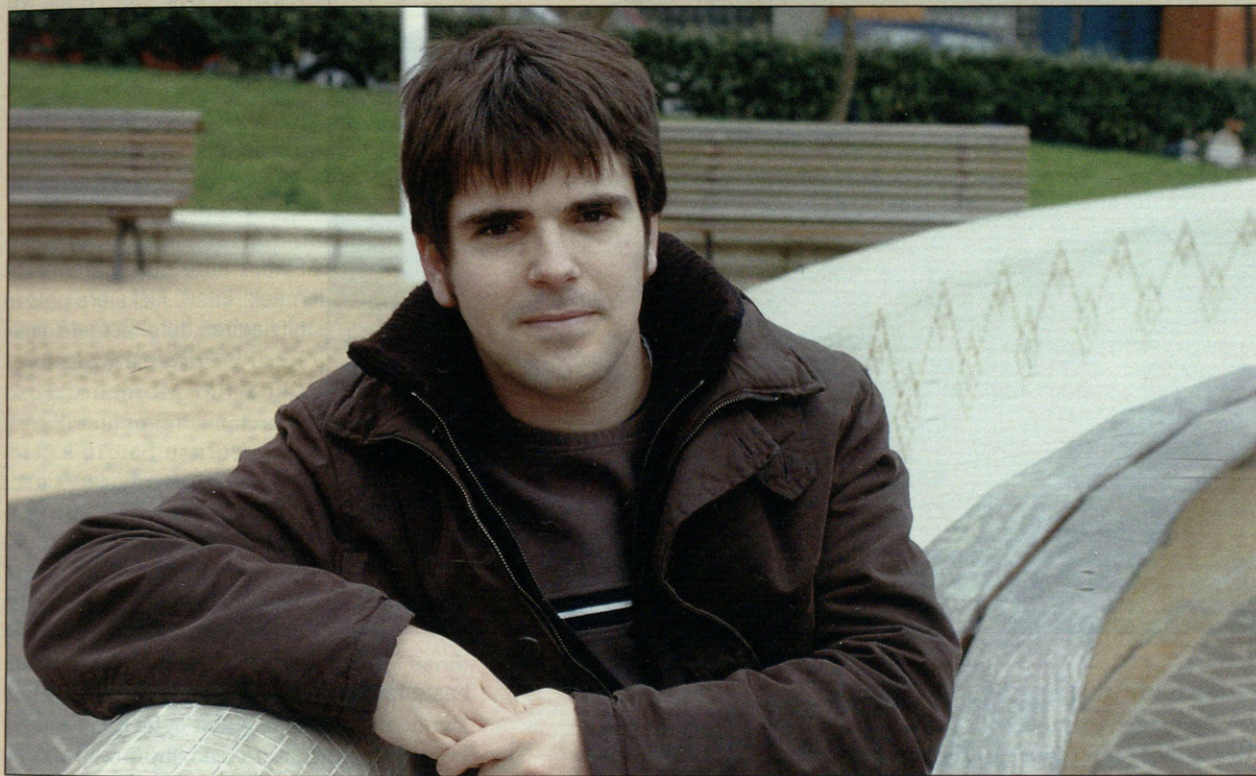
Entseguan utzi ditugu dantzariak, koreografoaren esanei adi. Frantsesez ari da orain, gaztelaraz geroago. Nesken artean gehienek ez dakite euskaraz eta gutxi dira frantsesa eta gaztelera, biak menperatzen dituztenak. Baina elkar ulertzen dute. Ez dute alferrik esaten dantza hizkuntza unibertsala dela. Hauxe da behintzat BBj-ko dantzariak proiektuak aurrera egin dezan eskatzeko erabiliko duten hizkuntza. ■

Gaël Domenger dantzari, irakasle eta koreografo gaztea, *Gau itxuraldatua* lanaren entseguan. Arnold Schoenberg-en musikaren gainean, Domenger-ek propio prestatu du pieza hau BBj-ko 12 dantzari-entzat.

Urtzi Urrutikoetxea

«Jendea da Bilboko altxorrik preziatuena»

Bilboko bazter eta bizilagunak azaltzen dizkigu Urtzi Urrutikoetxea idazle eta kazetariak *Auzoak* lehen narrazio liburuan. Preso politikoen senideak; ontziolan edo fundizioan bizitzako urterik onenak eman eta gero, langabezian edo bizimodua ahal duten eran ateratzen duten langileak; Bilbora datozen turistak; Otxarkoagako azokari bisita egiten dion unibertsitariora; seme bat kartzelan eta beste bat bizkartzainarekin ibili beharrean daukan familia bateko hileta; mota guztietako poliziak; eskolatik etxera estreinakoz bakarrik doan haurra; gaztetxeko kontuak; gau batean milioia irabazi eta ospatzea erabakitzen duten taxistaren bezeroak... eta beste jende askoren bizipoz eta minak.

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Iñigo Azkona

Hiru poema liburu argitaratu ostean, hau duzu aurreneko prosazko lana.

Idea aspaldi neukan, gure orrietan askorik ikusten ez genituen figura edo istorio batzuk pertsonalki hurbil nituenak agertzeko gogoak. Espainia aldetik etorritako emigrazioa –batzuk euskaldundu direnak, beste batzuk ez–, langile jendearen istorio arruntak eta Bilboko txoko batzuk ere bai. Izan ere, norbaitek zioen idazlea libre zela istorioa nahi zuen lekuan kokatzeko, Latinoamerikan edo Afrikan; baina hala eginez gero latinoamerikarrak beti izango zirela oso idazle onak, ez bakarrik berez idazle onak direlako, baizik hango errealitatea ezagutzen dutelako; eta guk nahi genezakeen lekuan koka genezakeela gure istorioa, baina beharbada geuretik abiatu beharko genukeela.

Bilbori omenaldia egin nahi zenion?

Alde batetik bai. Baina pertsonen hiri horri. Gurean metropoli kutsua duen hiri bakarra izan daiteke Bilbo. Erdi mailakoa, e! Ez da beste munduko hiria, azken batean hirurehun mila biztanle ditu eta inguruarekin ez da milioira iristen. Beharbada ez da guk nahiko genukeen bezain euskalduna, baina badauka giro hori ere. Eta horiek guztiak azaltzea polita delakoan nago. Diglosia ere nola barneratu dugun, euskaldunok nola hiria hartu dugun,

naia horiek elkarren artean ez direla euskaraz ari, edo gaztelaniaz ariko dira, edo afrikarrak, eslaviarrak edo beste nonbaitekoak badira, beraien hizkuntzaren batean. Zailagoa izango da nabarmentzea noiz den hiriko euskara –euskara batua– eta noiz den beste emigratio txiki horretakoa –Euskal Herri osotik baina bereziki Bizkaiko Arratia, Durangaldea eta Txorierri Bilbora etorritakoak, apur bat baserriarekiko lotura izan dutenak baina

hirian ere integratuak daude–. Eta gero bilbotar asko dago ere euskaldun hazi dena, ikastoletatik datorrena, bai familiatik zekartelako edo euskaldundu zirelako euskaldun hutsak direnak, eta beraien euskalkia euskara batua dena. Hori gero eta gehiago dago. Horiek guztiak agertu ditut.

Elkar maite duten bi emakumeek, kasu, bizkaiera petoan hitz egiten dute. Zergatik hori? Kasu horretan arrazoi fonetikoak da. Momentu goxo horretan ia *voyeur* hutsak gara: egun euritsu batean kafetegian sartu gara eta gainera inoren elkarriketa entzuten hasi gara.

Zabor biltzaileekin hasten duzu liburua, eta zabor biltzaileekin ematen diozu bukaera. Hain-

beste zabor al da Bilbon?

Zer den zaborra ere! Gaur egun erabil daitezkeen gauza asko eta asko botatzen ditugu zaborretara, duela hogeita hamar edo berrogei urte zabor gisa hartuko ez zirenak, behintzat natural berrerabiltzen zirenak. Zabor biltzaile horiek kaleetan dagoena jaso egiten dute; eta nolabait abiapuntua ematen dute kaleetan jasotako hori guztia kontatzeko. Gero bizitzak jarraitzen du.

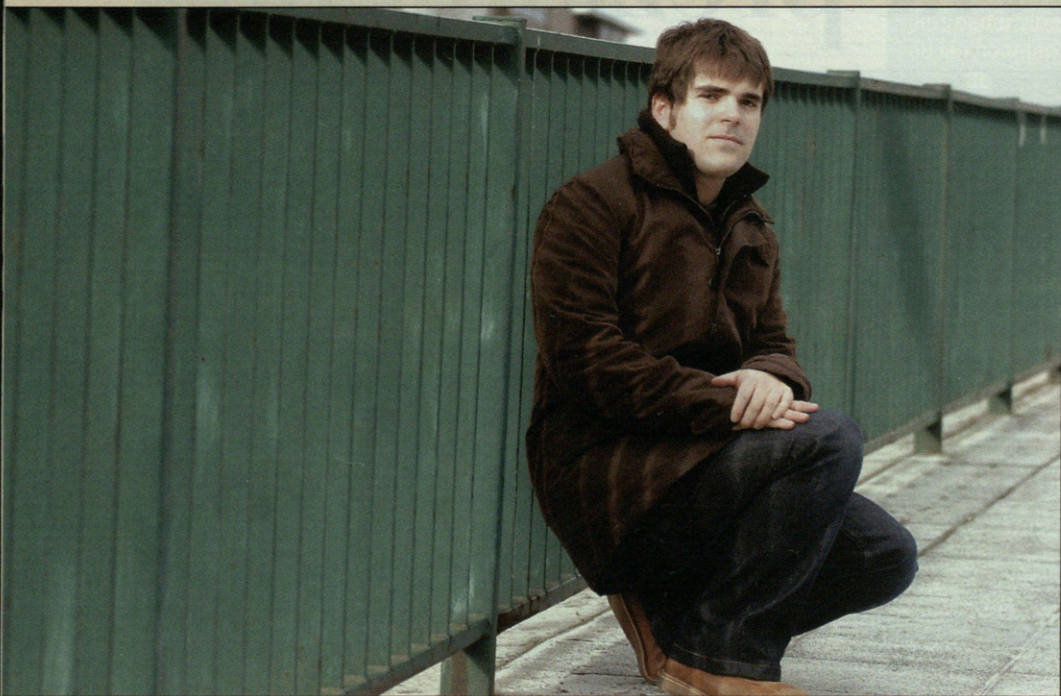
Eta zein da zure ustez Bilboren altxorrik preziatuena?

Beharbada topikoa da, baina nik pentsatzen dut jendea dela. Izan ditzake eraikinak, monumentuak, kaleak... ikusteko. Turistikoki aspaldian egiten ari da ahalegin hori, eta arrakasta apur batekin antza, erabiltzen den parametroen arabera, baina nik beti pentsatu dut halako erdi tamainako hiria bizitzeko dela. Badago Bilbon zer ikusia eta zer ikasia, baina batez ere bizi eta gozatzeko da, eta horretarako murgildu egin behar da. Eta altxorra beharbada hor dago, txoko horietan, elkar

baina beste alde batetik oraindik ere gure kontraesanak eta arazoak badauzkagun. Beraz, hiria interesgarria iruditzen zitzaidan pertsonaia bezala eta Bilbo zen nik hurbilen nuena.

Euskara mota ezberdinak erabili dituzu liburuan. Batzuetan batuan ageri da kontakizuna, beste batzuetan, aldiz, bizkaieraz mintzo dira pertsonaiak.

Nik garbi neukan liburua euskara batuan idatzi behar nuela. Baina garbi dago euskara zabala izan behar dela. Aditzean-eta bat gatoz, beharbada deklinabidean ere, baina hortik kanpo iturri guztietatik edan behar duen euskara bat osatu behar dugu. Ni behintzat ikuspuntu horretakoa naiz. Eta beraz, liburuan agertzen dena euskara batu bizkaiera kutsukoa da. Pertsonaia batzuek bizkaieraz hitz egiten dute une puntual batzuetan, eta beste batzuek ez. Liburua euskaraz denez, pertsonaia guztiak euskaraz jarri nituen, ez zeukalako zentzurik erdaraz agertzea, baina uste dut suma daitekeela batzuetan pertso-

harremanetan. Dena ez da bikaina, jakina, baina nik uste dut hor dagoela batez ere.

Liburuan pertsonaia asko azaltzen dituzu, baina aberats gutxi. Bilbok ez al du horrelakorik?

Noski, Bilbon badaude. *Auzoak* da liburua, eta hain zuzen auzoetan ez daude hainbeste, segur aski. Badaude Bilboko bazter batzuk oraindik ere nondik zoazen ate batetik edo bestetik sartuko zarena, hori dagoen errealtate bat da, hainbeste interesatzen ez zaidana. Niri gehiago interesatzen zait atzeko atetik sartu behar duen horren istorioa. Aberatsen etxean dagoen beste pobre hori-edo. Gaur egun ziur aski etorkinek beteko dute lan hori. Hala ere, zer da aberatsa? Euskal Herrian bizi garen gehien-gehienok mundu mailara begiratuta aberats samarrrak gara; bai, pobrezia poltsak badaude, baina orokorki ez daukagu kezatzeko arrazoi handirik. Nolanahi ere, ez dut uste miseria handirik ateratzen dudarik. Klase ertainetik beherantz jotzen duena, jende arrunt-arrunta da. Batzuk estuago dabiltzanak, eta beste batzuk lasai asko bizi direnak.

Trafikatzaileen artean aipatzen dituzu ijitoak, arabiarak, beltzak... Beno, bat bada bertakoa dirudiena, trapitxeoa utzi nahian dabilena...

Aipatu baino gehiago, ahalegin handia egin dut behar ez direnak pertsonaien ahotan ipintzen. Hor badago udaltzain bat bere kontraesan horretan oso lasai bizi dena, eta berak hori ikusten du. Egia da ijitoen artean droga trafikoa egon dela. Baina uste dut oso nabarmena dela inondik ere ez diedala paper hori eman nahi ez ijitoei, ez etorkin afrikarrei. Denok dakigu trafikatzailerik handienak eta mugimendu horiek guztiak egiten dituztenak ez daudela ez Afrikan ez ijitoen artean. Baina era berean egia da kolektibo horiei ere bereziki erasan diela, eta kasu batzuetan –beltzak adibidez– paperik ezean beraiek kontsumitzaile izan gabe aurkitu duten bide bakarra izan dela batzuentzat. Bide erraza da, nolabait gizarte honek besterik ez die eman –eskaria duten lan horiek egiteko paperik ez die eman–, eta gainera gizarte honek badauka droga eskaria. Hala ere uste dut liburuan badagoela zabaltzeko ahalegina, bestelako ijito mota batzuk, beste etorkin jende bat agertzekoa. Hau da, ez nuen gaur egun modan dagoen ukitu exotiko hori eman nahi, desberdinak diren guztiak ukitu erdi erromantikoz azaldu. Atzean oso arazo latzak dauzkaten kolektiboak dira, eta beraz errealtate puntu hori agertu nahi nuen. Besteon

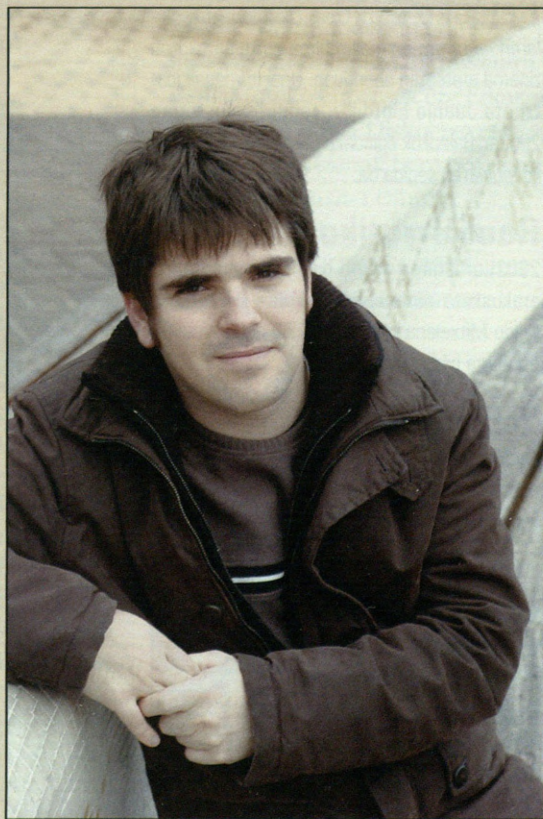
artean bezala, jende txarra, ona eta denetik dagoela. Hor barruan dauden pozak eta miseriak denak atera nahi nituen.

Nondik atera duzu *egaxo* hitza?

Bere egunean ijitoen gaineko erreportaje batzuk egin nituen eta liburuan erromintxelezko hitz batzuk sartu ditut, gehiegi ere ez.

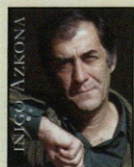
Makineto ere horrelakoa al da?

Ez. Hori lizentzia bat da, gaztelaniatik zuzen-zuzenean hartutako hitza, baina erabiltzen dena. Nik ezagutzen ditudan euskaldun arruntek era normalean erabiltzen dute. Makineto diskoteka zale-edo izango litzateke. Beharbada hor dugu kontraesan zailenetako bat: idazle erdaldun batek nahi izango balu mundu zehatz batera hurbildu, kulturalki oso jasoa ez den mundu batera –dela lumpena, dela gazte munda– egin behar duena da etxetik irten eta horra belarria jartzea da, ea zer hizkera darabilten. Eta gurean kontrakoa pasatzen da. Mundu hori gehienetan edo erdalduna da, edo euskaraz egiten badu erregistro horiek guztiak zuzenean gaztelaniatik hartzen ditu, apenas sortzen duen. Eta beraz ez zaigu oso egokia iruditzen paperean jartzeko. Nahi dugu ahozkotasunik zuzenena eta mundu hori ahalik eta ondoen islatu, baina hiztegia falta zaigu. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Txalo ekoiztetxeak *El hombre de los dados* komedia estreinatu berri du. Ramón Barea arduratu da George Cockcroft dramaturgo eta psikiatraren izen bere-

ko eleberria egokitu eta zuzentzeaz. Mikel Losadak jokatzeko du rol nagusia eta beste sei aktore izango ditu ondoan. Juanlu Escudero, Irene Bau, eta Begoña Bilbao tarteko.

Andra Mari Galdakaoko dantza taldeak 50 urte bete ditu. Urteurrena ospatzeko, hasierako eta gaur egungo kideek emanaldia eskainiko dute azaroaren 26an, Galdakaoko Urreta kiroldegian.

Juan Kruz Igerabide *Hauts bihurtu zineten* (Alberdania) helduentzako nobela plazaratu du. Frankismoaren azken urteak eta Trantsizioa ditu eszenatoki, Euskal Herriko auzo txiki batean lekutzen den nobelak.

Baleuko ekoiztetxeak *Olentzero* eta *subilaren lapurreta* animazio filma estreinatuko du zinema aretoetan abenduan. Unai Iturriagak idatzi eta Juanjo Elordik zuzendutako istorioa 2003an Baleukok egindako *Olentzero*, *Gaboneta* ko ipuinaren segida da.

Raul Urrutikoetxea (1962-2002) artistaren atzera begirako *Joan etorria* erakusketa-omenaldia jarri dute Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean. 68 pintura eta 10 eskultura bildu dituzte.

Yolanda Arrieta *Gatzaren atzetik* saiakera idatzi eta autoeditatu du. Mari-Xor ipuinan oinarrituta, emakumeek euskal ipuin herrikoietan duten irudia aztertu du.

Mikel Gorosabel

Nortonek Barne Records diskoetxea sortu du David Otaegi musikariarekin eta lehen bakarko diskoa plazaratu du: *Kale artean*. Popa eta technoa landu ditu bertan, besteak beste.

Musika garaikidea Bilbo eta Gasteizen

HASI DIRA jada Bilboko Gaur Egungo Musiken Jaialdia eta Gasteizko Carmelo Bernaola Nazioarteko Musika Jaialdia. Biek ere musika garaikideari eta azken ehun urtekoari egingo diote leku. Bilbon 35 autoreren 38 lan interpretatutako dituzte, zortzi estreinaldi tarteko, azaroaren 30a bitarte. Emanaldiak Guggenheim museo-ko auditorioan eta Euskalduna jauregian izango dira. Besteak beste, Arbos hirukoteak, Espacio Sincrok eta Musika Interpretazio Laborategiak eskainiko dituzte kontzertuak. Abenduaren lehena arte, Gasteizen ere kontzertu andana izango da ostegunero Jesus Guridi kontserbatorioaren auditorioan: Ensemble Surplus, Des Isles, Enigma taldea...

Euskal zinema Lekeition

AITZINDARIA DA Lekeitioko Zine eta bideo Bilerak euskarazko zinemagintzan. Horren lekuko da Benito Ansola sortzaileak aurten Amalur saria jaso duela IBAIaren eskutik. Aurtengoa XXVIII. aldia du eta 34 film inguru ikusi ahal izango dira, azaroaren 15etik 19ra: film

Aitzindaria da Zine eta Bideo Bilerak euskarazko zinemagintzan.

laburrak, dokumentalak, sormen lanak... Filmen artean daude Arantxa Gurmendiren *Basamortuko irribarreak* dokumentala, Oscar Galáñen *Xoxoak beleari* laburra eta inaki Beraetxeren *Art police* sormen lana. Bestalde, Emakumeek Egindako Zinemaren X. Erakustaldia egingo dute Bilbon, larunbata bitarte. Besteren artean, Sara Marazkiaren *La llorona* eta Isabel Ayguavivesen *La Valiente* laburrak eta Patricia Ferreiraren *Para que no me olvides* eta Ángeles González-Sinderen *La suerte dormida* proiektatuko dituzte.

Aitor Mazoren hitzok jaso zituen

Garak: «Katalunian, behintzat, politikariak artistekin argazkian agertzen dira; hemen hori ere ez. Azpiegitura kontua da. Konpromisoa eskatu behar zaie diru laguntzen gainetik, hau ez baita diru kontua».

Xabier Solanok honakoa adierazion *Xirikari*:

«Iruditzen zait trikitixaren doinuak, nahiz eta edozein musikarekin elkar daitekeen, beti izango duela jai girora gerturatzeko joera. Umorea falta da hemengo musika taldeen artean, alaitasun apur bat. Hemen rocka egiten da nagusiki eta gainera nahiko serioa».

Ramon Labaienek *Irutsuloko*

Hitzan izkiriatuak: «Nire alkate garaian (...) ez genuen pentsatu

ere egin Madrilekoei zentimorik eskatzea, Euskal Herriko antzoki nagusiak zaintzeko ardura Euskal Herriko erakundeen ardura zela iruditzen baitzitzaigun (...). Gaur egun, urtebete baino gehiago daramate Victoria Eugeniako lanek gelditurik, Madrileko eskupeko baten zain. Diputazioaren eta Jaurlaritzaren iturriak agortu al dira? Edo Euskal Herriaren zentzua galdu ote dugu?».

Xabier Etxaniz Erle *Garan*:

«Txikiak izateak baditu desabantailak: ekonomikoak, batez ere, jendea ezin da honetaz bizi edo askoz gehiago kostatzen zaio, salmentak txikiagoak dira... Baina baditu abantailak ere: ezagunak gara, gutxiago kostatzen zaigu genero edo estilo batetik bestera aldatzea».

Nafarroako Liburutegi Nagusia 2008-9rako.

Iruñeko Mendebaldean eraikiko da Nafarroako Liburutegi Nagusia eta Nafarroako Filmoteka hartuko dituen eraikina, Musika Kontserbatorioaren eta Pablo Sarasate Orkestraren egoitzaren ondoan. Alde Zaharreko eraikina txiki geratu zaio Liburutegi Nagusiari eta egoitza berriaren kokapenak zalaparta ugari sortu du azken urteetan. Nafarroako Gobernuak proiektua aurkeztu berri du. Eraikinak lau solairu izango ditu eta 20.000 metro koadro. Liburutegiaren funtsetako 280.000 ale jasoko ditu eta Filmotekak proiektziotarako areto bat izango du, 216 besaulkirekin.

Elkar Fundazioa da

Euskalgintza Elkarlanean fundazioaren izen berria. Irudi bateratua eskaini nahi du Fundazioak eta, hala, Elkar izena hartu dute Bilintx, Xalbador, Xalem, Mattin... denda ohiek. Fundazioaren baitan, banaketara dedikatutako enpresek ere Elkar izena hartu dute. Diskoetxe eta argitaletxeen izenak bere horretan mantendu dituzte: Oihuka diskoetxea, Elkar argitaletxea, Sua Edizioak... Gaur egun, 450 lagun ari dira Elkar Fundazioaren barruko enpresetan.

Gidoigileak batu dira.

Umiliatuta, gaizki ordainduta eta ignoratuta sentitzen dira zinema eta telebistako gidoigileak. Eta horrexegatik Ikus-Entzunezko Gidoigileen Elkartearen Federazioa osatu dute Madrileko, Kataluniako, Galiziako, Valentziako eta Euskal Herriko elkarteek. Besteak beste, pelikularen aurrekontuaren %3a eta DVDen salmenten egile eskubideak jasotzea aldarrikatu dute.

Eskulangintza XXI. mendean

Artisautzaren egoera eta erronkak aztertuko ditu Ortzadar elkarteak XXI. Folklore Jardunaldietan. Azaroaren 15etik 18ra, aditu andana bilduko da Iruñean: Arbaso elkarteak Bernat Vidal, Julio Caro Baroja museoko zuzendaria Susana Irigarai, Aranzadiko Fermín Leizaola... *Artisautza egungo gizartean, Artisautzako Uban proiektua eta Artisauak, lanbide baten izatea edo ez izatea* izango dituzte mintzagai, esaterako. Hitzaldiez gain, dokumentalak proiektatuko dituzte eta Joxe Ulibarrena omenduko dute.

Publizitate afixa historikoak Baionan

XIX. MENDEKO ETA XX. EKO lehen lau hamarkadetako Euskal Herriko kartel publizitarioak ikus daitezke, Baionako Euskal Museoan zabaldu duten *Euskal Herriko Afixak. XX. mendearen hasiera* erakusketan. Publizitateak izan duen garapena ikusteko aukera ona da. Bilbo, Donostia, Iruñea eta Baionako jaien programak aurkeztuen dituzten afixak, kirol ekitaldienak, espartinenak nahiz gatzarenak... denetarik dago. Batzuk gaztelaniaz, beste batzuk euskaraz eta bestetarik frantsesez daude eta hiru hizkuntzak uztartzen dituenik ere bada. Urte amaierara arte egin daiteke bisita.

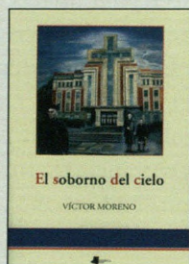

Txotxongilo festa Bilbon

AZAROAREN 14TIK 20RA era guztietako txotxongilo ikuskizunak eskainiko dituzte Bilboko XXIV. Nazioarteko Txotxongilo Jaialdian. Bertako nahiz kanpoko taldeek parte hartuko dute. Panta Rheik *Alaia* antzeztuko du, Azikak *Barne Iluna*, Kubako Pálpito taldeak *Con ropa de domingo*, Galiziako Cachirulok *La piedra que arde...* Itzal bidezko txotxongiloen eta paperezko antzokien gaineko bi ikastaro izango dira, halaber. Aurten txotxongiloen arloan 25 urte bete dituen Antzezikizuna taldea omenduko dute. Eta txotxongilo ugari ikusteko parada izango da, Barrainkua kultur etxean jarritako erakusketan.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

El soborno del cielo

Victor Moreno

PAMIELA

187 orrialde
15 euro

Erljio katolikoak erakarritakoak

Zer ekarri digu erljioak historian zehar, katixima eta kristau arau gisa? Horixe da Victor Morenok bere buruari egin dion galdera *El soborno del cielo* liburuaren mamia plazaratu aurretik. Egilea ez da erljio mota horren fededun, eta horregatik historian zehar gertaturikoetan oinarritzen da gure inguruan nagusitu den erljio mota hori ezein tolerantzia, zientzia, ikerketa, askatasun eta erantzukizun mota moztu izan duen eskalpeloia izan dela aldarrikatzerakoan. Erljioa, Victor Morenoren aburuz, adimenaren zein sexuaren munduak irensten ahalegindu da. Funtsean, adimenaren, arrazional-

tasunaren, aurrerabidearen eta, beraz, gizon-emakumeon zoriontasunaren aurka altxa diren azpilan askoren oinarria izan da. ■

Euskal Herriko historia ezkutua

Gotzon Aranburu

GAIAK
272 orrialde

Euskal Herriaren historia ez ofiziala

Gotzon Aranburuk Gaiak argitaletxearen eskutik kaleratu duen lan honetan gure herriaren historian letra handiz azaltzen ez diren gertaerak biltzen dira. Adibidez, Burdin Aroan La Hoyako herriak oso teknika aurreratuko armak zerabil-tzan armada izan zuela; erromatarrek Arditurriko meatzeta-ko zilarra eramane zutela; Gesaltza-Añanako lur azpiko gatzak urrezko bihurtu zuela; Errege Katolikoek Gasteizko juduak egozteko dekretua ezarritakoan hiriari oparitu zio-tela Judizmendi judu hilerria, betiko larre izan zedila bal-dintzapean; garia eta artoa merkeago eskuratzeko hainbat lekutan izandako matxinadak; Altxoko erraldoia Europa-ko erregeen ikuskizuna izan zenekoa; *Sacamantecasen* his-toria... ■

Fontcubertaren argazkiak

Arte Garaikideko Euskal Zentro-Museoak plazaratutako liburu eder honetan, Joan Fontcubertaren hitzak eta argazkiak aurki ditzake-gu. Lurreko hainbat bazterretan ibilia dugu Fontcuberta, eta haieta-ko batzuen berri ematen du libu-ruan. Lancetillan, Honduraseko kostaldeko Atlantikoan aurkitutako ezkutuko botanikari buruzko irak-aspennak, adibidez. Edo Eskoziako iparraldean dagoen fauna sekre-tuaz, kasu. Digneeko sirenak eta zeruko konstelazioak ere baditu aztergai. Baina euskal marinela-k baleak harrapatu nahirik antzina egindako bidaiak ditu hemen ardatz, eta San Lorenzo ibaiaren beheko aldean dagoen Kanada inguruko *Euskaldunen Uharte*a bereziki. Uharte horren aberastasunak erakustez gain, Michau Oiartzabal ziburutarraren abenturak eta beste azaltzen ditu. ■

Euskaldunen Uharte

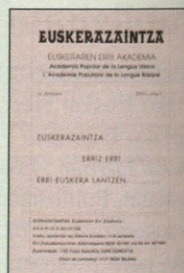
Joan Fontcuberta

ARTIUM

190 orrialde

Euskeraren Erri Akademia

Euskerazaintza izenarekin ezagu-tzen den Euskeraren Erri Akade-miak plazaratzen duen aldizkari-ko azken zenbakian, 2005ean aurrera eramane dituzten egitas-moen eta jasotako diruen berri emateaz gainera, bi lan nagusi-tzen dira: Latiegi eta Eraso'tar Bixentek osatutako *Argoi'ko toki-izen euskaldunak Erdiara garaian 893*, eta Atutxa'tar Paulek *Europa'ren Erkidetasuna* izenburupean eskaintzen duen lan luze bezain oparoa, 1923an sortu zenetik gaur arte eramandako bidea jarraituz. Bide batez, Euskeraren Erri Akademiak, On Manuel Lekuonaren bidetik, nortzuk izan dituen sortzaile jakin ahal izango du *Euskerazaintza* LV. zenbakia-ren irakurleak: Mª Dolores Agi-rre, Lino Akesolo, Amale Arze-lus, Joxe Joakin Azurtza, Martin Olazar, Santi Onaindia, Jon Oñatibia, Angel Sukia... Luzea da zerrenda. ■

Euskerazaintza

Batzuen artean

EUSKERAZAINTZA

48 orrialde
Borondatea

Luma berrien
eleak

Batzuen artean

IDAZLE ESKOLA
74 orrialde

Idazle gazteenek egindako lanak

Iritziak, narrazioak, poesiak, elkarrizketak, Idazle Eskolako lehenengo kurtsorako horoskopoa eta beste biltzen ditu *Luma berrien eleak* aldizkariak. Lan asko dira, eta ezin denak aipatu, baina hor aurkituko dituzue Pili Agirreren *Birziklapena*, Juan Luis Mugertza Unanueren *Hello*, Idazle Eskolakoak!, Mikel Santiago Arizagaren *Lilit*, Arantza Urbietaren *Aranzastiren Bost minutu*, Alfredo Rodríguez Landaren *Epaixka*, Ainhoa Odriozola Lacarraren *Ene oroitzen minena*, Anttoni Lopetegi Senperenaren *Erabakia*, Iker Zaldúa Zabaluaren *Serapio Miranda*, Isabel Etxeberria Ramírezen *Edo agian*, Inaki

Albisua Goñiren *Amet*, eta Iker Zalduek Mikelazuloko Oier Guilláni egindako elkarrizketa, besteak beste. I

Sendagilearengana joateko beldur den neskatoarena

Kamile neska txikiaren amak garbi azaldu dio sendagilearengana joan behar dutela eta hark zizta egingo diola. Zizta horrek ez duela minik ematen ere esan dio, baina Kamilek ez du sinetsi, bere lagun Iratik arantzak baino min handiago ematen duela aitortu diolako. Amari ezin aitortu horrelakorik, eta beti aldamenen daukan hartz txikiari kontatu dio dena neskatalak, ea bere ordezt joango den sendagilearengana galdetuz. Baina amak ez du onartu trukea, eta han joan behar izan du Kamilek sendagilearengana. I

Kamile...

Nancy Delvaux

TARTALLO

20 orrialde. / 4,30 euro

ANTXIÑE MENDIZABAL ARANSURU

«Zumarragako trikitia berritzailea eta heterodoxoa izan da»

Hain berezia al da Zumarragako trikitia?

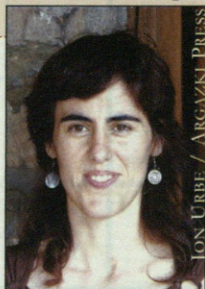
Osatzen ari garen historian leku aipagarria du, nahiz eta inoiz ez den, ziur aski, trikitirik ortodoxo eta esanguratsuena izan; aitzitik, Zumarragako trikitilariak aitzindariak, berritzaileak eta heterodoxoak izan dira eta hortik datorkie sona eta ospea.

Zergatik diozu hori?

Trikiti doinua baserri girotik kalera jaitsi zuten lehenengoetakoak izan zirelako, baita diskoa argitaratu zuten aurrenekoak ere, eta euskaraz ez ezik, trikitia gaztelaniaz ere abestu zuten estrainekoak. Horrelakoetan gertatu ohi den bezala, Zumarragako trikitia majo goraiatu dute batzuek eta gogor kritikatu beste batzuek, baina, iritzi guztien gainetik, jarraitzaile franko izan dute. Hala ere, Zumarragako trikitia ez da bere kasako sorkuntza izan, transmisio kate luze baten maila garrantzitsu bat baizik.

Ia ehun urteko historia jaso duzu zure lanean. Baina emakume bat gogoratuz ekiten diozu zureari...

Halaxe da. Izan ere, Zumarragako trikitiaren historian parte hartu duten gizon-emakume guztiek aipamena merezi dute sikiera, baina badaude trikiti kronika honetan berritasunik ekarri duten bi pertsonaia esanguratsu: Mikaela Zunzunegi eta Sekundino Esnaola. Biak zumarragarriak, biak musikariak. Mikaela Zunzunegi Olarte baserriko trikiti kastako pandero jolea izan zen, mende hasieran gure inguruan plazetan jo zuen pandero jole emakumezko bakarra. Bestalde, Donostiako Orfeoiko lehenengo zuzendaria izan zen Sekundino Esnaola Zumarragako trikitia izen artistikoaren asmatzailea du.

JON URBE / ARGAZKI PRESS

egileari galdezka

Zumarragako trikiti doinu kaletarra CD eta guzti

Dokumentazioa eta irakaskuntza atalei erantzunez jarri zuen martxan Euskal Herriko

Trikitixa Elkarteak 2001ean Soinuaren Liburutegia, kontuan harturik trikitiaren lekuko zaharrak hiltzen ari zirela beraien altxor guztia ia inon jaso gabe eta katalogatu gabe. Koldo Izagirreren *Elgeta, sasiaren sustraiak* argitaratu eta gero, Pako Aristiren *Gelaxo, soinuaren bidaia luzea*, Xabier Amurizaren *Rufino Arrola, Vulkanoren atzamarrak*, Iñigo Aranbarriaren *Sakabi, soinu txikiaren handitasuna* eta Xabier Gantzarainen *Epelde, mende baten soinua* liburuak argitaratu eman ditu. Orain, berriz, Antxiñe Mendizabal Aranburuk osatutako *Zumarragako trikitixa. Trikiti doinu kaletarra* eskaini digu, trikitixa berritzaile eta heterodoxo baten historia, bere CD eta guzti -non jasoak dauden Etxesa-Korta eta Joxe Oriak

Zumarragako
trikitixaAntxiñe
MendizabalEUSKAL HERRIKO
TRIKITIXA ELKARTEA

124 or. / 14,25 euro

1920ko hamarkadan plazaratutako pare bat pieza, Carlos Egigurenek eta Joxe Oriak 30eko hamarkadan grabatutako beste bi, eta 50eko hamarkadan Urteaga-Oria anaiak eta Joxemiel Ormazabalak eskainitako gaztelaniazko trikitia eta euskarazko porrusalda. Zumarragako trikiti doinua baserri girotik kalera jaitsi zuten lehenengoak izan ziren, eta baita diskoa grabatu zuten aurrenekoak ere. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Nazional-sozialista	Antzekoa	Portuko langile	Baneuka	Kisua
	Kuiak	Infin., lortu	Bakoitzak bat	Zegamakoa	
	Eromena				
	* DEITURA				
Ore gozo	* IZENA				
Itsas ugaztuna	Zitriko mota				
		Gorotza			Bokala
		Potasioa			Eguzkia
Berako auzoa		Errep., fruitu mota	Ez arra		
Brasilgo dantza		Duela 24 ordu	Metalen erakarle		
		Guraso arrak			Una, neka
		Gipuzkoa-ko herria			
Olerkaria			Emakume izena		
Putre			50		
		Pl., metal zurixka			
		Röntgen			
Emakume izena			Ni filo-sofikoa		Iodoa

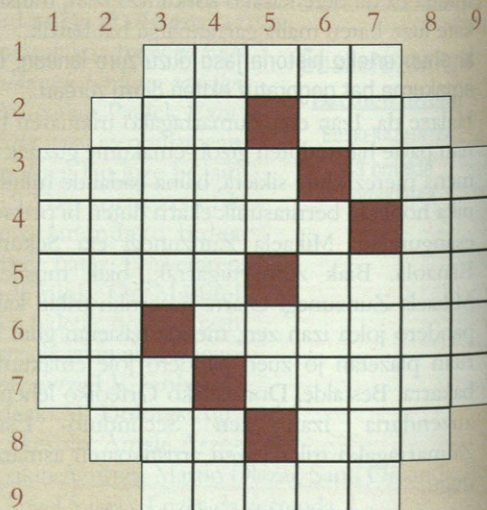
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Emakume, emakumezko. 2.- Zoro. Musika estiloa. 3.- Hamaikagarren hilabete. Bibliako pertsonaia. 4.- Norbait edo zerbait gauzaren bat gabe utzi. Nori atzizkia. 5.- Gizon izena. Pisu unitate. 6.- Antzinako Egiptoko jainkoa. Danbor mota. 7.- Guztiz larritu. Fruitu mota. 8.- Ukapen. Gipuzkoako udalerria, kostalde-
tik hurbil. 9.- Mendiko atea.

GOITIK BEHERA

1.- Dokumentu. 2.- Desagerrarazi, borratu. 3.- Euskal Herriko lurraldea. Bizkaiko ibaia. 4.- Galdetzaile bat. Ogi, hitz elkarketan. 5.- Kontsonantea. Ogi, hitz elkarketan. Tantalioaren ikur kimikoa. Bokala. 6.- Kontsonante bikoitza. Izanak. 7.- Eusko Alderdi Jeltzalea. Erreka handia. 8.- Zementua. 9.- Musika tresna.

Hitz ezkutua

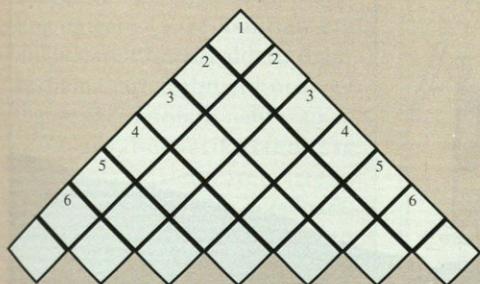
Aurki ezazu emirerri baten izena kontuan izanik aurreneko zenbakiak hizki komunak kopurua adierazten duela eta bigarrenak beharreko lekuan agertzen direnena.

B	A	I	N	U	4	0
I	D	U	N	A	4	0
D	U	T	X	A	3	2
E	R	B	I	A	3	1
G	E	Z	I	A	2	0

Piramidea

Sei hitzak, norabide bietan idatzi behar dira.

- 1.- Gipuzkoako udalerria.
- 2.- Era alaiari, alaikiro.
- 3.- Ebaki sakon.
- 4.- Jaurtiketa.
- 5.- Eguzki.
- 6.- Berrogeita hamaika.

Arrosak

Trenez oso gutxitan ibiltzen den adiskide bat herriko geltokira hurbildu zen Nafarroa Oinezera joateko asmotan. Txartelak erosi eta inguruak miatzen ari zela, aldameneko baratze batean geltoki burua topatu zuen, arrosa batzuk zaintzen ari zela:

- Gaur ez al dugu lanik edo? –irribarrez–.
- Ez. Gaur jai dut –geltoki buruak, bururik altxa gabe–.
- Nola ordutegia duzu bada?
- Zortzi ordu, astean bost egunez.
- Horrela beti? Gaurkoa bezalako egunetan ere ez al dizute aldatzen ordutegia?
- Ez. Horrela daukat hitzartuta eta ez dut aldatzeko asmorik.
- Ta? Zergatik?
- Hara! Oso erraz ulertuko duzu. Zortzi ordu baino gutxiago egingo banu lan ez nuke arrosak erosteko dirurik izango. Baina zortzi ordu baino gehiago egingo banu, ez nuke denborarik izango berauek zaintzeko!

Soluzioak

	*	M	*	M	I	R	E	N	A	G	U	R
	*	B	A	L	E	A	*	K	A	K	A	*E
	*	Z	I	A	*	K	O	*	E	M	E	A
	S	A	M	B	A	I	T	A	K	*		
	*	P	O	E	T	A	*	M	A	R	I	A
	S	A	I	*	Z	I	L	A	R	R	A	K
	*	N	A	R	O	A	*	N	I	A	*	I

1. Casterio. 2. Alabi. 3.
Zam. 4. Tiro. 5. Ebi. 6. LT.

Hitz ezkutua
DUBAI

Hitz gurutzuak

Ezker eskutik: 1. Andic. 2.
Ero. Rap. 3. Azaro. Job. 4.
Gabon. Ri. 5. Iban. Kio. 6.
Ra. Arbal. 7. Ito. Anana. 8.
Uko. Añ. 9. Añaka.

Gatik behean: 1. Agri. 2.
Erabun. 3. Arab. Oñ. 4.
Nortea. Or. 5. D. Or. 7. A.
6. Rr. Ukanar. 7. Eay. Iban. 8.
Portana. 9. Biola.

Piramidea

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
ESTITXU EIZAGIRRE

Berastegi (Gipuzkoa)

Muñagorriren herri berdea

Berastegi Nafarroarekin mugan dagoen Tolosaldeko herrixka da. 45,9 kilometro koadro ditu eta 1.000 biztanle inguru. Azaroko hego-haize eroak lagunduta, "herriko buelta" deitzen diotena egin dugu, zertxobait luzatuz, San Sebastian ermitara igotzeko. Ordu eta erdiko paseo honekin, Berastegiren aurre-atze eta alboak ikusi ditugu.

Tourseko San Martin eliza. XVI. mendekoa da, baina lehenago eliza zaharrago bat egon zen bertan, ataria erromanikoa du-eta. Eskuinean ikus daiteke harrizko eta zurezko atrio miresgarria, Euskal Herriko handienetakoa.

Berastegiri buruzko lehen idatzia 1027koa da: Nafarroako errege Santxo Garzes III Nagusiak, Iruñeko apezpikutzari bidalitako mugei buruzko idazkian ageri da. Iruñeko autobidea hartuta, GI-2130 errepidean atera gara Berastegira. Bertako plazara jo dugu, eta biderako indarrak hartzeko, ezer baino lehen Zelai tabernan sartu gara. Ehiztariak ari dira hamaiketako egiten. Gure asmoen eta ibilbidearen berri galdetu digute, baina euren ibiliei buruz ez digute ezer kontatu nahi izan.

Zelai tabernatik irten, eta honen eta udaletxearen arteko "Eliz bidea"n behera jaitsi gara, marra txuri-horiek markatzen digutenez. Berehala iritsi gara Tourseko San Martin elizara.

Txundituta miatu dugu atrio-tzarra: kontzertua emateko, abesbatzentzat, edozein ekitaldi kulturalentzat... ez dago horrelako plaza estalirik XXI. mendean.

Eliza eskuinera utziz, ezkerreko bidetik jo dugu. Baserri mordoa pasatu dugu, zein baino zein ederrago, herriko panoramaz datatzen dugun bitartean. Arbia eta artoa laboretan eta ardiak bordetan dira nagusi. Gaztain eta kiwiak ere tentagarri daude.

Errota eta zentral elektriko zaharra

Hondarbide etxe egin berriaren

parean hartu dugu eskuinera, gorantz egiten duen maldari eutsiz. Berehala, bidearen eskuinera, Arrateko erroterekin eta zentral elektriko zaharrarekin egin dugu topo. Bertan errezil sagarrak aurkitu ditugu, lurrera erori berri, gozo. Hamaiketako hoberik ez dago.

Hurrengo kurban, ezkerreko bidea jarraituko dugu, errotrara doan errekastoa zeharkatu gabe. Pare honetan sutzen zuten garai batean karobi-zuloa. Kareharriak errota lortutako karea lurak ongartzeko erabiltzen zuten, etxea egi-

erakusleihoa

ARGIA

Egin zaitez harpidedun:

☎ 943 371 545

harpide@argia.com

www.argia.com

"Bakea eta Foruak", Muñagorriren proklamia

BERASTEGIKO Elutsenea etxean jaio zen Muñagorri, 1794an. Bere aita eta aitona bezala, bera ere izkribaua zen, 1838an bere proklamia bota zuen arte. Honez gain, errentan hartuta zituen Berastegi, Elduañen, Areso eta Eratsungo burdinola hauek: Ameraun, Ollokiegi, Plazaola, Urto eta Zumarrista. Kontratista ere aritu zen, esaterako, Iurtzundik Gasteizerako errege-bidea egiten 1932an.

Gobernu liberalaren aldeko joera zuen eta lagun liberalak ere bazituen, baina gerran bere burdinolak karlisten zerbitzura jarri zituen, eta Zumalakarregik berak ere behin baino gehiagotan bisitatu zituen.

Gerra luzatzeak karga ekonomikoa ekarri zion, karlistak gero eta gehiago luzatzen baitziren ordainketetan, eta Muñagorrik ezin zion ordaindu bere errementari, ikazkile, itzain eta abarri. Egoera horretan, pakearen bila mugitu behar izan zuen: Iturmendin bildutako karlistak komentitzen saiatu zen, gerra ahalik azkarren bukatzeko. Alferrik. Orduan, liberalengana jo zuen, 1837ko azaroan Madrilera aurkeztuz, Bardaji Azara presi-

dente liberalarengana. Honek ontzat hartu zuen Muñagorriren eskaria, alegia, foruak errespetatzea gerra bukatzearen truke. Milioi bat errealeko laguntzarekin itzuli zen Madriletik.

Horrela, 1838ko apirilaren 18an "Bakea eta Foruak" lelopean bere proklamia bota zien gipuzkoar eta nafarrei Berastegin bertan.

Era berean, Carlos erregegaiari gutuna idatzi zion, hemendik alde egiteko eskatuz. Hona bere hitzak: *"Vos y vuestros consejeros las habéis convertido (las tierras) en un desierto, habéis sembrado en ellas el luto y hacinado a montones de cadáveres. Abandonadlas pues cuanto antes. Si tenéis derecho a la corona de España, nosotros no nos oponemos a ello, pero sabed que esta no es una guerra de personas y que nosotros navarros y vizcainos no hemos reconocido jamás a otros reyes que nuestros fueros y nuestros privilegios"*.

Karlisten eskutik berehala etorri zen Iturbe brigadierra Muñagorriren tropak sakabanatzera. Ez zitzaion lan zaila egin, armada murrizta baitzen, batik

bat bere burdinoletako langileek osatua. Honen ostean karlisten juntak izkribau funtzioetik bota zuen, eta burdinolak eskuetatik kendu zizkioten. Erasungo Zumarrista burdinola bakarrik ustiari ahal izan zuen.

1838ko urriaren 14an fusilatu zuten eta Erasungo elizan lurperatu.

Bertsotan oroitua

Muñagorrik jarrazitako bertsoak (37 zortziko txiki) uste da Barojarenean inprimatu zirela eta Euskal Herri osora zabaldu. Bertsootan azaldu zuen bere proklamia:

Muñagorrik diona
bere proklamian
gerrak hondatzen gaitu
bosgarren urtian
ihaz jarri zan Carlos
Madrilko bidian
bultza zuten atzera
gerra bere oñian

Iturria: Joxemiel Bidador.
Diario de Noticias 2002-10-13.

teko eta hormak zuritzeko. Baina harrobietako labe industrialek ordezkatu zituzten basoko labe bitxiok. Ez larritu marra txurioriek gurutzea markatzen badigute ere. Ibilbidearen bukaera aldera berreskuratuko ditugu.

Pagadia eta pinudia elkartzen diren muga goaz, eta arbolak jantzi okre gordinak erantztekotan dira.

Malda menperatu dugu-nean, eskuinera hartu dugu, pagaditik ateraz eta Gazpio bordara iritsiz. Abereen inbidia sentitzen du edonork horrelako etxola ikusita: Beheko solairua ganaduarentzat du, eta goikoa lastoz ondo bete. Hemen inor ez da neguaren beldur.

Biztanleko ardi gehien dituen Gipuzkoako herria da Berastegi. Baserria da oraindik bertako jarduera nagusia. Artzantzarekin batera, behi eta zaldien hazkuntza aritzen dira. Eskuz egindako gazta eta babarrun gorri leun-leuna ditu produktu preziazuenak.

Berehala jo dugun bidegurutzean ezker hartuko dugu, eskuine-
ra baserria utziz. Hurrengo bide-
gurutzean ere ezker hartuko dugu,
marra txuri-horiekin berriro adis-
kidetuta. Pinudiaren ertzetik goaz.

Hurrengo bi bidegurutzeetan ere
ezker hartuko dugu, marrei jarrai-
ki.

San Sebastian ermita

Jada behean Berastegi ageri zaigula,

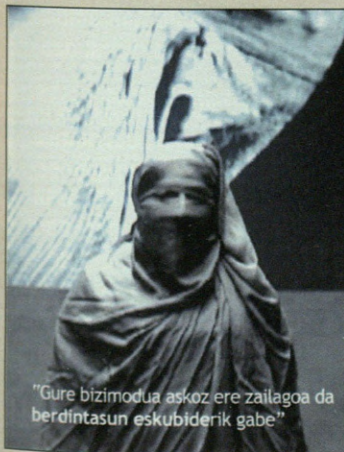

Goiko irudian, Arrate errota, oraindik urak birarazten
zuen turtukia bistan duela: bi errota zituen baserriak,
baina errekaaren emari urria dela-eta, aldika egiten
zuten lan. Ondoko irudian, zentral elektriko zaharra.

eskuineko muinoan San Sebastian
ermita ageri zaigu. XIV. mendekoa
da, eta antzina izurriteen kontra
gurtzen zenez, hegaztien gripea
gogoan eman ditugu aldapan behe-
ra, herriranzko urratsak. ■

Behean, udaletxeko plaza orain eta
antzina. Udaletxeko armariak "Nobleza
con Libertad" dio.

"Gure bizimodua askoz ere zailagoa da
berdintasun eskubiderik gabe"

"Gure herria isilik dago,
ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak,
eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru
Aldundia
Poderes Forales
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamentu de Kulturak

gure
artean
euskaraz

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

TELEKOMUNIKAZIOAK

Telefonoko elkarrizketen atzetik

MASSACHUSETTSeko Teknologia Institutuko (MIT) ikerlariek telefono-elkarrizketen bideak jarraitzeko sistema asmatu dute. Oraingo elkarrizketak ez dituzte entzuten, baina hiri batean uneoro gertatzen diren milaka deien arrastoa jarraitzerik badute.

Frogak Austrian egin dituzte, Graz hirian hain zuzen ere. Horretarako Austriako telefono eramangarrien operadorerik handiena den A1/Mobilkomek datu anonimoak eskaini zizkien ikerlariei eta hauek beren proiektuan baliatu zituzten.

Ikerlariek hiru datu mota erabili zituzten ikerketetan: batetik telefono deien dentsitatea; bestetik deien jatorria eta helburua eta azkenik, dei-egileen kokagunea denbora

Austriako Graz hiriko telefono deien paisaia.

tarte erregularretan neurtuta. Horrela hainbat irudi informatiko prestatu zituzten eta irudi hauek bata bestearen gainean jarritik telefono deien paisaia osoa lortu zuten.

Proiektu burua den Carlo Rattik esan zuenez, "lehen aldiz, denbora errealean hiri

bateko deien dinamika osoa ikusteko gai izan gara", eta gainera "honek hiriaren planifikazio telefonikorako bideak zabaltzen ditu. Sistemak era jarraian ikus dezake telefono deien mapa eta gainera denbora errealean, beraz, une kritikoak edota gainkargarenak ere uneoro ikus daitezke".

Azken urteotan, batez ere Madril eta Londresen gertatutako atentatuen aitzakian, asko indartu dira telefonoen inguruko ikerketak eta testuinguru honetan

Osasuna

JABIER AGIRRE

Giltzurruneko transplanteak: argi-itzalak hemen ere

TRANSPLANTEEN Espainiako Erakundeko zuzendari den Rafael Matesanz doktoreak era guztietako iruzkinak egin zituen, 2004. urtean giltzurruneko transplanteen inguruan egindako lanen berri emateko ekitaldian. Badira itxaropenerako arrazoiak: donazioek ia %5 egin dute gora, eta bestetik familiartekoen aldetik gero eta ezezo gutxiago jasotzen dituzte medikuek hildakoen organoak transplanteetan erabiltzeko baimena eskatzen dietenean.

Baina berri pozgarriekin batera, ezin ahaztu bestelakoak ere: esaterako gaixoen ia bi urte itxaron beharra daukate giltzurruneko transplante bat lortu arte. Eta horregatik, gaur egun itxarote zerrendetan giltzurrunaren zain dauden 4.200 gaixoen artean, aurten ez dira 2.250 transplante besterik egingo, aurreikuspenen arabera.

Giltzurruneko transplanteak ez dauka aparteko zailtasun teknikorik, gaur egun horretara jarriak dauden kirurgialariak oso trebeak baitira. Arazo nagusia organoen eskasia da. Gure herrialdean, transplanteetan erabilitako

giltzurrun guztietatik %2,8 besterik ez ziren emale bizietatik lortu, eta gainerakoak hildako pertsonen erazutakoak izan ziren. Zifra horiek oso urruti daude Europako beste herrialde batzuetakoekin konparatzen baditugu (%13), eta zer esanik ez Ameriketako Estatu Batuetara begiratuz gero: bertan giltzurrun transplanteetan erabilitako organoen %41,5 bizirik dauden pertsonen emandakoak dira.

Gure artean nahiko arrakasta izan dute hildako senideen organoak emateko egindako kanpainenak, eta horrela Espainia da aurrenekoa transplante tasari dagokionez: 36,4ko indizea, milioi biztanleko. Eta Euskal Herrian tasa are handiagoa da, 46,4koa milioi biztanleko. Baina hori guztia oso positiboa izanik ere, emale bizietatik lortutako giltzurrunen kopurua gehitzea da osasun agintarien asmoa. Izan ere, EAEn milioi biztanleko 86 pertsona daude giltzurrunaren zain, baina gaur egun, Osakidetzako ospitaleetan ez da egiten emale bizien giltzurrun transplanterik.

kokatu behar da hemen ematen ari garen berria. **I**

TEKNOLOGIA

Blue Gene/L-k bere errekorra hobetu du

IBMRENA den Blue Gene/L ordenadoreak lau bider hobetu du kalkulatzeko ahalmena urte betean, beraz, superordenadoreen artean lehena izaten jarraitzen du. AEBetako Kaliforniako Lawrence Livermore National Laboratoryn dagoen ikerlari ekipoak iragarri du, Blue Gene/L-k 280,6 teraflopeko abiadura lortu duela. Beste hitz batzuetan esanda, 280 bilioi eragiketa egiten ditu segundoko.

2004ko azaroan 500 superordenadoreen arteko azkarrenen rankinga egin zen eta Blue Gene/L-k lehen postua eskuratu zuen 70,7 teraflopeko abiadurarekin. Orduantxe ikerlari taldeak 360 teraflopeko abiadura lortzeko itxaropena plazaratu zuen.

Blue Gene/L proiektua Kaliforniako ekipoa garatzen ari da, National Nuclear Security Administration erakundearen laguntzarekin. Lortzen diren emaitzak AEBek erabiltzen dituzte, beren gordailu nuklearraren mantenu informatikoa egiteko, hau da, froga errealik egin gabe, froga informatikoak baino ez dituzte egiten.

Erabilpen gehiago baldin badu ere, hemen bakarra aipatuko dugu: Blue Gene/L-rekin lortutako abiadura proteinen egitura hobeto ulertzeko erabiltzen omen da. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Literatura udazkena

SAKANAN, Baztanen, Organbidexkan... harrapatu ninduen udazkenak. Azkenaren hasiera zen. Lombardian ito nau udazkenaren onenak, bihotzak.

Harroa da Lombardia, badaezpadakoak lombardoak ere. Horregatik zurzuri zorrotza, altzirearen tamainako zorrotza, Lombardoa izenez ezagutuko da... Baina ni haruntzaratzerako neguratuak ziren zurzuriak... hostaiaren horia ezerezeratua zen.

Milanon jo ninduen dardarizoak. Haizea, uraparra eta zakurraren putzaren moda bai, nonahi lapurreta den Milanen lorategiak urri. Gutxi horietako bat, handiena, zuhaitz galantez jantzia da. Zedro aukera deigarria da. Konifero beti beltz hauen artean udazkeneko kolore parranda eder zen: Likidanbarrak ardo eta platanok sagardo kolore. Belardi artean, urezko zirauna baten ertzetan taxodiumak, padura eta urusteletako zuhaitzak, uretan ez itotzearren sustraiak uraren gainetik zeruruntz luzatzen dituztenak. Hostaia kalpar zintzikarioaren udazken kolorea deskribaezina zait (arrosa, hori, laranja, gorri, gris...), literaturazko udazkenarena. Zineman ezinezkoa den benetako padurarena... Haruntzaxeago Milanon tranbiaren kableek kaiolan dute zerua Piazza Cordusion. Harrez gero bihotzean min dut, udazkenaren bihotzekoa.

2005-11-02, ospitalean.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Tomas Urzainki

Iruñea, 1949. Abokatua eta historialaria. Nabarralde ekimenaren lehendakaria.

La Navarra marítima

liburuarengatik ezaguna.

Liburu andana idatzia du, alta.

Soberanía o subordinación

(Pamiela) da azkena.

Hondarribiako Urtubi elkarteak antolatutako -Zuloaga Kultur Etxean- liburuaren aurkezpen-hitzaldiaren kariatara mintzatu gara Tomas Urzainkirekin.

Liburuaren "Demokrazia gabe ez dago jendarte subiranorik" lema berretsi digu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

«Ibarretxe Planak ez du gure nazio-genozidioa azaltzen»

Tomas Urzainkik demokrazia eta subiranotasun kontzeptuak batu ditu bere azken liburuan. Nafarroako Infanzones-en Konstituzioiko "*Pro libertate patria gens libera state*" maxima izan du erreferenteetako bat. Hots, "Estatua libre izan dadin, jendarteak ere libre behar du". Gizarte hark bere sistema juridikoa zeukan, konstituzionalismo moduko bat. Iragan bi mendeetan Euskal Herrian izan ziren Konstituzioak aztertu ditu abokatu eta historialari honek: "Alderdi hori ez da aski ezaguna. Estatutuetan erreparatu izan da gehienbat, 1932ko II. Errepublikaren Estatutuan eta 1936ko Estatutuan; eta berrikiago, 1978ko Konstituzioaren

ondoko Estatutuetan (Gernikako Estatutua eta Foru Hobekuntza). Estatutu hauek Espainiako Konstituzioetatik sortuak dira ordea, eta Estatu Nazional Handia bermatzen dute".

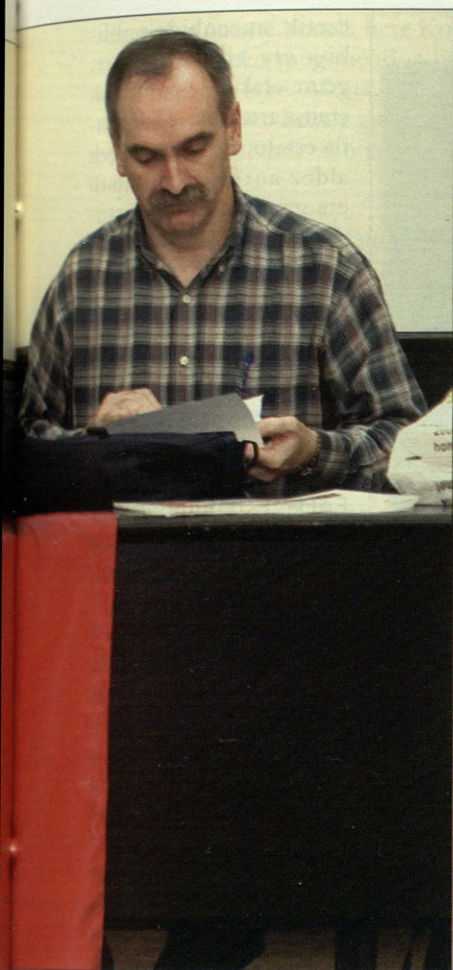
Soberanía o subordinación liburuaren egileak jendarte subiranotasunaren beharraz kontzientziaztea du xede. Soberaniak giza kolektibo baten eskubideak ekarri behar ditu, hauen baitan eskubide soziala, juridikoa, politikoa, ekonomikoa eta kulturala izaki.

Nabarraldeko lehendakariaren aburuz, gure gizartea ez da menperatu izanaren horren kontziente. Alta, indarke-riazko prozesuen eta konkisten ondoren, gizarte menperatua da gurea,

ukatua lehenik, eta ondorioz bere eskubidez desjabetua.

Subiranotasun eta menpekotasun kontzeptuak azaltzeaz batera, Euskal Herriko Konstituzioak jaso dituzte liburuan.

Bai, nolabait. Eta hauek ez dute zer ikusirik Espainiako Konstituzioekin eta hauek ekarri dituzten Estatutuekin. Gure Konstituzioek geure herrialdearen tradizio historikoari segitu diote. Horien artean dago Nafarroako Infanzonesen Konstituzioa eta arestian aipatutako maxima. Nafarroako Foru Nagusiak egiazko Konstituzioak ziren. Artean, Nafarro-

Nabarraldeko lehendakari Tomas Urzainkiren hitzetan, soberaniak giza kolektibo baten eskubideak ekarri behar ditu, hauen baitan eskubide politiko, sozial, ekonomiko eta kulturalak izaki. Argazkian: Hondarribiako Zuloaga Kultur Etxean, Nabarraldeko kide Angel Rekalde bere ezkerrean duela.

ako Erresumak Europako Estatuena izatera zuzelarik. XIV. mendean, berriz, 1528ko Foru Laburtuaren -1512ko konkistaren ostean onartua- kontzeptuek argi eta garbi diotenez, Erregea herritarrek hautatua zen. Irizpide hau Nafarroako Gorteek onetsia zen, printzipio konstituzionalen oinarria eta bestelako gizarte baten isla izaki.

Zer jite izan zuen berriz II. Errepublikako Konstituzioak?

Konstituzio horren aita Ortega y Gasset izan zen, Autonomia Estatutuak aurreikusi zituen lehena. Katalunia eta Euskal Herriarekin zeukaten arazoari irtenbidea emateko, gizarte hauen presioa eta subiranotasun nahia apaltze aldera egin zen. Ortégaren planteamendua oso garbia da: Estatuak presioa jasaten duenean egitura berri bat sortzen du gizarte hauek barnean biltzeko, baita euren arteko sesioak medio Estatuaren kudeatze lasaia goa izateko ere. Estatuak gainera, epaile gailentzen da .

Estatuak eredu juridiko eta politiko bezala ezbaian dago. Zu baina, bere garrantziaz arduratuta zaude.

Bai horixe. Estatu ereduak ez dago likidazio garaian, ez dago ahul, batzuek sinetsarazi nahi diguten bezala. Egitura juridiko politiko bezala etorkizun luzea du, oso praktikoa baita. Hobetu beharra dagoela? Demokratiko eta sozialagoa bihurtu behar dela? Jakina. Errealitatea haxe duzu ordea: Europako dozena bat herrialde Estatu bilakatu dira berriki. Batzuen behin-behineko asmoa urrun zegoen Estatu bilakatetik, baina testuinguruak hartara eramane dituzte. Bistan denez, gizarte horiek ez dira egitura horren aurka jarazri izan. Estatu

“Estatu ereduak ez da likidazio garaian, batzuek sinetsarazi nahi diguten bezala.
Egitura juridiko politiko bezala etorkizun luzea du, oso praktikoa baita”

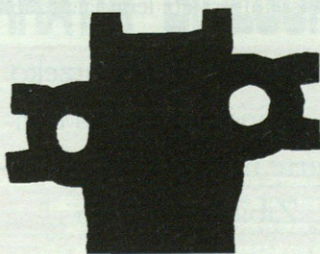
ereduak ez dela ongi begiratua? Baliteke. Baina zurea bada, ez horrenbeste. Globalizazio garaian honetan zein gizarteak ez du Estatuaren babesa nahi?

Nazio politikoa (Nafarroa) edo nazio kulturala (Euskal Herria) kontzeptuak aipagai dituzu, besteak beste. Gure gizarteak bere diskurtsoa landu beharra duela azpimarratu duzu.

Gizarte menperatuok geure subiranotasunaren kontzeptuak galdutz joan gara. Geure lengoaia definitu beharra daukagu geure burua, egitura eta bitartekoak izendatzeko, bestela, gizarte menperatzailearen lengoaia erabiltzen dugu. Sarritan Estatu modernoan adiera eta mezuzehatzak darabiltzagu. Gizarte menperatuak zapaltzaileen kontzeptu berberak erabiltzea arraz ezkorra da. Menpeko gizarteok geureak landu beharko genituzke. Espainiako Estatu Nazional Handiaren baitan Katalunia, Galizia eta Euskal Herriaren diskurtsoak zehatzagoak izatea gakoa da beren subiranotasuna lortzeko.

Nola ikusten duzu gizarte menperatu hauetako politikarien diskurtsoa?

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

"Espainiako Estatu Nazional Handiaren pentsalariek oso ondo asmatu zuten historia, liluragarria da gizarte espainolarentzat. Orain berriz ere Herrero de Miñon, bere egunean Ortega y Gassetek egin zuena egiten ari da, loriatuta dago".

Nire ustez, oraindik ere ez diote beren buruari betebeharrak hori taxuz planteatu, beren diskurtsoa Estatu Nazional Handia eta menperatzailearen egiturak hipotekatuta dago.

Kontzeptuak kontzeptu, zer deritzozu "subiranotasun partekatua" edo "nazionalitate bikoitza" delakoez?

Frantziar, espainiar edo ekuadortarra euskaldunarekin nahastea posible da. Alabaina, euskaldunak ez bezala, besteek ezagutza unibertsala daukate, subiranotasunaren ezagutza. Bai Frantziako Estatu ahaltsuaren herritarrek nola Ekuadorreko Estatu ahulekoak. Euskalduna, katalana, galiziarra edo eskoziarrak ez ordea. Orduan, subiranotasun partekatua, nazionalitate bikoitza, edo nortasun anitzez mintzatzerakoan, hasteko, harremana berdintasuneko baldintzatan planteatu beharra dago. Bestela, kontzeptu hauek ez dute balio, subiranotasun partekatuen aurretik subiranoa izan behar duzu. Hau da, berdintasuna helburu badugu, subiranotasuna behar dugu lehenik.

Subiranotasuna galdu duten gizarteetan eztabaidak izaten dira: gurea ote da errua edo menperatzaileena?

Baiki. Zoritzarrez, historiako menderakuntza prozesu asko ontzat eman dira. Berauek haatik oso tinko eta luzeak izan dira, ondo programatutakoak. Ez dira berez etorri, aliritzira, ez. Estatu menperatzaileek hasteko, konkistatutako lurraldeak zapaldu ondoren, ondoko gizartearen zabal-kuntza bideratu zuten gurera. Horrek guztiak hegemonia ezartzeko borondatea eta inplikazioa eskatu ditu. Horrezaz gain, gizarte bat beste batek ordeztzea nahi izan du menperatzaileak: hasi kultura eta lengoaia ezaba-

"Euskara berreskuratzeko ahaleginak egiten ari den gizarte honek, bere Kode Zibilaren aldeko mugimendua bultzatu beharko luke. Abiapuntua izan badugu, Nafarroakoa"

tzetik, zuzenbide publikoa eta zibila kenduz, geure erakunde politikoak eraitsi arteraino. Hau guztia estatu menperatzaileek aldeztu aurretik kalkulatu eta gauzatu dute. Historiaren fase edo aldi horiek oso ondo dokumentatuta daude, eta funtsezkoa da horiek kontuan hartzea. Prozesu burujabe eta subiranoa garatzeko hori guztia kontuan hartu beharra dago.

EAEko Estatu Berrirako Proposamenak –Ibarretxe Plana deitua– hartzen ote du hau guztia kontuan?

Ez. Defendatu nahi omen dituen printzipio eta helburuak kontuan hartuko balitu prozesu historiko horiek islatu beharko

lituzke, nazio-geozidiodak, alegia. Baina ez ditu aipatzen. Eta kontzeptu eta prozesu hauek ez dira antzinakoak ezta zaharkituak ere, ez horixe. Hauek guztiak gaurkotatzen dituzten prozesu historikoak dira, gori-gori daudenak.

Hitzaldi ondoko eztabaidan Kode Zibil Propioaren gaiaz mintzatu zara. EAEko Estatu Berriaren Proposamenak ez omen du halakorik aurreikusia, katalanek berea dute aldez.

Estatu guztiek badute berea, eta katalanek ere bai. Estatu berri hauetan herritasunaren aspektuak ez dira ondo zehaztuak, eta katalanek berea gaurkotu eta gauzatu nahi dute. Hiritar katalanak eskubide zibilen ikuspuntutik definituta daude beren Estatu Berriaren Proposamenean. Nafarroaren historian ere badago Kode Zibila, bertako kode zibila badugu eta erabil zitekeen Euskal Herrian. Eskubide zibil horien bidez, jabetza, ezkontza, familiaren eskubideak edota kontratuak aurreikusi daitezke. Abiapuntua izan badugu: Nafarroakoa. Berauen oinarriak hartu litezke, berriro eta euskaldunontzat aplikatu. Borondate kontua da, baina beharra ere sorrarazi behar da. Euskara berreskuratzeko ahalegina egi-

ten ari den gizarte honek, bere Kode Zibilararen aldeko mugimendua bultzatu beharko luke. Alegia, euskararen beharretarako bezala gizartearen beharretarako Kode Zibila gauzatu beharra dago.

Liburuaren tesia geure Estatua berreskuratzea da, nik uste. Bien bitartean guk gure "estatutxoak" (*Estatillos*) (Euskal Autonomia Erkidegoa eta Nafarroako Foru Komunitatea) ditugu...

Espainiako Estatu Nazional Handiaren pentsalariek oso ondo asmatu zuten historia, liluragarria da gizarte espainolarentzat. Orain berriz ere, Herrero de Miñon, bere egunean Ortega y Gassetek egin zuena egiten ari da, loriatuta dago zuk izendatu dituzun EAEko eta Nafarroako "estatutxo" hauekin. Hori bai, betiere Estatu Nazional Handiaren baitan. Eta gezur txikietan diotenez, Estatu horren baitan nazio kultural batzuk daude. Hor dago koska: nazio politikoa nazio espainiarra da, eta gainerakoak nazio kulturalak.

Artean, zer egin ordea?

Gutxienez, mintza gaitezen argi eta garbi. Ereduak ez du balio, ez da zuzena. Estatu eredu honen baitan kulturak eta nazioak ezagutuak dira, baina gizarte, kultura eta nazio hauek ez dira politiko eta juridikoki onartuak. Gizarte hau erdibitua dago, politikoki batetik eta kulturalki bestetik. Hau da, Mikel Asurmendi euskal hiztuna da, euskal kulturaren hainbat espresioen jabe. Baina zure giza eskubide politiko eta juridikoak, zure baitan daudenak, zure izaeraren funtsa direnak, ez dizkizute ezagutzen

eta onartzen. Hori ez da zuzena. Gizarte honi euskaraz bizitzea onartu zaio —neurri eta alderdi batzuetan—, baina eskubide politiko-juridikoak izaterik ez. Eta eskubide hauek izan gabe, nola indartu eta berreskuratu galdutakoa? Hori ez dute onartu nahi, ez hemen, ez Katalunian ez Galizian. Artean, zuk esan duzun bezala "estatutxo" hauekin aritu behar dugu.

Herritarrek zer egin behar du ordea: instituzioak ontzat eman edo ez?

Hori bakoitzak ikusi behar du. Nik uste dut erabili behar direla, behar dugunez gero, beste erremediorik ez

"Ereduak ez du balio, ez da zuzena. Estatu eredu honen baitan kulturak eta nazioak ezagutuak dira, baina gizarte, kultura eta nazio hauek ez dira politiko eta juridikoki onartuak"

zaigu geratzen. Baina betiere subiranotasuna berreskuartzeko bidean, subiranoa izan nahi duen herritarrek jomuga hori argi eta garbi izan behar du. Hondarribian gaude, Udaletxeko Kultur Etxean aritu gara, baina horregatik ez dugu Espainiako Estatuaren legimitatea ontzan ematen, ez. Udala instituzio eta tresna bezala erabili behar da, jakina, eta kasurako, Hondarribiako gizarteak bere udaletxea, bere eskubide politiko eta juridiko osoen erabilpena lortu beharrez. Fase honetan gaude,

eta erabili behar da, baina aldi berean, subiranotasun osoaren berreskurapena aldarrikatu behar dugu, autodeterminazioaren eskubidea.

Jarrera hori liskarren iturri izan da, posiblistatzat joa...

Hori akatsa da, bide bat hartzeagatik bestea ukatzen dela uste izan da. Nik ez dut horrela ikusten. Herritarra koherente izan daiteke erakunde hauetara etorrita ere. Udal batzarrak, Foru batzarrak edo Gasteiz nahiz Iruñeko batzarretan egoteak ez du esan nahi iparra galdu dugunik. Baina berauetan egonagatik ere, jomuga argi eta garbi izan behar dugu, hau da, geure gizartearen eskubide osoen berreskuratzea.

Azkenik, autodeterminazioa gauzatzeko moduak azaldu dituzu liburuan eta hitzaldian. *Ex tunc* (orduz geroztik) eta *ex novo* (oraintxe beretik)

Historiaren eraginez ari naiz, teoriaren eremuan beti ere. Nik, gizartearen subiranotasuna berreskuratzekoan atzeraeraginezko (*retroactivo*) izaera kontuan hartu behar dela diot, gure eskubideak berreskuratzeko gertakari historikoak kontuan hartu behar ditugula, alegia. Gizarte honek historian eskubideak izan zituela onartzea, egun ere eskubideak dituela onartzea da. Izateko eskubidea daukat, hasteko izan nuelako. Izan ere, bien bitartean, egoera ez zuzena eta anomaloa jasan ditu gizarte honek, zuzenbidearen aurkakoa, horregatik *ex tunc* eragina eta efektua erabiltzea ere komenigarria da. Tira, subiranotasuna ez da preskribatzen, eta horregatik *ex novo* efektua ere erabili behar da. ■

GURE IRRATIA BIDE GURUTZEAN!!

GURE ERRONKA:
EUSKARAREN BIZIRAUPENA EUSKARA GALTZEN ARI DEN EREMUAN

GURE IRRATIAK FUNTSEZKO PAPERA DAUKA BIHAR EUSKARA BIZI DADIN LAPURDIN ETA EUSKAL HERRI OSOAN

Lapurdioko Herri Irratiak bere 23 urteko istorioan aldaketa nagusia biziko du aurten: lokal berri bat erabiltzera doa eta zure laguntza baitzupadakoa du.

Ipar Euskal Herria euskara desagertzea onartzen ez dugulako, eskerrak zure laguntza premiazuzenagatik jasotzeko.

Herritarren sustengueraren jasotzeko:

Ipar Euskal Herria: Crédit Mutuel: 15999 02277 00050514940 64

Hego Euskal Herria: Euskadiko Kutxa: 8035 0069 81 0590071330

Gure Lokala

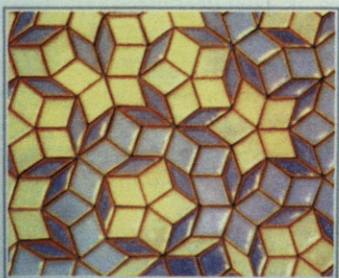
 GURE IRRATIA
Zure Irratia 106.5 - 90.5 FM

PENTSAMENDU GARAKIDEA

**LEGE FISIKOAREN
IZAERA**

Richard Feynman

**LEGE FISIKOEN IZAERA
(Richard Feynman)**

Richard Feynman New Yorken jaio zen (1918). M.I.T. eta Princeton Unibertsitateetan ikasi zuen, eta han dokotoregoa lortu. Lehergailu atomikoaren inguruko lanetan parte hartu zuen "Los Alamos" basamortuan, beste zientzialari ospetsuekin batera. Haren lanik garrantzitsuena elektrodinamika kuantikoaz egin zuena da. 1965ean, eremu elektromagnetikoaren teoria kuantikoaz egindako lanengatik Nobel saria jaso zuen.

"Lege fisikoaren izaera" obra Cornelleko Unibertsitatean 1964. urtean emandako hitzaldien bilduma da. Grabitazioa aztertzen du eta simetriak eta iraupenerako printzipioak fisikan ditu aztergai. Mekanika kuantikoa eta denboraren itzulgarritasuna ere aztertzen ditu eta baita unibertso fisikoaren lege berriak nola aurkitu daitezkeen ere. Azkenean, betikoa galdera handiak plazaratzen ditu: Zer da lege fisikoa? Nolako egiatasun maila du? Zer mugak ditugu legeak mundu errealean aplikatzeko?...

GAIK**ARGITALDARIA****Jadanik salgai zure liburudendan!!!**Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

PENTSAMENDU GARAKIDEA

**PENTSAERA
BASATIA**

Claude Lévi-Strauss

**PENTSAERA BASATIA
(Claude Lévi-Strauss)**

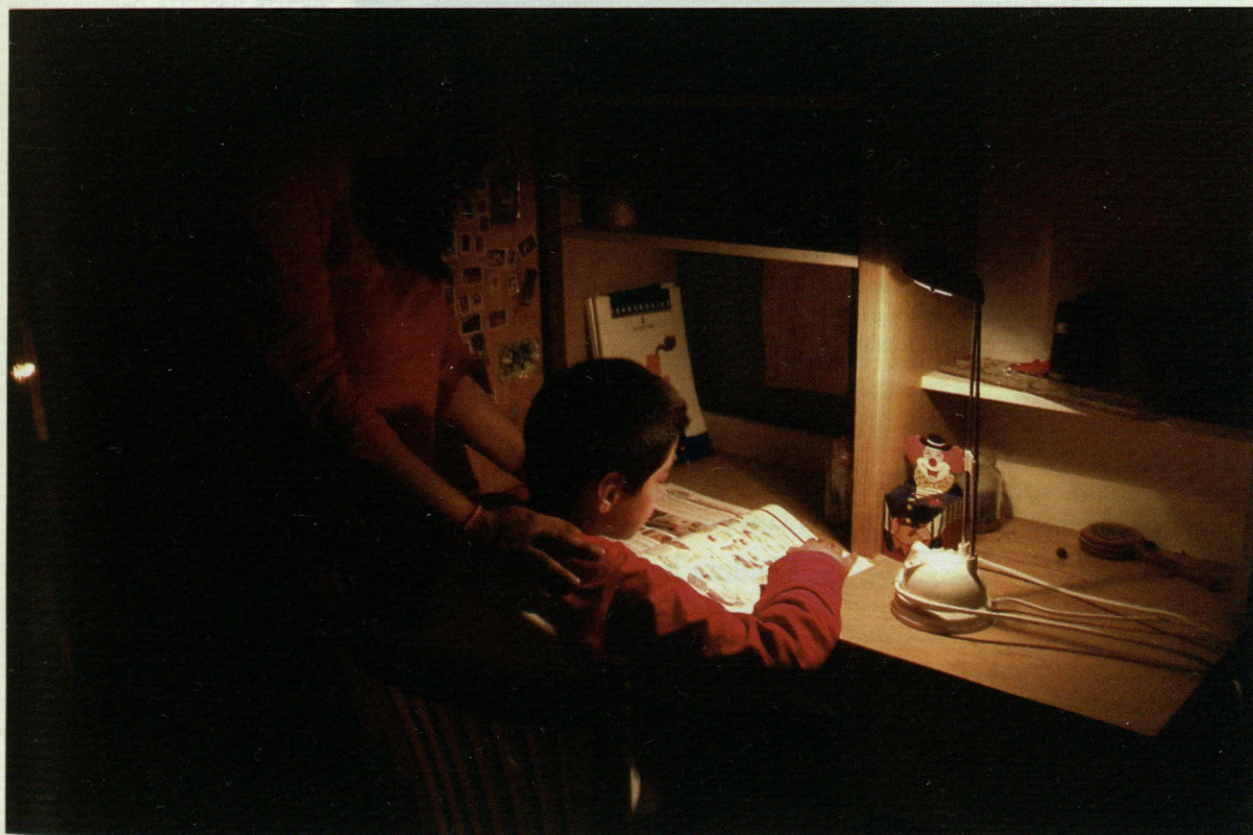
Claude Lévi-Strauss antropologia modernoaren sortzaile ospetsua dugu. 1950. eta 1960. hamarkadaren mugimendu estrukturalistaren aitzindaria izan zen eta "herri basati (ez-heziaren)" mitoak eta senidetasunezko harremanak ikertzeko, hizkuntzalaritzaren metodologia aplikatu zuen lehena izan zen.

Obra honetan totemismoaren atzean dagoen logika ikertzen du, eta mundu garatuaren maila berean jartzen du epistemologia hori. Pentsamendu greziarra sortu baino askoz lehenago, zientzia mota bat, "ez hezia = basatia" zena, existitu zen gure planetan unibertsoa eta natura sistema holistiko eta organikoak bezala ikusten zituena. Zientzia modernoak, aldiz, beste maila estrategiko batera zuzendutako sistema logiko bat sortu zuen, eta antzinako mundu hura suntsitu egin zuen. Gure Euskal Herria tradizionala, dirudienez, estrategia "ez hezia"ren (pregreziarraren) elementu asko omen ditu oraindik bizirik eta liburu honen irakurketa oso baliagarria izan daiteke geure burua hobeto ulertu ahal izateko.

Guraso erdaldunen kezkak

Euskaraz ez dakiten arren, eta beharbada horregatik, seme-alabak D erduan matrikulatu dituzte. Haurren hezkuntzak, ordea, kezkatu egiten ditu eta beraiek, haurren ikas-prozesua jarraitu egin nahi dute eta lagundu. Baina ez dakite euskaraz edo gutxi dakite eta egoera honek zalantza ugari sortzen dizkie; etxeko lanetan nola lagundu, dakiten apurra erabili ala ez, nola lortu haurrek euskaraz egin dezaten...

Eta tartean, erantzun errazik ez duten galderak.

INIGO AZKONA

GURASO ERDALDUNEI zuzenduriko motibazio saio bat prestatzeko eskatu zidaten aurtengo urtarrilean Zaldibar-ko Eskolatik eta esku artean hainbat aukera erabili eta gero, *Mi hij@ aprende en euskara y yo no sé ¿Cómo le puedo*

ayudar? izenburua aukeratu genuen. Ez dakit, izenburuak atenzioa eman zuelako edo kezka hori oso zabaldua dagoelako, baina, saio bakar baterako prestatutako hitzaldia, hainbat herri eta ikastetxetan eskaintzea egokitu

zait. Eta deigarria egin zait gurasoen erantzuna, hala kopuruan, nola adierazitako kezka eta galderetan.

Ondoren aipatuko ditudan galderak hitzaldi horietan jasotakoak dira (euskarara itzulita eta egin diren herria

zehaztuta). Hasi aurretik, post-itak banatzen zaizkie gurasoei, buruan darabiltzaten zalantzak edo galderak anonimoki idatz ditzaten. Era horretan, leku bakoitzeko gurasoen kezkak zeintzuk diren eta zenbatena diren jakin ahal izateko.

Ettxeko lanak

Hauxe da guraso erdaldunen kezka nagusietako bat: "Nola lagundu seme-alabak ettxeko lanetan, euskaraz ez badakigu?" Galdera hau ikastetxe eta herri guztietan azaldu da, nahiz eta askotan informazioa banatu duten eta gaia guraso bilere-tan aztertu. Nabarmena da, ezintasun honek askori sortzen dion kezka: "Ezin diegu lagundu eta lekuz kanpo sentitzen gara" (Otsagi). Maiz ez baitakite ongi ari diren ala ez, edo egoera zehaztuta zer egin. Elorrioren kasu hau aipatu zuen batek: "Nik ez dut ulertzen haurrak egin behar duen ariketa. Haurrak ez daki itzultzen. Zer egin dezaket? Hiztegi-az baliatu?"

Laguntzen saiatzen diren gurasoek ere, batzuetan nabari dute seme-alabei ahalegin hori ez zaiela eroso egiten. Beren euskara maila mugatua da eta haur batzuek errefusatu egiten dituzte: "Niri ez dit laguntzen uzten, gaizki irakurtzen dudala esaten dit" (Elorrio). "Testu bat irakurtzen dugunean biok arazo berbera dugu: hiztegi eta ulermen maila eskasa, eta estu eta urduri jartzen gara" (Ermua). "Niri esaten dit: 'Ixo! zuk ez dakizu eta!'" (Berriz). "Euskara ez dut ondo ulertzen eta horregatik seme-ari ettxeko lanekin ezin diot lagundu". "Nire arazoa da aditzak" (Astigarraga). Eta norberak bere bideak asmatzen ditu: "Euskaraz dituen testuliburuak nik erdaraz erosten ditut; hori egokia al da?" (Ermua).

Gutxi izan arren badira ettxeko lanetan lagundu ahal izateko seme-alabak B ereduan matrikulatu dituztenak: "B ereduan balego gehiago laguntzerik izango al nuke?" galdetu zuten Durangon.

Txikienei errazago egiten diete euskaraz guraso erdaldunek, baina haurrak hazi ahala arazoak ugaltu egiten dira.

Dakiten apurra erabili ala ez?

Hau da leku gehienetan errepikatzen den beste kezka nagusietako bat. Asko baitira euskaltegian edo eskolan zerbait ikasi, baina maila eskasa dutela ohartzen diren guraso

Hauxe da guraso erdaldunen kezka nagusietako bat: "Nola lagundu seme-alabak ettxeko lanetan, euskaraz ez badakigu?"

Galdera hau ikastetxe eta herri guztietan azaldu da

gazteak. Kasuotan hau da galdera: dakiten euskara apur, eskas edo txar hori erabiltzea, ona ala kaltegarria ote den seme-alaben ikasketa prozesuan; alegia, beraiek egiten dituzten akatsak kutsatuko ote dizkieten seme-alabei: "Ona al da hurrekin euskara eta gaztelania nahastea?" (Muskiz). "Ona edo txarra da, euskaraz komunikatzeagatik, gaizki egituratutako hitzak eta esaldiak erabiltzea?" (Sestao). "Zer egin behar dut, euskaraz gaizki hitz egin edo hobe

da erdaraz ondo hitz egitea?" (Elorrio)

Adinean aurrera egin ahala gainera, kezkak handitu edo aldatu egiten dira: "2 eta 5 urteko bi seme dauzkatzan esan zigun Elorrioko aita batek: Orain arte euskaraz egiten nien ahal nuen moduan, baina ohartu naiz agintera besterik ez dudala erabiltzen. Orain zaharrenari batzuetan erdaraz egiten diot baina 'aita, euskaraz!' esaten dit. Zer egin behar dut?". Gauza bertsua Astigarragan: "Laster berak nik baino gehiago jakingo du. Nola jarraituko dut euskaraz hitz egiten berak esaten badu nik ez dakidala?" Bestalde, gurasoak ohartzen dira seme-alabek zuzendu egiten dituztela, eta egoera horren aurrean ere askok ez daki nola erreagionatu: "Zer jarrera hartu behar dugu zuzentzen gaituztenean?" (Zumaia).

Euskaraz ez jakiteagatik haurrek gurasoez izan dezaketen irudiari buruzko kezka ere azaldu izan da noiz edo noiz. "Zer egin dezaket seme-alabek inutitizat (analfabetotzat) har ez nazaten? Zerbait galdetu eta 'ez dakit, euskaraz dago' erantzun behar izaten diet eta beraiek: 'Jo ama, zipitzik ere ez dakizu'" (Elorrio). "Zer eragin izan dezake haurrengan ez dakidala esateak?" (Durango). "Alaba euskaraz ari denean, ulertzen ez badut, zer esan behar diot?" (Iruñea).

Egoera bakoitzak erantzun desberdina izan badezakete ere, oro har, ezaugarri hauek nabarmendu nahi izaten ditugu: batetik, ettxeko hizkuntza erdara bada, ongi transmititu behar dutela. Testuinguru horretan, dakiten euskara erabiltzeak motibazioan duen eragin ona. Bestetik, haurrek euskarari dagokionez ez dituztela eredu gisa hartzen eta beraz, akatsen erabilera gehiegizkoa ez bada, normalean ez duela ondorio kaltegarririk izango eta azkenik, hizkuntza-aren alde egin duten eta egiten ari diren ahaleginaren dimentsioa eta arrazoiak jakinarazi egin behar dizkietela seme-alabei: "Beraiek normaltzat jotzen

Haurren euskararekiko motibazioa eta etxeke lanak

Nola motibatu?

- ✓ Arreta erakutsiz eta seme-alaben ikasketen prozesuan lagunduz.
- ✓ Beren ahalegina baloratuz eta zorionduz.
- ✓ Beraiekin batera ikasiz eta beren "ikasketa" bihurtuz.
- ✓ Etxeko erabilera pasiboa bermatuz: zaintzaileak, musika, telebista, liburuak...
- ✓ Irakurketarako ohitura sistematizatuz.
- ✓ Euskarazko ekintza eta jardueretan esku har dezaten bermatuz.

Etxeko lanak

- ✓ Etxeko lanen helburu nagusia ikasteko ohiturak sortzea eta eskolan ikasidutena barneratzea da.
- ✓ Etxeko lanak haurrek egin behar dituzte. Gurasoek lagundu besterik ez, eta norberak ahal dezakeen neurrian, noski.
- ✓ Guraso euskaldun askok ere ulermen arazoak ditu, euskarak bizi izan duen egoerarengatik. Askotan soluzioak berdintsuak dira: hiztegiak, itzulpenak...
- ✓ Edukiak landu behar direnean gurasoek dakiten hizkuntzan azalduko dituzte eta ondoren haurrak euskarara egokituko ditu.
- ✓ Ikasitakoaren errepasoa egin behar denean, paragrafoak, marrazkiak, letra belztuak, eta abar lagungarri gerta daitezke euskara ez dakienarentzat.
- ✓ Zalantzak edo kezak tutoreekin kontsultatu.

dute euskaraz hitz egitea. Nola azaldu nik ez jakitea?" (Iruñea)

Maila, erabilera eta etorkizuna

Seme-alaben euskara maila ere bada kezka guraso askoren artean: "Eta daukan arazoa kontatzeko gai ez bada ulertu ez duelako?" (Elorrio). "Daukaten arazoa itzultzen ongi baldin badakite, baina ez baldin badakite edo ez badira gai adierazteko?" (Iruñea).

Bestalde, guraso hauen artean badira euskararen erabilerarekin eta normalizazioarekin kezkatuta daudenak. Batzuek harrituta ikusten dute, egindako ahalegin guztiak egin eta gero, haurrek ez dutela euskararik egiten eskolatik kanpo: "Nola lortu anai-arreben artean euskaraz egin dezaten? Eta kalean? Nola motibatu?" (Ermua eta Iruñea). "Euskararik gabeko opor garaiek kezkatzen naute" (Iruñea). Euskararekiko jarrera ezkorra gutxitzen azaldu da: "Batuetan euskaraz hitz egitea ez duela gogoko aipatzen du" (Muskiz).

Egoera honek epe luzera izan ditzakeen ondorioez ere galdetu ohi

dute. Bitxia da, baina era honetako galderak ez dira arraroak 2-3 urteko haurren gurasoen artean: "Batxilerrea edo unibertsitatara heldutakotan, zailtasun handiak al daude B eredutik Dra pasatzeko?" (Muskiz). "Etxean erdaraz hitz eginda, bermatu al daiteke ikasketak amaitzean,

dira agertutako gaietako batzuk: "Nire seme-alaben hezitzaileek euskara azkar eta behartuta ikasi dute. Zer kalitate du ikasten ari diren euskarak?" (Sestao). "Nik ez daukat euskararen kontzientziarik. Oso gustura nago alabak ikasiko duelako baina ohartzen naiz haur asko ez dela egiazki elebidun eta erabateko okerra iruditzen zait" (Zumaia). "Nola lortu elebitasun orekatua? Iloba bat zuzenbidea euskaraz ari da ikasten eta ez da gaztelaniaz irakurtzeko gai" (Elorrio).

Galdera hauek guztiak, euskararekiko kezka seinala ere badira. Gurasoek

beren seme-alabek euskaraz jakin dezaten nahi dute. Horregatik, oso garrantzitsua da kezka argitzea eta, haurrekin batera (eta euskaltegietan, noski), beren euskara maila modu atseginean hobetzeko duten aukera ikustaraztea. Guraso erdaldunei zabaldu beharreko mezuaren laburpen ezin hobea egin zuen Elorrioko guraso gazte batek: "Lehen egoera hau arazo gisa ikusten nuen, eta entzundakoak entzunda, hemendik aurrera aukera paregabe bezala ikusiko dut". ■

Euskaraz ez jakiteagatik haurrek gurasoek izan dezaketen irudiari buruzko kezka ere azaldu izan da noiz edo noiz: "Zer egin dezaket seme-alabek inutiltzat (analfabetotzat) har ez nazaten?"

haurra behar bezala prestatuta irten-go denik?" (Tutera). "Arazorik izango al dute, aurrerantzean erdaraz ikasi behar badute?" (Iruñea eta Ermua).

Desadostasun gutxi

Gaur egun indarrean dagoen hizkuntza politikarekiko desadostasuna gutxitzen azaldu da —seguruenik jarra horretakoak hitzaldi hauetara azaltzen ez direlako—. Irakasleen egoera, jasotako hezkuntzaren kalitatea, eta gaztelaniaz hitz egiteko zailtasunak

Babeslea: Errenteriako Udala

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

**euskara
zerbitzua**
errenteriako udala

TOLEDOKO ITUNA

Pentsio publikoak murrizten jarraituko dute

Toledoko Ituna delakoa berrituko dute aurten. Orain dela hamar urte jaio zen Espainiako Estatuko pentsio publikoak arautzeko eta Administrazioak, Patronalak eta sindikatu espainiarrek hartzen dute parte bertan. Itxura denez, aurten ere murriztu egingo dira pentsioak. Euskal Herriko pentsioak Madrilen eta Parisen hartzen diren erabakien menpe daude, eta erabaki horietan ez dute parte hartzen sindikatu abertzaleek.

DANIEL UDALAITZ

PENTSIO PUBLIKOAK MURRIZTEN jarraituko dute. 30, 35 edo urte gehiago lanean eman ondoren, 2006an euren pentsio publikoak kudeatzen hasten diren pertsonak orain arte izandakoak baino baxuagoak diren pentsioekin egingo dute topo ziurrenik; izan ere aurten Toledoko Ituna negoziatzen ari dira eta hartzen diren erabakiek 2006ko urtarilaren 1etik aurrera izango dituzte ondorioak.

Kalkuluen arabera, murrizketa gaur egungo pentsioen %10 eta %20 artekoa izan liteke batez beste.

Toledoko Itunak arautzen ditu Espainiako Estatuko pentsio publikoak. Duela hamar urte sortu zen itun hori, pentsio sistema publikoaren iraunkortasunerako; hala esan zuten, behintzat, sortu zutenean. Organo horren barruan Administrazioa, Patronala eta CCOO eta UGT

sindikatu espainiarrak daude; ez dago ordezkari abertzalerik. Organoa aldian behin biltzen da ituna berrikusteko, eta aurten dagokio berrikusketa. Subiranotasun politiko eta ekonomikorik gabe, Euskal Herriko langileen pentsioak bi estaturen menpe daude: Espainiaren eta Frantziaren menpe. Izan ere, gure pentsioak Madrilek eta Parisek erabakitzen dituzte, euskal ordezkari bakar

"Kaleratze objektiboa" berrikusi nahi dute

Espainiako Estatuko sindikatuak, Patronala eta Administrazioa jadanik negoziatzen ari dira euskal herritarrei ere eragingo dien lan erreforma. Negoziatu beharreko gaien artean dago arrazoi objektiboengatik kontratu amaieraren berrikusketa. Horixe da enpresek kontratuak amaitzeko gehien darabilten formula, besteak beste langileari ordaindu beharreko kalte ordaina askoz ere txikiagoa delako kaleratze "arrunta" eginez gero ordaindu behar izaten dena baino. Esan bezala, kalte ordaina txikiagoa izaten da "arrazoien" bat egoten delako langilea kaleratzeko: arrazoi ekonomikoa, teknologikoa, antolakuntzakoa edo ekoizpenekoa. Arrazoi horiek dire-

la-eta, enpresak ezinbestean "amortizatu" behar izaten du lanpostu bat edo gehiago etorkizunean bideragarria izaten jarraitu nahi badu.

Kaleratze mota hori diziplinazko kaleratzearen antzekoa da, baina kontuan hartu beharreko zenbait berezitasun ditu: kaleratze arruntean ez bezala, kaleratze objektiboan izapideren bat falta bada, kaleratzea bidegabetzat jo beharrean baliorik gabekotzat jotzen da, eta enpresaburuak langileari 20 eguneko soldatari dagokion kalte ordaina ordaindu behar izaten dio bere enpresan lan egindako urte bakoitzeko -diziplinazko kaleratzearen urteko 45 eguneko kalte ordaina izaten da-, hamabi soldata gehienez ere.

Kaleratzeko jakinarazpenarekin "batera" eman beharko zaio langileari kalte ordaina; orain arte hori ez zen ohikoa. Betekizun hori oso garrantzitsua izango da, epaileek zorrotz exijituko dutelako eta hala egiten ez dela ikusten badute kaleratzea automatikoki baliorik gabe utziko baitute. Ez da onartuko zor-agiriaren, kanbio letren edo merkataritzako bestelako agiriaren bidez egindako ordainketarik, orain arte ohikoa izaten zen bezala. Ondarea enpresatik kaleratutako langilearen eskuetara eraman beharko da, langile horrek dagokion dirukopurua kaleratzeko jakinarazpena jasotzen duenean bertan erabili ahal izan dezan.

bat ere tartean izan gabe. Eta Madrilek eta Parisek erabakitzen dituztenez, Hegoaldeko eta Iparraldeko pentsioak desberdinak dira. Ipar Euskal Herriko herritarrek jasotzen dituzten pentsioak askoz hobeak dira, Europako herrialde gehienetako pentsioen antz handiagoa dute.

ELGA-k eta NMF-k hartzen dituzte erabakiak

Aznarren ministro izandako Rodrigo Rato lehendakartzat duen Nazioarteko Moneta Funtsa (NMF) eta Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Antolakundea (ELGA) dira Espainiako Estatuko pentsio publikoen sistema murriztu nahian dabiltzanak. Bi erakunde horien ustetan, pentsio publikoen sistema bideragarria izan dadin, alde batetik lan bizitza luzatu beharra dago (gaur egun 65 urtera arte lan egin behar da baina adin hori luzatu nahi dute) Gizarte Segurantzaren kotizazio urte gehiago lortzeko. Eta beste aldetik, pentsioen zenbatekoaren kalkulua lan bizitza osoko soldatetan oinarrituta egin behar da eta ez orain arte bezala, lan bizitzako azken hamabost urteak kontuan hartuta. Dirudien bezala asmo hori ezartzen bada 2006tik aurrera, pentsioak batez beste %10 edo %20 murriztagoak izan litezke.

INIGO AZKONA

Ipar Euskal Herrian hobeak dira pentsioak

Eskuratu ditugun azken datuen arabera, Ipar Euskal Herriko herritarrek jasotzen dituzten pentsioak askoz hobeak dira Hego Euskal Herrikoek eskuratzen dituztenak baino. ELGAK argitaratutako azken datuen arabera -2001eko datuak dira-, Ipar Euskal Herriko 65 urtetik gorako pentsiodunek batez beste 20.367 euroko

"Gomendio" horiek daude Toledoko Ituneko mahaiaren gainean eta badirudi Gobernuak eta Patronalak onartu egingo dituztela. Horretarako CCOO eta UGT sindikatuak ados jarri beharko dute. Sindikatuek, hasiera batean esan dute ez dela arinegi jokatu behar eta aldaketa egiteko pausoz pausoko prozesua beharko dela... Sindikatuen jarrera ikusita, ez litzateke harritzekoa Toledoko Itunaren lehenengo urratsa pentsioak kalkulatzaren ingurukoa izatea. Lehenengo ahaleginetan ezingo da langileen lan bizitza osoko soldaten kalkulua egin, baina orain arte egiten zen azken 15 urteetako kalkularen ordez azken 20 urteetako kalkulua egingo omen dute eta badirudi urteek aurrera egin ahala poliki-poliki lan bizitza osoa hartuko dutela kontuan.

pentsioa jaso zuten 2001ean. Hego Euskal Herriko pentsiodunek, aldiz, urte berean ez zuten kopuru horren erdia ere eskuratu, izan ere batez beste 9.275 euro jaso baitzituzten. Europako herrialdeetako pentsiodunek, Luxenburgo, Danimarka, Suitza eta Herbehereetakoek, esate baterako, Espainiako Estatukoek eragindako gastuaren hirukoitza eragin zuten pentsiotan.

Hala ere, Hego Euskal Herriko pentsiodunek batez beste pentsio handiagoak jasotzen dituzte Espainiako Estatuko gainontzeko pentsiodunek baino, gehiago kotizatzen baitute. Gaur egun 550.383 pentsiodun daude Hegoaldeko lau euskal lurraldeetan. Hilean 723,5 euro jasotzen dituzte batez beste. Estatuko batez bestekoa, aldiz, hilean 607,76 eurokoa da. ■

Bero-beroan

Kataluniako Estatutua: izango da erdibiderik

Hasi da negoziaketa garaia, orain ikusiko dugu katalanen itunerako joera ezagun eta trebea noraino iristen den. Denek irentsia dute ur dezente gehiago botako zaiola Kataluniako Legebiltzarrak mahairatutako ardoari. Zenbat ur, ordea? Zaila da irudikatzen katalanak Estatutua erretiratzeko ikustea, Zapaterok jokaldi txarre-gia egin beharko luke horretarako, eta orain arte behintzat ez du jokalaria txarra denik erakutsi. Baina Katalunia-Espainiako partiduaz gain, Katalanen artean ere gauza asko daude jokoan eta negoziazioaren langa gorago edo behe-rago jartzeko eragin egingo dute. Esate baterako: PSOEko sektore batzuek CiUri egiten dizkieten adiskidetasun keinuak, eta jakina, txerri goseak ezkurra amets; edo ERC baino abertzaleago agertzeko CiUk egin dezakeen kanpaina... Zaila da irudikatzen Zapatero noraino iritsi daitekeen, orain arte honek gehientsuene-tan azken orduan erakutsi baitu bere erabakia nondik nora joan-go den. Baina erdibiderik izango da, alde biei komeni zaie.

Gara-ko zuzendariaren aurkako auzia artxibatu da

Teresa Palacios epaileak -Auzitegi Nazionala- bertan behera utzi du Gara-ko zuzendari Josu Juaristiren aurkako salaketa. 2004ko Gudari Egunaren karira ETaren agiri bat argitaratzeagatik jarri zion kereila fiskaltzak eta orain fiskaltzak berak erabaki du prozedurarekin ez jarraitzea. Gara-ko zuzendari-ek behin eta berriz jasaten dutena gertatu da beste behin ere.

ARGAZKI PRESS / JAGOBIA MANTEROLA

Gatazkaren azken hildakoa

Joxe Anjel Altzuguren izan da euskal gatazkak utzi duen azken hildakoa. Beste espetxe politika batekin seguruenik saihestu zitekeen heriotza berri hau, baina ez da halakorik izan, egungoak hil egin du. Gogorra bezain garbia. Eta espetxe politikaren ondorioz hil bada, heriotza honek bere erantzukizunak izango ditu egungo legedia eta politika hori indarrean mantentzen dutenen aldetik. Baina ez, ez da izango erantzukizunik, ezta halako eskakizunik ere. Kasua ez da espetxean bere buruaz beste egiten duten beste kasu askoren desberdina, baina atxilotak, torturak eta espetxeak Estatuaren politika antiterroristaren tes-tuinguruan eman dira, eta horrek bihurtzen du oraindik ere egiazkoa bezain gordina den gatazka baten azken biktimak. Ohi bezala ikusi da biktimak guztiak ez direla berdinak ezta haiekiko politika instituzionala eta mediatikoa ere. Kasuak konparatu nahi izan gabe, irudika dezake norbaitek zer gertatuko zen Ortega y Larak, jasaten zituen baldintza larri eta izugarrien ondorioz, bere buruaz beste egin izan balu?

Zer da...

Iberdrola

Iberdrola bi enpresa elektrikoren fusiotik sortua da: Iberduero, (egoitzaz Bilbokoa zena) eta Hidroeléctrica Española (egoitzaz Madrilgoa zena). Iberdrolak, izen horrekin aski berria den enpresak, Bilbon dauka egoitza soziala, halaber. Iberdrolaren kasuan, 1901-1944 urteetara jo behar da jatorri bila. 1901ean, Hidroeléctrica Ibérica jaio zen, hainbat urteren buruan Hidroeléctrica Española izena hartu zuen enpresa. Iberduero, berriz, 1944an jaio zen, Hidroeléctrica Ibérica eta Saltos del Duero elkartzetik. 1991. urtean erabaki zen Iberduero eta Hidroeléctrica Española fusionatzea, eta batura

haren ondorioz jaio zen oraingo Iberdrola. Egungo egunean, Iberdrola da munduko enpresa elek-triko pribatuetako lehenetakoa eta elektrizitatea generatzea, garraiatzea, banatzea eta merka-turatzea ditu jardun. 13.000 lagunez gorako plantilla dauka: 8.546k Espainiako zentroetan egiten dute lan, 1.871k, Espai-niako estatuan, %100ean partai-detutako enpresetan, eta 3.133k, Hego Amerikan, enpresa partaidetuetan. 2004. urtean, 10.314 milioi euro fakturatu zituen eta 2.109 milioi eurora heldu zen irabazi garbietan.

Daniel Udalaiz

Generalitatea boikota diruz laguntzen?

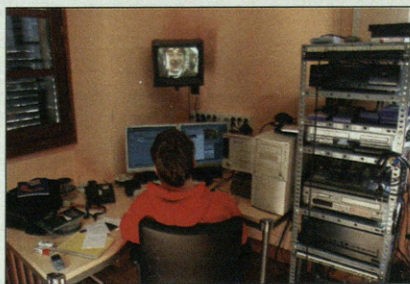
PERIODISTA DIGITAL SAREKO KAZETAN Elena de Regoyos kazetariak aditzera eman duenez, Generalitateak aurtan 548.000 euroko diru-laguntza eman dio Ómnium Cultural elkarteari. Periodista Digital-eko kazetaria aztoratu egin da diru-laguntzagatik, elkarte horren aktibitate lerro bat ez zaiolako asko gustatu. Ómnium Cultural elkarteak produktuak katalanez etiketatzen dituzten ekoizleak sustatzen ditu eta gutxienez baldintza hori betetzen ez duten enpresen kontra boikot aktiboa bultzatzen dute. Periodista Digitek galdetu dio Generalitateari nola diruz laguntzen duten boikota sustatzen duen elkarte eta Generalitateak erantzun dio elkarte kultur elkarte dela eta produktuen etiketak katalanez ager daitezen nahi duela “gure hizkuntza eta gure nortasuna direlako”.

Euskararen Erakunde Publikoak 2012rako aurreikuspenak egin ditu

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOKO lehendakariak, Max Brisson-ek eta Jean-Claude Iriart zuzendariak aurkeztu dute euskarazko irakas-kuntza egituratzeko 2012rako programa. Aurreikuspenen arabera, lanpostuak eta ikasgelak ugaltu egingo dituzte bai irakaskuntza elebidun publikoan, bai pribatu elebidun katolikoan eta baita Seaskan ere. Honako helburuak aipatu dituzte EEPko arduradunek: familia guztiek haurrak euskaraz eskolatzeko aukera izatea, ama eskolatik lizeo-raino euskaraz ikasteko aukera izatea eta gurasoek haurren eskola askatasun osoz hautatzeko aukera izatea.

Barruti bakoitzeko euskarazko tokiko telebista eskatu du Tokiko elkarteak

ABENDUAREN 31 BAINO LEHEN tokiko telebistentzako lizentzia banaketa egingo da Espainian eta hori kontuan izanda, Tokiko elkarteak (hainbat tokiko telebista biltzen ditu) Eusko Jaurlaritzari eskatu dio gutxienez barruti bakoitzean euskarazko tokiko telebista bati lizentzia ematea. Barruti bakoitzeko lau telebistentzat egongo da tokia eta lizentzia horiek hamar urteko balioa izango dute. Nafarroako euskarazko bi tokiko telebistak, Xaloea eta Ttipi-Ttapa telebistak, dagoeneko baimenik gabe daude lizentzia banaketa Nafarroan egina baita.

Ttipi-ttapa telebistako egoitza

DANI BLANCO

Nafarroako Gobernuak Patxi Larrainzar handitzeko 3,5 milioi euro onartu ditu

PATXI LARRAINZAR IKASTETXEKO irakasle eta gurasoak kexu ziren haurrak ikastetxean kabitzen ez zirelako, aurrez fabrikatutako geletan ikasi beharra zutelako eta ikastetxearentzako eraikin berriaren hasierako lanak behin eta berriz atzeratu dituztelako. Orain, Nafarroako Gobernuak 3,5 milioi euroko diru kopurua onartu du Patxi Larrainzar eta Ave Maria ikastetxeak biltzen dituen eraikina handitzeko. Patxi Larrainzar ikastetxearentzako eraikin berria 2006-2007 ikasturterako eginda egongo dela baieztatu du Luis Campoy Hezkuntza kontseilariak.

BAHEA Espainiako Erregea “torturatzailen burua” dela esan zuelako, Espainiako Auzitegi Gorenak urtebeteko kartzelarekin zigortu du **Arnaldo Otegi**.

Espainian torturatzen dela oso zabaldua eta onartu dago Euskal Herrian, eta hori egi borobila dela badakitenentzat, Espainiako estatu burua –gutxienez– erantzule sinbolikoa da, Espainiako auzitegiek A edo B esan.

Internet: sarearen kontrolaren borroka

Azaroaren 16tik 18ra Informazio

Gizartearen 2. Mundu Gailurra

egingo da Tunisian Nazio Batuen

Erakundearen babespean. Inter-

net garapenean diren herrialde-

tara nola hedatu izango da gailu-

rraren gai zentrala, baina

zeharka bada ere, beste gai batek

hartu du jada Interneteko nazio-

arteko eztabaidaren mamia: nork

eta nola kontrolatu behar du

sarea? Gaur egun sarearen

kudeaketa Ican izeneko enpresa

estatubatuarrek egiten du, berak

banatzen ditu eta kontrolatzen

ditu Interneteko domeinuak,

Kalifornian du bere egoitza eta

diru irabazi asmorik gabeko era-

kundea bada ere, Amerikako

Estatu Batuen (AEB) Merkataritza

Departamentuaren menpe dago.

Hor dago koska, kontrolean, eta

Europako Batasunak eta beste

herrialde batzuek –India,

Txina...– kontrol hori beste era

batera bideratu nahi dute.

AEBek, jakina, ez. Informazioa

boterea bada, bistan da gaur

egun den informazio sare indar-

tsuenaren kontrolak zer garrantzi

duen. Oraingoz, dena den, ez da

aldaketarik aurreikusten, baina

AEBen jarrera hori berean man-

tenduko balitz, ezin da baztertu

etorkizunean sare bat baino

gehiago izatea, eta horrek bertan

behera utz lezake egungo sare

izaera.

Bernardo Atxaga

Laguna

JOSEBA OLALDE

Zabaldu gaur goizean etxeko atea eta belar-ziri lodi eta txit berde bat aurkitu dut sarrailearen ondoan trabeska. Eskuak buruak baino azkarrago ibiltzen dakie-nez, behatzekin heldu diot zertan ari nintzen ere pentsatu gabe, eta hor non, ukitu orduko, belar-ziri lodi eta txit berdeak kako baten forma hartu duen. Atzera egin du orduan Eskuak, eta Buruari egin dio toki. "Zer belar arraroa!", adierazi du Buruak. Eskua mesfidati aurreratu da berriro, eta zain geratu da belar-ziri berde okertuaren parean. "Kontuz ibili", adierazi dio Buruak.

Tarte batez gelditu egin da dena etxeko atean, eta estanpa moduko bat osatu dugu nik, Eskuak, Buruak eta ateko belar-ziri txit berde eta kako formakoak. Baina kliskatu ditut begiak hiru aldiz, begiratu dut hirugarren aldiaren ondoren aterantz, eta belar-ziri lodi eta txit berdeak ez zeukan okerrunerik. Lehen-goia zen berriro. "Zomorro bat izango da agian", esan du Buruak, bere ospeari ohore egin eta denoi aurea hartuz. "Holako handia?", galdetu dio apalki Eskuak haren neurria bi behatzekin hartuz.

Gure kezka eta gogoeta guttien objektuak eraldaketa berri bat izan du une hartan. Burutxo zorrotz, distiratsu bat erne zaio erpinetik, poliki-poliki guregana jiratu dena. Burutxoak miniatu-razko suge batena zirudien, eta bi koxkor zeuzkan, zein bere zirrikituarekin. Hantxe zeuden bere begiak guri begira.

Eskuari segituán kendu zaizkio neurketa gogoak, eta gerri-rantz erretiratu da. "Mantis bat da. Diktiateroen -ordenako intsektua -adierazi digu orduan Buruak-. Lehen hanka-parea oso garatua dauka eta ehizarako erabiltzen du. Kopulazioa gertatu eta gero emeak arra jan ohi du". "Euškaraz 'marisorgin' edo 'txirrina-pantika' deitzen zaio", azaldu du nire Arima filologiazaleak, eta aldi berean, komentarioarekin haserretuta bezala, belar-ziri lodi txit berdeak bere ehizarako hankak erakutsi dizkigu; zerrote batzuen tankerakoak, ez "garatuak" bakarrik. "Holako

zomorro bati 'marisorgin' edo 'txirrina-pantika' deitzea ere..." egin du Buruak hasperen.

Etxeko sukaldera joan naiz lasterka, eta azeitunak gordetzeko erabiltzen dudan plastikozko ontzi handi bat hartu dut. Hamar segundo geroago, ate ondoan berriro, Eskuak aski trebezia handiz mugitu du ontzia, eta belar-ziri lodi txit berdea bertan sartzea lortu du.

Sukaldeko mahai gainean utzi dut gatibua, eta begira gelditu natzaio, kikara bete kafe Eskuan. "Bere buruak miniatu-razko suge batena dirudi egiatan", baieztatu du Buruak. "Eta egia da bere ehizarako hankak otoi egiten ari den norbaiten jarrera gogoratzen dutela -jarraitu du-. Ez da harritzekoa askok *Santateresa* deitzea". Oroimenaren txanda heldu da orduan. "Zure kide bat ikusi nuen behin Remelluriko ermitan -esan dio

gatibuari-. Hura ere plastikozko kaxa batean sartuta zeukan Amestoy pintoreak. Ikustekoa zen nola jaten zituen armiamak artean bizirik zeudela. Zuen aho hori oso indartsua iruditu zitzaidan!".

Eskua urduri zegoen ordurako, eta bost aldiz edo jarri dik kafe kikara ezpainetan. "Eta zuen beste ohitura hori, kopulatu ondoren arra jatekoa?", jarraitu du Oroimenak Eskuari jaramonik egin gabe. Belar-ziri lodi txit berdea zutik jarri da plastikoarekin bestaldean, adi. "Egia al da Milleten *Angelus* ospetsuko andrea, zure arabera eginga dagoela?".

Hots handi bat entzun da hartan. Eta beste bat jarraian. Nire Eskua ukabil bihurtuta zegoen eta kolpeka ari zen mahaian. "Urduri dago", esan du Buruak. "Egonezinez, artega", gehitu dio Arima filologiazaleak. Itolarria sartu zait niri ere, eta sukaldeko leihoa zabaldu

dut haize pixka bat sar zedin. Ez da ideia ona izan. Eskuak ez du aukera alferrik galdu, eta zakurrak etzanda zeuden belardiraino bota du ontzia. Hoge segundo, eta plastikozko ontzia zirtzikatua zegoen, eta bertako gatibua, hilda. Pena bat, aspaldi honetan eduki dudan interlokutore bakarra galdu baitut betiko. Lagun bat, esan daiteke. ■

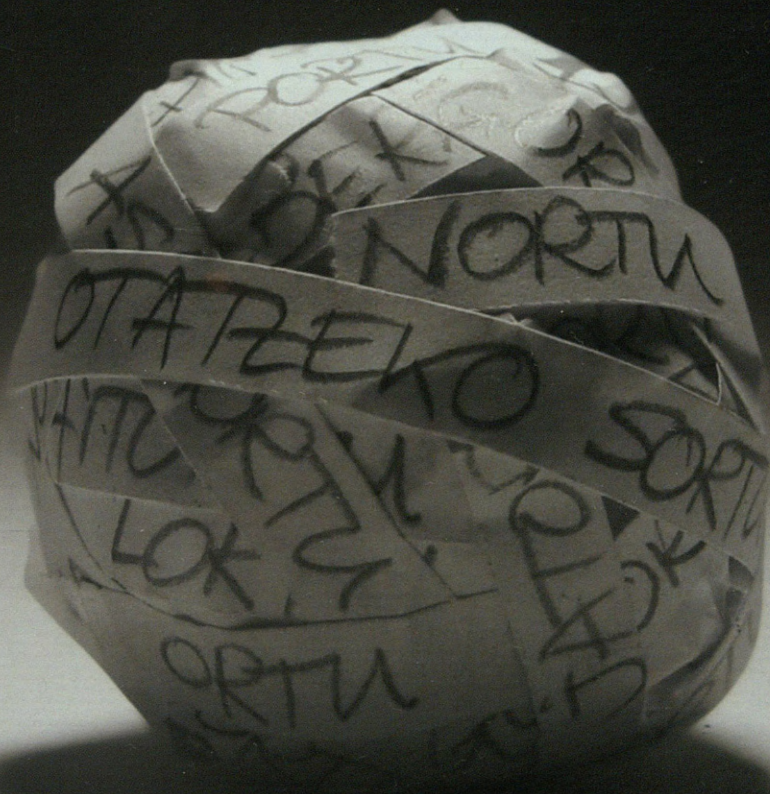
Itolarria sartu zait niri ere, eta
sukaldeko leihoa zabaldu dut haize
pixka bat sar zedin. Ez da ideia ona
izan. Eskuak ez du aukera alferrik
galdu, eta zakurrak etzanda zeuden
belardiraino bota du ontzia. Hoge
segundo, eta plastikozko ontzia
zirtzikatua zegoen, eta bertako
gatibua, hilda. Pena bat, aspaldi
honetan eduki dudan interlokutore
bakarra galdu baitut betiko.

Lagun bat, esan daiteke

bertsolari
txapelketa
nagusia

05

Lekunberritik 05-10-09
Bilbora 05-12-18

www.txapelketanagusia.com

aguntzailea:

Euskal
Herriko
Bertsozale
Elkartea

informazioaren

unibertsoa

■ SOLUZIOAK

Web/CD-Rom/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan:

- ▶ Berriak eta agendak
- ▶ Aldizkari eta egunkariak
- ▶ Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- ▶ Formazio eta autoformazioa
- ▶ Jolas interaktiboak
- ▶ Denda birtualak
- ▶ Bezeroentzako gune pribatuak
- ▶ Komunikazio korporatiboa

■ ZERBITZUAK

- ▶ Aholkularitza
- ▶ Ezarritako soluzioen eguneraketak
- ▶ Komunikazio zuzena
- ▶ Esperientzia

■ ERREMINTAK

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntzarako taldeak oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko erreminta hauek KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen batzuk:

- ▶ Analizatzaile morfologikoa
- ▶ Euskararako lematizatzailea
- ▶ Espainolerako lematizatzailea
- ▶ Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- ▶ Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- ▶ Itzulpenak baieztatze prototipoa
- ▶ Konkordantziak ikusteko prototipoa
- ▶ Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea, 1 · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa

adur@adur.com

☎ 943 371 849

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

www.adur.com